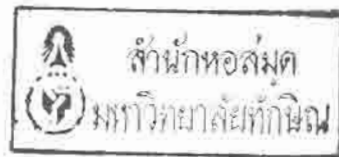

พ.ศ. 2541

103530

ศึกษาชีวประวัติและผลงานของพระราชศิลปิน (ช่วง อดุลเวทีเถร)

ปริญญานิพนธ์

ของ

นางนุช แสงเสน่ห์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยทักษิณ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา
พฤษภาคม 2540

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยทักษิณ

คณะกรรมการควบคุมและกรรมการสอบได้พิจารณาปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกไทยคดีศึกษา ของมหาวิทยาลัยทักษิณได้

คณะกรรมการควบคุม

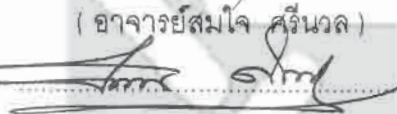
 ประธานกรรมการ
(อาจารย์จำเริญ แสงดวงแห)

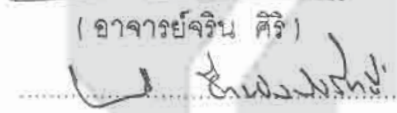
 กรรมการ
(อาจารย์สมใจ ศรีนวล)

คณะกรรมการสอบ

 ประธานกรรมการ
(อาจารย์จำเริญ แสงดวงแห)

 กรรมการ
(อาจารย์สมใจ ศรีนวล)

 กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์จริน ศิริ)

 กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์ประพันธ์ อัมพันประสิทธิ์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา ของมหาวิทยาลัยทักษิณ

 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(อาจารย์ ดร. ออคม วัดไธสง)

วันที่ 27 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2561

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยได้ด้วยความกรุณาช่วยเหลือจาก อาจารย์จำเริญ แสงดวงแข ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ อาจารย์สมใจ ศรีนวล กรรมการควบคุม ปริญญานิพนธ์ อาจารย์จริน ศิริ อาจารย์ประพันธ์ อัมพันธ์ประสิทธิ์ กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ผู้สอนไทยคดีศึกษาทุกคนที่ได้กรุณาถ่ายทอดความรู้ ตลอดจน แนวความคิดเกี่ยวกับการวิจัย ทำให้ผู้วิจัยได้มีความรู้และสามารถทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จ ด้วยดี

ขอขอบคุณ อาจารย์สุชน เจริญพงศ์ อาจารย์มุสดี เจริญพงศ์ คุณนงเยาว์ พุ่มจำปา คุณบุญจอง คงจันทร์ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องทุกคนที่ได้ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อในการเก็บรวบรวมข้อมูล อย่างละเอียด

ขอขอบคุณ อาจารย์ธีรศักดิ์ เพ็งสกุล อาจารย์แจ้วกมล เพ็งสกุล คุณธีรกมล เพ็งสกุล คุณศักดิ์กมล เพ็งสกุล คุณบุญจอง คงจันทร์ คุณธิดากานดา แสงเสนห์ คุณนุชนารถ แสงเสนห์ คุณเม่งน้อย แสงเสนห์ และเครือข่ายที่ใกล้ชิดทุกคน ที่ให้ความช่วยเหลือ และเป็น กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

คุณค่าของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูทดแทนแก่ คุณพ่อจำเนียร แสงเสนห์ คุณแม่อำนวย แสงเสนห์ คุณพ่อคุณแม่ของผู้วิจัย ตลอดจนครู อาจารย์ และผู้มี พระคุณทุกคน

นางนุช แสงเสนห์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	7
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	7
ขอบเขตของการศึกษา.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	9
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางในการศึกษาชีวประวัติ.....	10
เอกสารที่เกี่ยวกับชีวประวัติของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร).....	13
2 ชีวประวัติของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร).....	15
ชาติภูมิ.....	17
ปฐมวัย.....	17
เครื่องญาติ.....	18
บรรพชาและอุปสมบท.....	22
การศึกษาอบรมและวิทยฐานะ.....	24
สมณศักดิ์.....	25
อุปนิสัยและบุคลิกภาพ.....	25
มรณภาพ.....	28
3 ผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร).....	34
ผลงานด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี และคติชนวิทยา.....	35
ผลงานด้านการจัดตั้งภัทธศีลพิพิธภัณฑสถาน.....	37
ผลงานด้านโบราณวัตถุภายในภัทธศีลพิพิธภัณฑสถาน.....	44
ผลงานด้านวรรณกรรม.....	49

บทที่	หน้า
ผลงานด้านพระพุทธศาสนา.....	69
ผลงานด้านการปฏิสังขรณ์และพัฒนาวัด.....	70
ผลงานด้านการให้การศึกษา.....	78
ผลงานด้านการปกครองสงฆ์.....	81
4 บทย่อ สรุปผล และข้อเสนอแนะ.....	83
บทย่อ.....	83
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	83
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	83
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	84
สรุปผล.....	85
ข้อเสนอแนะ.....	87
บรรณานุกรม.....	90
นุคลานุกรม.....	94
ภาคผนวก.....	96
บทคัดย่อ.....	113
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	117

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 พระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) อดีตเจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา.....	97
2 พระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) ขณะบรรยายภาพจิตรกรรม ฝาผนังภายในอุโบสถวัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลาถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ.....	98
3 การได้รับการแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดของพระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร).....	99
4 ภัทรศีลพิพิธภัณฑสถาน วัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา.....	100
5 อุโบสถวัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา.....	101
6 ท้าวชุมพล ประติมากรรมภายในภัทรศีลพิพิธภัณฑสถาน วัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา.....	102
7 พระศิวมหาเทพ ประติมากรรมภายในภัทรศีลพิพิธภัณฑสถาน วัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา.....	103
8 พระอค์ศตยะ ประติมากรรมภายในภัทรศีลพิพิธภัณฑสถาน วัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา.....	104
9 พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ในรูปแบบ 11 ศีรษะ 22 กร “ พระสมันตมุข ” ประติมากรรมภายในภัทรศีลพิพิธภัณฑสถาน วัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา.....	105
10 พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร 4 กร ประติมากรรมภายใน ภัทรศีลพิพิธภัณฑสถาน วัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา.....	106
11 พระคเณศศิลา 4 กร ประติมากรรมภายในภัทรศีลพิพิธภัณฑสถาน วัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา.....	107

12	สมุดข่อยและใบลาน ภายในภัทรศีลพิพิธภัณฑ์สถาน	
	วัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา.....	108
13	ถ้วยเคลือบสีเขียว ภายในภัทรศีลพิพิธภัณฑ์สถาน	
	วัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา.....	109
14	คนที่แบบต่าง ๆ ภายในภัทรศีลพิพิธภัณฑ์สถาน	
	วัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา.....	110

สารบัญแผนภูมิ

เรื่อง

หน้า

แผนภูมิตระกูลศรีมณีรักษ์.....	95
แผนภูมิตระกูลเรือนุ.....	96

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

วิถีชีวิตของคนไทยในยุคปัจจุบันนี้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วอันเนื่องมาจากเทคโนโลยีและการสื่อสารที่ก้าวไกล รวมทั้งการตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของวัตถุ อำนาจนิยม ทุนิยม และค่านิยมต่าง ๆ ที่คนไทยในยุคปัจจุบันยึดมั่นในชีวิตประจำวัน ความเปลี่ยนแปลงจากสาเหตุดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่ออย่างกว้างขวางต่อสังคมไทย ซึ่งเราวมเรียกว่า วิกฤตการณ์ทางสังคม เพราะเป็นวิกฤตการณ์ที่เกิดจากมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในสภาพที่เสียดุลยภาพ เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมพื้นบ้านก็มีการปรับเปลี่ยนตามไปด้วย แต่เนื่องจากวัฒนธรรมพื้นบ้านหลายอย่างมีองค์คุณอย่างใหญ่หลวง ดังนั้น การศึกษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านในช่วงแห่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจึงเป็นสิ่งจำเป็นเป็นอย่างยิ่ง

สำหรับภาคใต้ ประพนธ์ เรืองณรงค์¹ ได้กล่าวถึงบุคคลและหน่วยงานที่ศึกษา และอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านว่ามี 3 กลุ่ม ได้แก่ งานตามโครงการพระราชดำริและตามโครงการส่งเสริมศิลปาชีพ งานของพระภิกษุสงฆ์ และงานของเอกชน

ส่วนพระภิกษุที่ทำหน้าที่ในการศึกษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านที่สำคัญในภาคใต้ เช่น พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ) หรือที่รู้จักกันในนามท่านพุทธทาสภิกขุ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พระธรรมโมลี (เกตุ ธรรมวัชร) เจ้าอาวาสวัดตานีนรสโมสร จังหวัดปัตตานี พระครูอาทรสังวรกิจ (สวาท กันฺตสํโร) เจ้าอาวาสวัดคลองท่อม จังหวัดกระบี่ และพระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) อดีตเจ้าอาวาสวัดมณีมาวาส จังหวัดสงขลา เป็นต้น

พระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) เป็นพระภิกษุสำคัญรูปหนึ่งของจังหวัดสงขลาที่ได้ทำการศึกษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้อย่างจริงจัง ท่านเป็นอดีตเจ้าอาวาสวัดมณีมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา และเป็นผู้ก่อตั้งภัตตาคารศีลพิธีภัณฑสถาน

¹ ประพนธ์ เรืองณรงค์. "การศึกษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้ปัจจุบัน." ใน พื้นบ้านพื้นเมืองถิ่นไทยทักษิณ. 2534. หน้า 152 - 153.

วัดมณีมาวาส สาขาพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ซึ่งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งนี้มีความสำคัญมากและถือว่าเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งแรกของจังหวัดสงขลา ซึ่งตั้งขึ้นก่อนพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สงขลา ดังที่ เดโช สนวนานนท์ กล่าวไว้ว่า

โบราณวัตถุศิลปวัตถุที่มีอยู่ในพิพิธภัณฑ์สถานมณีมาวาส (ภัทรศิลป์สังวร) นี้ พระคุณเจ้า พระราชศิลป์สังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร) ได้รวบรวมไว้ด้วยความสนใจในสมบัติวัฒนธรรมของชาติที่สร้างสรรค์ขึ้นทางภาคใต้โดยเฉพาะในเขตอำเภอสติงพระ และอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา¹ รวมทั้งศิลปกรรมที่มีขึ้นในภาคอื่นๆ ด้วย และด้วยกุศลเจตนาของ พระคุณเจ้า พระราชศิลป์สังวร จึงได้เกิดมีพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เพื่อให้เป็นที่ศึกษาขึ้นแห่งแรกในจังหวัดสงขลา¹

สุธน เจริญพงศ์² ได้กล่าวถึงชีวประวัติและผลงานพระราชศิลป์สังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร) สรุปได้ว่า ท่านเป็นชาวบ้านอำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา เกิดเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2446 และได้มรณภาพเมื่อปี พ.ศ. 2524 ชื่อและชื่อสกุลเดิมของท่านคือ ช่วง เรืองหนู อุปสมบทเป็นสามเณร เมื่ออายุ 17 ปีที่บ้านเกิด เมื่ออายุได้ 21 ปีจึงบรรพชาเป็นพระภิกษุ ณ วัดราชาธิวาส ตำบลท่าวาสุกรี อำเภอดุสิต จังหวัดพระนคร ช่วงที่ท่านประจำอยู่ที่ กรุงเทพมหานคร ได้ศึกษาหลักสูตรทางพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง และมีความรู้แตกฉานในภาษาบาลี - สันสกฤต ในปี พ.ศ. 2474 ขณะที่ท่านประจำอยู่ที่กรุงเทพมหานครท่านมีโอกาสดูไปชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร อันเป็นแรงดลใจให้ท่านเห็นการณ์ไกลเกี่ยวกับเรื่องประวัติศาสตร์และโบราณคดีโดยเฉพาะที่บ้านเกิดของท่านบริเวณคาบสมุทรสติงพระ จังหวัดสงขลา ท่านจึงได้เก็บสะสมรวบรวมศิลปวัตถุตั้งแต่นั้นมาจนกระทั่งท่านย้ายมาประจำที่ วัดมณีมาวาส อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ท่านจึงได้สะสมศิลปโบราณวัตถุอย่างจริงจังทั้งจากบริเวณคาบสมุทรสติงพระ และจากบริเวณต่าง ๆ ทุกภาค จนสามารถเปิดเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขึ้นเป็นแห่งแรกของจังหวัดสงขลา มีศิลปวัตถุอันประเมินค่ามิได้

¹ เดโช สนวนานนท์. "คำนำ." ใน นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติมณีมาวาส. 2525. หน้า คำนำ.

² สุธน เจริญพงศ์. "ประวัติพระราชศิลป์สังวร (ช่วง อุดมเวที)." ใน นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติมณีมาวาส. 2525. หน้า 1 - 7.

จำนวน 4,884 ชิ้น และทุกชิ้นเป็นหลักฐานสำคัญในการอธิบายถึงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของชุมชนคาบสมุทรมหานครสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ ดังนั้น พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) จึงเป็นที่รู้จักกันดีของนักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี และนักคติชนวิทยา ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และมีนักวิชาการบางท่านได้กล่าวไว้ว่า พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) เป็นบิดาแห่งประวัติศาสตร์และโบราณคดีของจังหวัด สงขลาและภาคใต้

นอกจากนี้ท่านยังมีความรู้ความสามารถทางด้านคติชนวิทยา โดยท่านได้สะสม หนังสือบูตได้มาก และทำให้ครูอาจารย์บริวารแล้ว เช่น มโนราธิบาส สังขศิลป์ชัย สุทธิกรรมชาต กุภาสิตคำโคลง เป็นต้น โดยท่านมีส่วนช่วยในการบริวารอันเนื่องมาจากการ แดกฉานในภาษาบาลี - สันสกฤต และนอกจากนั้นงานด้านอื่นของพระราชศีลสังวรก็มี ความสำคัญไม่น้อย เช่น งานด้านปฏิสังขรณ์และพัฒนาวัด งานด้านการศึกษาและศาสนา งานด้านการปกครอง เป็นต้น พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) เป็นพระสงฆ์ที่มีจริยวัตรอัน ดีงาม จึงทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่เคารพนับถือและศรัทธาท่านมาก

นิธิ เอียวศรีวงศ์¹ ได้กล่าวถึงพระราชศีลสังวรไว้ในการอธิบายถึงสภาพการณ์ ที่มีการแบ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านไทยคดีศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ระดับชาติ และระดับท้องถิ่น โดยอาศัยเกณฑ์การแบ่งที่นำเอาวัฒนธรรมของชาติเป็นหลักในระดับชาติ และวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นรอง ดังนั้น วัฒนธรรมระดับชาติและวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น จึงไม่สามารถเชื่อมโยงเข้ากันได้ เพราะถูกกำหนดไม่ให้อยู่ในระนาบเดียวกัน แต่อยู่ในรูปแบบ ของการลดหลั่นความสำคัญ และให้ข้อสังเกตว่าชื่อเสียงของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) และพระรัตนธัมมิ (ม่วง รตนธเถร) เป็นชื่อของปราชญ์ท้องถิ่นที่รู้จักกัน เฉพาะในภาคใต้เท่านั้น โดยไม่มีใครเอ่ยถึงในฐานะเป็นนักปราชญ์ผู้ร่วมวางรากฐาน วิชาไทยคดีศึกษาจนกระทั่งเกิดกระแสความสนใจการศึกษาท้องถิ่นขึ้นใหม่ หลัง พ.ศ. 2500 ไปแล้ว ชื่อของปราชญ์ทั้งสองท่านจึงรู้จักแพร่หลายนอกเขตภาคใต้

¹ นิธิ เอียวศรีวงศ์. “ท่านอาจารย์สุริวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ในไทยคดีศึกษาและ อัตลักษณ์ไทย,” ใน เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง “ทักษิณคดี : แนวคิดในการศึกษา และพัฒนา”. 2539. หน้า 3.

สวน ศรีศักร วัลลิโภดม¹ ได้กล่าวถึงพระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) สรุปได้ว่า ภาคได้เป็นแหล่งที่มีโบราณคดีน้อยกว่าภาคอื่น อันเนื่องจากสภาพภูมิประเทศเป็นตัวทำลาย และเนื่องจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น การเกิดภัยธรรมชาติ การถากถางที่เพื่อกสิกรรม เป็นต้น แต่ภาคได้ยังมีนักโบราณคดีและนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหลายคนที่ได้ศึกษา และเก็บสะสมโบราณวัตถุต่างๆ โดยเฉพาะ พระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) ซึ่งเป็น นักโบราณคดีและนักประวัติศาสตร์ของภาคได้ โดยท่านเป็นกำลังสำคัญในการสืบค้นเรื่องราว ทางโบราณคดีในภาคได้ เพราะท่านสามารถสืบทราบว่ที่ไหนมีอะไรบ้าง ตลอดจนมีความรู้ เกี่ยวกับตำนานในท้องถิ่นว่ามีประวัติความเป็นอย่างไร

พระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) ให้ความสนใจและความสำคัญกับวัฒนธรรม พื้นบ้านมาก ผลงานของท่านที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ตำราที่เกี่ยวกับภาษาและ วัฒนธรรมพื้นบ้านหลายเรื่อง ดังที่ ธีระศักดิ์ ลิ้มปนดุขฎี กล่าวถึงผลงานของท่านไว้ว่ามี “สารสทิงอนุสรณ์ รวมพิมพ์ในเรื่องเล่าความเป็นทางเดินไปสู่กรุงสทิงพารานศรี สารสทิง อนุสรณ์ รวมพิมพ์ในเรื่องรำลึกชาติได้ ศัพทที่ชื่อน้ำและสิ่งเกี่ยวกับน้ำ คำกลอนเรื่องมงคล 108 นะโม พุทธา ยะ อธิบายคำถิ่นใต้ ศัพท์ต่างด้าวถ่ายทอดมาเป็นภาษาไทยใต้โบราณ”²

เนื่องจากพระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) จำพรรษาประจำอยู่ที่วัดมัจฉิมาวาส ซึ่งถือกันว่าเป็นวัดเก่าและเป็นวัดที่สำคัญแห่งหนึ่งของอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ผลงานด้านการอนุรักษ์และปฏิสังขรณ์วัดของท่านเป็นที่กล่าวถึงกันทั่วไป จากการสัมภาษณ์ พระครูนิพัทธฐมาจารย์ (ประกิต อาทโร)³ เกี่ยวกับผลงานด้านปฏิสังขรณ์และพัฒนาวัด สรุปได้ว่า ผลงานทุกชิ้นในวัดที่จะต้องบูรณะ ท่านจะเป็นผู้ควบคุมดูแลเองตั้งแต่ต้นจนแล้วเสร็จ และท่านจะออกแบบและหาเงินสมทบเองด้วย อันเป็นการเสริมสร้างให้วัดมัจฉิมาวาส

¹ ศรีศักร วัลลิโภดม. “หลักฐานทางโบราณคดีในภาคใต้,” ใน โบราณคดีไทย ในทศวรรษที่ผ่านมา, 2525, หน้า 98.

² ธีระศักดิ์ ลิ้มปนดุขฎี. ท้องถิ่นของเรา ส. 071, 2539, หน้า 129.

³ พระครูนิพัทธฐมาจารย์ (ประกิต อาทโร) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นงนุช แสงเสนห์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดมัจฉิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540.

อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา มีความสำคัญยิ่งขึ้น

พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตถเวทีเถร) เป็นพระสงฆ์ที่มองเห็นถึงความสำคัญของประวัติเมืองสงขลาและท่านมีจริยวัตรอันดีงาม ดังที่ อำนวย ประสิทธิพรหม¹ ซึ่งเคยเป็นลูกศิษย์วัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ในสมัยที่ตนเองเป็นลูกศิษย์วัดนั้น เมื่อถึงวันพระ พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตถเวทีเถร) จะเรียกลูกศิษย์วัดทุกภูมิภาคพร้อมกันที่ศาลาการเปรียญ และให้พระสงฆ์ที่อาวุโสเทศน์ให้ฟังเพื่อสั่งสอนและท่านเทศน์เองด้วย ลูกศิษย์วัดรุ่นนั้นมีความรักใคร่สามัคคีกันมากเพราะท่านดูแลเอาใจใส่อย่างดี การเทศน์ของท่านก็น่าฟัง จึงทำให้ลูกศิษย์วัดทุกคนเข้าใจและปฏิบัติตามด้วยดี แต่ทุกครั้งก่อนเทศน์หรือหลังเทศน์สิ่งที่ท่านจะต้องพูดถึงคือ ย้ำให้เห็นถึงความสำคัญและประวัติความเป็นมาของเมืองสงขลาในอดีต ส่วนการเทศน์อย่างน่าฟังของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตถเวทีเถร) เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ศรัทธาท่านมากจนนอกจากจริยวัตรอันดีงามของท่าน ดังที่ อัจฉรา ประสิทธิพรหม² ซึ่งอาศัยอยู่บริเวณใกล้วัดได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ในสมัยที่พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตถเวทีเถร) เป็นเจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาส ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมาที่วัดกันมากโดยเฉพาะวันพระชาวบ้านจะมาทำบุญกันจนเต็มวัดเพื่อฟังท่านเทศน์ และเมื่อท่านปรารภในเรื่องสะสมของเก่าจึงมีคนนำมาถวายให้แก่ท่านมากเนื่องด้วยความศรัทธา ซึ่งสอดคล้องกับที่ พระครูนิพัทธ์ฐสมจารย์ (ประกิต อาทโร)³ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า พระราชศีลสังวร

¹ อำนวย ประสิทธิพรหม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นงนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียนบ้านจะโหนดมิตรภาพ 222 ตำบลจะโหนด อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2540.

² อัจฉรา ประสิทธิพรหม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นงนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียนบ้านจะโหนดมิตรภาพ 222 ตำบลจะโหนด อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2540.

³ พระครูนิพัทธ์ฐสมจารย์ (ประกิต อาทโร) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นงนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540.

(ช่วง อดีตเวทีเถร) เทศน์ธรรมะดีมากจนชาวบ้านที่ฟังเกิดความเชื่อถือศรัทธาที่ท่านเทศน์ธรรมะได้อย่างละเอียด เป็นการเสริมปัญญาและมีการยกอุปมาอุปไมยประกนในการเทศน์ของท่านทุกครั้งด้วย

การศึกษาชีวประวัติและงานของบุคคลจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะชีวประวัติและผลงานของบุคคลเป็นสิ่งที่บอกว่าบุคคลผู้นั้นได้ใช้ความอดทน หะ ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมด้านใดบ้างในการดำเนินชีวิต ข้อเท็จจริงอีกประการหนึ่งจากการศึกษาชีวประวัติและผลงานของบุคคลคือ การได้ศึกษาวิธีการทำงานของบุคคลผู้นั้น เพื่อที่จะนำมาปรับใช้กับปัจจุบัน หรือศึกษาเพื่อที่จะไม่ให้เหตุการณ์ในทางลบที่เกิดขึ้นแล้วในอดีตไม่ให้เกิดขึ้นอีก

สำหรับชีวประวัติและผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อดีตเวทีเถร) แล้ว การได้ศึกษาชีวประวัติและผลงานของท่านได้นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะท่านเป็นผู้ที่ได้ทำการศึกษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านคนสำคัญของจังหวัดสงขลาและของภาคใต้ ดังที่ สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์ ได้กล่าวไว้ว่า

นับเป็นโชคอย่างประเสริฐที่ในจังหวัดสงขลา มีนักปราชญ์ท้องถิ่นอย่างน้อย 3 ท่าน คือ พระราชศีลสังวร (ช่วง อดีตเวทีเถร) คุณสุชาติ รัตนปราการ และคุณเยี่ยมมย สรกิจบรรหาร ต่างเป็นผู้รู้ ผู้เล่น ผู้อุทิศ และทุ่มเทชีวิตให้แก่งานอนุรักษ์มรดก วัฒนธรรมภาคใต้อย่างจริงจังและมั่นคง ทั้ง 3 ท่านนี้คือผู้บุกเบิกที่แท้จริงเกี่ยวกับ ทักษิณศึกษา¹

เป็นที่น่าเสียดายที่ยังมิได้มีการศึกษาถึงผลงานและวิธีการในการดำเนินงานของ พระราชศีลสังวร (ช่วง อดีตเวทีเถร) ว่ามีวิธีอย่างไร ประกอบกับชีวิตในอดีตของท่าน หรือบุคคลที่ท่านเกี่ยวข้องมีส่วนผลักดันหรือสนับสนุนให้งานการศึกษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านที่ท่านทำประสบผลสำเร็จอย่างไร ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องศึกษา

¹ สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์, “ หันสู่...คติชน . ” ใน คราบน้ำตาบนเส้นทางชีวิตและผลงานของสุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์ 2539, หน้า 58.

ชีวประวัติและผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) ไว้อย่างเป็นระบบอันจะเป็นประโยชน์ต่องานด้านการศึกษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านสืบไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาพระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) ตามประเด็นต่อไปนี้

1. ชีวประวัติ
2. ผลงาน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลจากการศึกษาชีวประวัติและผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) มีความสำคัญดังนี้

1. เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชีวประวัติและผลงานที่มีคุณประโยชน์ต่อสังคมทางด้านการศึกษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านของพระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) ไว้อย่างเป็นระบบ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสืบค้นและศึกษาให้ลุ่มลึกต่อไป
2. เป็นการเผยแพร่เกียรติประวัติของบุคคลที่ได้สร้างคุณงามความดีให้บุคคลทั่วไปรู้จักอย่างแพร่หลาย
3. ผลการวิจัยนำไปใช้ในการเรียนการสอนประวัติบุคคลสำคัญเพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูบุคคลที่ทำประโยชน์ให้กับประเทศชาติ

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. ขอบเขตด้านข้อมูล การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาจากหัวข้อต่างๆ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับชีวประวัติและผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) จึงกำหนดขอบเขตของข้อมูลดังนี้
 - 1.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องและให้ข้อมูลได้
 - 1.2 ข้อมูลจากเอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับชีวประวัติและผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร)

1.3 ข้อมูลจากผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อดีตเวทีเถร) ที่ปรากฏอยู่เท่าที่จะสามารถศึกษาได้ภายในขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งจะศึกษาชีวประวัติและผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อดีตเวทีเถร) โดยมีประเด็นย่อย ๆ ในการศึกษาดังนี้

2.1 ชีวประวัติของพระราชศีลสังวร (ช่วง อดีตเวทีเถร)

- 2.1.1 ชาตภูมิ
- 2.1.2 ปฐมวัย
- 2.1.3 เครือญาติ
- 2.1.4 บรรพชาและอุปสมบท
- 2.1.5 การศึกษาอบรมและวิทยฐานะ
- 2.1.6 สมณศักดิ์
- 2.1.7 อุปนิสัยและบุคลิกภาพ
- 2.1.8 มรณภาพ

2.2 ผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อดีตเวทีเถร)

- 2.2.1 ผลงานด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี และคติชนวิทยา
 - 2.2.1.1 ผลงานด้านการจัดตั้งภัทธศิลป์พิพิธภัณฑสถาน
 - 2.2.1.2 ผลงานด้านโบราณวัตถุภายในภัทธศิลป์พิพิธภัณฑสถาน
 - 2.2.1.3 ผลงานด้านวรรณกรรม
- 2.2.2 ผลงานด้านพระพุทธศาสนา
 - 2.2.2.1 ผลงานด้านการปฏิสังขรณ์และพัฒนาวัด
 - 2.2.2.2 ผลงานด้านการให้การศึกษา
 - 2.2.2.3 ผลงานด้านการปกครองคณะสงฆ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. พระภิกษุศีลสังวร และพระราชศีลสังวร หมายถึง บุคคลคนเดียวกัน
2. ภิกษุศีลพิพิธภัณฑสถาน หมายถึง พิพิธภัณฑสถาน ที่เป็นสถานที่เดียวกัน

โดยมีชื่อดังนี้

- 2.1 ภิกษุศีล พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส
- 2.2 ภิกษุศีลพิพิธภัณฑสถาน วัดมัชฌิมาวาส สงขลา สาขาพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
- 2.3 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส (ภิกษุศีลสังวร)
- 2.4 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติภิกษุศีลสังวร
- 2.5 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ภิกษุศีล มัชฌิมาวาส สงขลา
- 2.6 พิพิธภัณฑวัดกลาง
- 2.7 พิพิธภัณฑวัดมัชฌิมาวาส

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเป็นลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพระราชศีลสังวร (ช่วง อดีตเวทีเถร) จากแหล่งเอกสารต่าง ๆ เพื่อเป็นความรู้พื้นฐาน ซึ่งเป็นข้อมูลที่จะช่วยกำหนดแนวทางการศึกษาและเขียนเค้าโครงวิจัย
2. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยโดยการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษาด้วยวิธีการดังนี้
 - 2.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยการสัมภาษณ์จากญาติและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพระราชศีลสังวร (ช่วง อดีตเวทีเถร) ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับชีวประวัติและผลงานพร้อมภาพถ่ายประกอบ ในการสัมภาษณ์จะใช้วิธีการบันทึกแบบบันทึกเสียงและจดบันทึกสรุปตามประเด็นที่สำคัญ
 - 2.2 ข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติและผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อดีตเวทีเถร) ซึ่งพระราชศีลสังวร และบุคคลต่าง ๆ ได้ศึกษาและรวบรวมได้โดยการนำข้อมูลเหล่านั้นมาอ่านเพื่อจับประเด็นและเก็บสาระเนื้อหาสำคัญเพื่อนำมาประกอบการศึกษาค้นคว้าตามขอบเขตที่กำหนดไว้

3. จัดกระทำกับข้อมูล โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1 นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ ทั้งในส่วนที่เป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เอกสาร ภาพประกอบ มาจัดระบบศึกษาตามขอบเขตเนื้อหาที่วางไว้

3.2 นำข้อมูลที่ได้เรียบเรียงแล้ว ไปให้ญาติและบุคคลใกล้ชิดของ พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) ได้ตรวจสอบสาระสำคัญอีกครั้งหนึ่ง เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง

4. ชี้นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า เสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ และมีภาพประกอบ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้จัดแบ่งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 2 กลุ่มคือ

1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวทางในการศึกษาชีวประวัติ
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติและผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร)

1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวทางในการศึกษาชีวประวัติ

การศึกษาชีวประวัติและผลงานของบุคคลเป็นเรื่องที่ดำเนินการควบคู่กันไปเสมอ ทั้งนี้เพราะว่าผลงานที่ปรากฏออกมาเป็นตัวเชื่อมโยงไปถึงชีวประวัติของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งผ่านกาลเวลาของการบ่มเพาะ ชัดเกลา หล่อหลอม ให้มีบุคลิกลักษณะ และสร้างผลงานตามปัจจัยเหล่านั้น

เพื่อความสะดวกในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงนำเสนอเฉพาะแนวทางการศึกษาที่เกี่ยวกับชีวประวัติเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะว่าแนวทางในการศึกษาผลงานของแต่ละบุคคลนั้น จะแตกต่างกันตามลักษณะงาน จากการศึกษางานวิจัยที่มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับชีวประวัติของบุคคลพอประมวลได้ ดังที่ วีระ แพงยัง¹ ได้ศึกษาเรื่อง “ ศึกษาชีวประวัติและผลงานของ ธรรมทาส พานิช ” ในส่วนของการศึกษาชีวประวัติได้กำหนดประเด็นการศึกษาไว้ เช่น ชาติภูมิ

¹ วีระ แพงยัง. ศึกษาชีวประวัติและผลงานของธรรมทาส พานิช. 2539. 96 หน้า.

ปฐมวัย การศึกษา ครอบครัว อาชีพและการงาน อุปนิสัยและบุคลิกภาพ ผลงานที่สำคัญ
เกียรติคุณที่ได้รับ เป็นต้น

พจนารถ แสงประดับ¹ ได้ศึกษาเรื่อง “ศึกษาชีวประวัติและผลงานวรรณกรรม
เพลงบอกของ สร้อย เสียงเสนาะ ในส่วนของการศึกษาชีวประวัติได้กำหนดประเด็นการศึกษา
สรุปได้ว่า ได้แก่ ชาตภูมิและชีวิตครอบครัว แรงดลใจในการร้องเพลงบอก ชีวิตของการ
ร้องเพลงบอก การร้องเพลงบอกครั้งสำคัญ ธรรมเนียมนิยมในการร้องเพลงบอกของ
สร้อย เสียงเสนาะ เทคนิคในการร้องเพลงบอก ผลงานวรรณกรรมเพลงบอก เกียรติยศที่ได้รับ
บทบาททางสังคม และบทบาทการอนุรักษ์และเผยแพร่เพลงบอก

พงศ์พันธุ์ ทินนิมิตร² ได้ศึกษาเรื่อง “ชีวิตและผลงานวรรณกรรมหนังตลุงของ
หนังก้น ทองหล่อ” ในส่วนของการศึกษาชีวประวัติได้กำหนดประเด็นการศึกษาไว้ สรุปได้ว่า
ได้แก่ ชาตภูมิ ชีวิตครอบครัว บทบาทด้านสังคม แรงดลใจในการเล่นหนังตลุง มอบัติ
เป็นศิษย์หนังตลุง เริ่มชีวิตหนังตลุง สาเหตุที่มีชื่อเสียงและเป็นบรมครูแห่งหนังตลุง
การแข่งขันและการเล่นหนังตลุงครั้งสำคัญ เทคนิคในการเล่นหนังตลุง ความคิดริเริ่มในการ
ปรับปรุงหนังตลุง การอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมหนังตลุง ธรรมเนียมนิยมในการแสดง
หนังตลุงของหนังก้น ทองหล่อ เกียรติยศที่ได้รับ ผลงานวรรณกรรมหนังตลุง และชีวิต
ในบั้นปลาย

พรพันธุ์ เขมคุณาสัย³ ได้ศึกษาเรื่อง “ชีวิตและงานประพันธ์ของ “ส. ธรรมยศ”
การวิเคราะห์ท่วงทำนองเขียนและแนวคิด” ในส่วนของการศึกษาชีวประวัติได้กำหนดประเด็น
การศึกษาไว้สรุปได้ว่า ได้แก่ ชีวิตส่วนตัว กำเนิด การศึกษาในประเทศและต่างประเทศ
บุคลิกภาพ ความรัก การทำงาน มรณภาพ ชีวิตเพื่อส่วนรวมและการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม
บทบาทครู บทบาทนักปรัชญา และบทบาทกรรมการสมาคมชาวเหนือ

¹ พจนารถ แสงประดับ. ศึกษาชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมเพลงบอกของสร้อย
เสียงเสนาะ. 2538. 223 หน้า.

² พงศ์พันธุ์ ทินนิมิตร. ชีวิตและผลงานวรรณกรรมหนังตลุงของหนังก้น ทองหล่อ.
2534. 453 หน้า

³ พรพันธุ์ เขมคุณาสัย. ชีวิตและงานประพันธ์ของ “ส. ธรรมยศ” การวิเคราะห์
ท่วงทำนองการเขียนและแนวคิด. 2530. 285 หน้า.

บัณฑิตวงศ์ ทองกลม¹ ได้ศึกษาเรื่อง “ชีวิตและผลงานของ หมอลำทองมาก จันทะลือ (หมอลำอุทา)” ในส่วนของชีวประวัติได้กำหนดประเด็นการศึกษาไว้ สรุปได้ว่า ได้แก่ ชาติภูมิ ชีวิตวัยเด็ก การศึกษา ชีวิตครอบครัว อุดมการณ์และคตินิยมเกี่ยวกับชีวิต คตินิยมชีวิต และประสบการณ์ครั้งสำคัญ

ดร.ณี แก้วม่วง² ได้ศึกษาเรื่อง “พระยาธรรมาธิราชบุรี (คอซิมบี้ ณ ระนอง) : ผู้นำการปกครองหัวเมืองไทยฝั่งตะวันตก พ.ศ. 2444 - 2456” ในส่วนของ การศึกษาชีวประวัติได้กำหนดประเด็นการศึกษาไว้สรุปได้ว่ามีดังนี้คือ

การศึกษาประสบการณ์เดิมที่มีผลต่อแนวความคิดและบทบาททางการปกครอง การเศรษฐกิจของพระยาธรรมาธิราชบุรี (คอซิมบี้ ณ ระนอง) มีดังนี้

1. ภูมิหลัง ชาติกำเนิด การอบรมเลี้ยงดูและการศึกษา
2. ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เครือญาติและฐานะทางสังคมของตระกูล ณ ระนอง

ณ ระนอง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของบุคคลต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น จะพบว่า มีแนวทางที่แตกต่างกัน แต่ในความแตกต่างก็มีลักษณะร่วมกันอยู่ เช่น การกำเนิด การศึกษา ประสบการณ์ เป็นต้น ซึ่งแนวทางดังกล่าวสามารถประมวลเข้าด้วยกันเป็นแนวทางในการ ศึกษาชีวประวัติของพระราชสีลสังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร) ได้ดังที่ปรากฏในขอบเขตด้านเนื้อหา ซึ่งได้แสดงไว้ในตอนต้น

¹ บัณฑิตวงศ์ ทองกลม. ชีวิตและผลงานของหมอลำทองมาก จันทะลือ (หมอลำอุทา). 2539. 646 หน้า.

² ดร.ณี แก้วม่วง. พระยาธรรมาธิราชบุรี (คอซิมบี้ ณ ระนอง) : ผู้นำการปกครอง หัวเมืองไทยฝั่งตะวันตก พ.ศ. 2444 - 2456. 2526. 315 หน้า.

2. เอกสารที่เกี่ยวกับชีวประวัติและผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อดีตเวทีเถร)

พระราชศีลสังวร (ช่วง อดีตเวทีเถร) เป็นนักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี นักคติชนวิทยา และเป็นผู้นำการศึกษาท้องถิ่นศึกษายุคแรกเริ่มคนสำคัญของจังหวัดสงขลา และของภาคใต้ ได้มีนักวิชาการและผู้สนใจบางคนได้ศึกษาและเขียนถึงชีวิตและผลงานของท่านไว้บ้างแล้ว ซึ่งสามารถประมวลได้ดังนี้

สุธน เจริญพงศ์¹ ได้เรียบเรียง “ ประวัติของพระราชศีลสังวร ” ลงพิมพ์ในหนังสือ นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติมัสยิดมิมิยาวาส มีการจำแนกเนื้อหาเป็นประเด็น ซึ่งในประเด็น ตอนแรกจะเกี่ยวกับชีวประวัติ และประเด็นหลังจะเกี่ยวกับผลงาน ประเด็นต่าง ๆ ในการเรียบเรียงชีวประวัติของพระราชศีลสังวร (ช่วง อดีตเวทีเถร) สรุปได้ว่ามีดังนี้คือ สถานะเดิม บรรพชาอุปสมบท การศึกษาอบรม วิทยฐานะ สมณศักดิ์ งานการศึกษา งานปฏิสังขรณ์ และพัฒนาวัด งานด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี

ธีระศักดิ์ ลิ้มปนดุษฐ์² ได้เขียนเรื่อง “ พระราชศีลสังวร (ช่วง อดีตเวทีเถร) ” ในหนังสือเรียนวิชาท้องถิ่นของเรา 1 จังหวัดสงขลา ในบทที่ 5 ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติบุคคลสำคัญของจังหวัดสงขลา ในตอนต้นกล่าวถึงประวัติของพระราชศีลสังวร (ช่วง อดีตเวทีเถร) และตอนหลังกล่าวถึงผลงาน ซึ่งมี 3 ประเด็นด้วยกัน คือ ผลงานด้านการศึกษา ผลงานด้านการปฏิสังขรณ์ และผลงานด้านการพัฒนาวัด

พระราชศีลสังวร (ช่วง อดีตเวทีเถร) เป็นปูชนียบุคคลเป็นปราชญ์ท้องถิ่นคนสำคัญของจังหวัดสงขลาและของภาคใต้ ผลงานของท่านล้วนมีคุณค่าต่อนักวิชาการรุ่นหลัง ในแง่ของการศึกษาประวัติศาสตร์โบราณคดี และคติชนวิทยา การศึกษาเกี่ยวกับชีวประวัติของท่านยังอยู่ในวงจำกัด ในขณะที่งานของท่านบางส่วนได้รับความสนใจและนำไปสู่การศึกษา ดังนั้น การได้รู้และเข้าใจเกี่ยวกับชีวประวัติของท่านจะทำให้เข้าใจต่อไปถึงงานและความสนใจของท่านยิ่งขึ้น

¹ สุธน เจริญพงศ์. “ประวัติสังเขปพระราชศีลสังวร (ช่วง อดีตเวที).” ใน นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติมัสยิดมิมิยาวาส. 2525. หน้า 1 - 7.

² ธีระศักดิ์ ลิ้มปนดุษฐ์. ท้องถิ่นของเรา ส.071. 2539. หน้า 127 - 129.

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาดังกล่าวทั้ง 2 ประเด็นที่กล่าวมา ทำให้ผู้วิจัยมีความรู้พื้นฐานที่สามารถนำมาใช้ในเรื่องที่จะศึกษาเรื่อง ชีวิตประวัติและผลงานของพระราชศีลสังวร(ช่วง อตุลเวทีเถร) ซึ่งสามารถนำข้อมูลมาเขียนเค้าโครงวิจัย และนำความรู้นี้มาใช้เป็นกรอบความคิดในการศึกษาเรื่องนี้ ตลอดจนใช้เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาเรื่องนี้

บทที่ 2

ชีวประวัติของพระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร)

การดำเนินการศึกษาและการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน เป็นงานที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบัน เพราะเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าการพัฒนาประเทศที่ได้ผล จำเป็นต้องมีวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นพลังผลักดันที่สำคัญ ดังที่ สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ได้กล่าวไว้ว่า

บทบาทที่สำคัญอันยิ่งยวดของวัฒนธรรมพื้นบ้าน คือ เป็นกลไกในการกำหนดระดับคุณภาพของประชากร อันเชื่อมโยงไปถึงการพัฒนาสังคม และประเทศ เพราะในฐานะที่วัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นวัฒนธรรมแห่งการดำเนินชีวิต จารีตประเพณีบางอย่างย่อมเป็นทั้งพันธการ และเครื่องชี้วัด ความคิด และวิถีทางปฏิบัติของชาวบ้าน เป็นพลังและแรงดึงดูดมูลฐานของการสำแดงออกทั้งในด้านการเมือง สังคม และการพัฒนาด้านอื่น ๆ เป็นเครื่องสำเนียงแห่งความขัดแย้งด้านวัฒนธรรม ในพุทธศตวรรษที่ 25 ซึ่งหันมานิยมผลิตผลจากโรงงานในระบบที่ใช้เครื่องจักรกล¹

การพัฒนาประเทศจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้ง 7 แผนที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นกับสังคมไทยนานัปการ ซึ่งปัญหาทุกปัญหามีความเกี่ยวโยงซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำในปัจจุบันก็สืบเนื่องมาจากการนำพาประเทศเข้าไปผูกพันกับระบบเศรษฐกิจโลก ปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นก็เป็นผลมาจากการยอมรับวัฒนธรรมตะวันตกโดยมิได้มีการศึกษาเปรียบเทียบว่ามีความเหมาะสมกับประเทศไทยมากน้อยแค่ไหน ก่อให้เกิดการดูถูกวัฒนธรรมไทย เกิดเป็นสภาพเด่น - ด้อย ทนสมัย - ลำสมัย การสร้างองค์ความรู้สำหรับสังคมไทยจึงน้อยลง จากสภาพการณ์ดังกล่าวเป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วในปัจจุบัน ปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยจึงเป็นคำตอบที่ชัดเจนถึงความผิดพลาดดังกล่าว

ในที่สุดทางออกแห่งปัญหาก็คือการหวนกลับมาสู่ภูมิปัญญาดั้งเดิมของคนไทย และวัฒนธรรมไทย การหวนกลับมาของภูมิปัญญาสู่วัฒนธรรมไทยในยุคปัจจุบันนี้ จึงเป็นเรื่องแห่งการปรับใช้ให้เหมาะสมกับยุคสมัย เป็นเรื่องของการรู้จักสืบสาน สะสม ช่อมเสริม สร้างสรรค์ โดยมีนักวิชาการ ชาวบ้าน ตลอดจนพระภิกษุสงฆ์ ที่มองเห็นถึงความสำคัญของปัญหา

¹ สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, วัฒนธรรมพื้นบ้านแนวปฏิบัติในภาคใต้, 2525, หน้า 19 - 20.

และได้ศึกษาหาความรู้ ตลอดจนมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านดังกล่าว โดยเฉพาะ พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) เป็นพระภิกษุรูปหนึ่งที่ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษา และอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน ที่จังหวัดสงขลา ซึ่งท่านเป็นผู้นำในการศึกษาเรื่องดังกล่าว ดังนั้นการศึกษาชีวประวัติและผลงานของพระราชศีลสังวรจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง อันเป็นการศึกษาถึงแนวทางและวิถีทางในการดำเนินงานของท่านในการดำเนินการศึกษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านในยุคบุกเบิกดังที่ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ได้กล่าวไว้ว่า

พระราชศีลสังวร สมควรได้รับการยกย่องว่าเป็นนักศึกษาค้นคว้าเรื่องราวของท้องถิ่น รุ่งนุกเบิก หรือรุ่นครู เช่นเดียวกับเยียมยง สุรกิจบรรหาร และธรรมทาส พานิช นอกจากพระราชศีลสังวรจะได้ทุ่มเทชีวิตให้กับการศึกษาค้นคว้า ทางวัฒนธรรมไว้ให้เป็นสมบัติของชนรุ่นหลังแล้ว ยังได้ให้หลักการศึกษาค้นคว้าไว้อย่างแยบยลด้วย¹

การวิจัยเรื่องศึกษาชีวประวัติ และผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) ในส่วนของชีวประวัติ ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นการศึกษาไว้ดังนี้

ชาติภูมิ
ปฐมวัย
เครือญาติ
บรรพชา และอุปสมบท
การศึกษาอบรม และวิทยฐานะ
สมณศักดิ์
อุปนิสัย และบุคลิกภาพ
มรณภาพ

¹ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ “ พระราชศีลสังวรกับงานด้านภาษาและวรรณกรรม . ” ใน อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพวิสุทธิคุณ (เลี่ยม อสีโน) พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวที) 2525 . ไม่มีเลขหน้า

ชาติภูมิ

สุธน เจริญพงศ์¹ และพระราชศีลสังวร² ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตถเวทีเถร) ชาตะเมื่อวันอาทิตย์ เดือนอ้าย ขึ้น 10 ค่ำ ปีเถาะ ตรงกับวันที่ 29 พฤศจิกายน 2446 ด้วยเวลาที่เกิดคือ เวลาอาทิตย์อุทัย ผู้ปกครองจึงให้ชื่อว่าช่วง ที่บ้านพังจิก ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสิงหนิง จังหวัดสงขลา บิดาชื่อนายหนู เรืองหนู มารดาชื่อนางคลั่ง เรืองหนู มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน 10 คน เรียงตามลำดับดังนี้ นางเอียด โอภาศพงศ์ ขุนสุรกิจโกศล (ขาว) นางเปี่ยม อินทขุโต นายฉิด เรืองหนู เด็กชายแดง เรืองหนู (ถึงแก่กรรม เมื่ออายุ 2 ขวบ) นายเพ็ญ เรืองหนู นางพิน ออมราชทรัพย์ นายนิล เรืองหนู นางจิบเนี่ยว มณีดุลย์ และพระราชศีลสังวร (ช่วง เรืองหนู)

และนายหนู เรืองหนู ยังมีภรรยาอีก 1 คน คือ นางสุน มีลูกด้วยกัน 1 คนชื่อ นายหนูกรรม ภายหลัง นางสุนและนายหนูกรรมได้ไปอยู่ที่ เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ปฐมวัย

สุธน เจริญพงศ์ และมุสดี เจริญพงศ์³ ได้กล่าวถึงชีวิตปฐมวัยของพระราชศีลสังวรไว้ว่า พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตถเวทีเถร) ในช่วงปฐมวัยมีสภาพชีวิตที่ไม่แตกต่างจากเด็กชนบทในพื้นที่อำเภอสิงหนิง จังหวัดสงขลาในอดีต นอกจากจะเล่นสนุกสนานกับเพื่อน ๆ แล้ว ยังต้องทำงานตามประสาลูกชาวนา เพราะพ่อแม่มีอาชีพทำนา งานที่ทำกับกิจกรรมที่เล่นมักกระทำไปด้วยกันเสมอ เช่น การเลี้ยงวัว เลี้ยงควาย เป็นต้น นิสัยอย่างหนึ่งที่พระราชศีลสังวรแสดงออกมาคือ มีความรักสัตว์มาก ท่านเป็นผู้ที่ความเมตตาปรานีมาตั้งแต่เด็กอันเป็นคุณธรรมประจำตัวที่สืบเนื่องมาจากกระทั่งท่านเป็นผู้ใหญ่

¹ สุธน เจริญพงศ์, "ประวัติสังเขปพระราชศีลสังวร," ใน นิตยสารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมิชมิมาวาส, 2525, หน้า 1-2.

² พระภิกษุศีลสังวร (ช่วง อุตถเวทีเถร), เครือญาติตระกูลเรืองหนูและศรีมณีนักรัษ, 2498, หน้า 20.

³ สุธน เจริญพงศ์ และมุสดี เจริญพงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นงนุช แสงเสนห์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 15 ซอย 3 ถนนชายเขา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2541.

เครือญาติ

พระราชศีลสังวรให้ความสำคัญกับเครือญาติมาก เพราะท่านได้ประกาศไว้ในคราวที่สร้าง
สาธุเจดีย์ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นที่เก็บอัฐิของตระกูลของท่านไว้ว่า

ข้าพเจ้าภักทศิขอประกาศเครือญาติมิตรสหายว่า การงานทุกอย่างที่ผ่านมาแล้วเป็น
เครื่องกระตุ้นเตือนให้รำลึกถึงเครือญาติมิตรสหายอยู่เสมอ หากเครือสัมพันธ์ทุก ๆ สาย
ดังระบุนี้ มีความผูกสมัครรักใคร่สามัคคีภักดีไมตรีจิต ร่วมสุขร่วมทุกข์ติดต่อกันดังผ่านมานี้
ข้าพเจ้าภักทศิ เมื่อยังมีการเกิดอีกตราบใด ก็ขอให้มาเกิดร่วมกันทุก ๆ ชาติ เพราะ
การเกิดร่วมกับเครือสัมพันธ์ที่ดีนั้น ก็คงไม่ผิดกันไกลนักกับการบังเกิดในสุคติสวรรค์
สาธุ สมพหูลา ญาติ สามคฺชีญาติ สาธุกัม การมีญาติพรรคพวกมากดีแน่ ญาติ
ผู้พร้อมเพรียงกัน ทำสิ่งมีประโยชน์ให้สำเร็จได้ ¹

เครือญาติของตระกูลของพระราชศีลสังวรมีมากทั้งฝ่ายพ่อ และฝ่ายแม่ ซึ่งคุณสมบัติ
ของตระกูลทั้งสองคือต้องรักษาคุณความดี ความเป็นผู้โอบอ้อมอารีใจกว้างขวาง เพื่อความ
สะดวกในการศึกษาถึงเครือญาติของพระราชศีลสังวร จึงแบ่งการศึกษาออกได้ดังนี้

บรรพบุรุษฝ่ายแม่ (ศรีมณีนีรักษ์)

บรรพบุรุษฝ่ายพ่อ (เรืองหนู)

บรรพบุรุษฝ่ายแม่

ผลการศึกษาเครือญาติของตระกูลเรืองหนู และศรีมณีนีรักษ์ พระภักทศิสังวร
(ช่วง อดุลเวทีเถร) ² ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า เท่าที่สามารถสืบค้นได้โดยยึดเอาพระราชศีลสังวร
(ช่วง อดุลเวทีเถร) เป็นหลักบรรพบุรุษฝ่ายแม่คือ ตระกูลศรีมณีนีรักษ์ ซึ่งมาจากชื่อ
ขุนศรีแก้ว + รักษ์

ชั้นที่ 1 ชั้นทวด พ่อทวดขุนศรีแก้ว และนางม่า พ่อทวดขุนศรีแก้ว เดิมชื่อว่าด้อย มี
ภรรยาชื่อว่า นางม่า (นางม่านี่เป็นไทยมุสลิม) ในการบวชบาลศาลาล่าว ซึ่งเรียกตามประเพณี

¹ พระภักทศิสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร). เครือญาติตระกูลเรืองหนูและศรีมณีนีรักษ์ .
2498. หน้า ๒.

² เล่มเดิม หน้า 1 - 33.

ของภาคใต้ว่าบนตายายนั้น จะออกชื่อขอเชิญวิญญาณพ่อทวดขุนศรีแก้ว และแม่ทวดม่า เสมอ พ่อทวดขุนศรีแก้ว (นายดู่) มีลักษณะรูปร่างพรรณสัณฐานดังนี้คือ เป็นคนรูปร่างสูงใหญ่ ผิวคล้ำ มีหนวดเคราขึ้นเต็มตัว ร่างกายแข็งแรง นัยตาและวงหน้าดู นิสัยไม่ค่อยพูด แต่มี สัจธรรม พูดกับทำเป็นอย่างเดียวกัน มีความเชื่อถือศรัทธาเกี่ยวกับไสยศาสตร์และเครื่องรางของ ขลัง เป็นคนอยู่ยงคงกะพัน เป็นที่ยำเกรงนับถือของเครือญาติและเพื่อนบ้าน มีอาชีพเป็น พ่อค้าเรือสำเภาทางเมืองยะโฮร์ และมะละกา เคยประจัญกับโจรสลัดแขกและจีนหลายคราว เมื่อเรือโจรสลัดมาจอดทอดสมอในทะเลหน้าเมือง (เมืองจะทิ้งพระเก่า) ได้เคยลงเรือมาดเล็ก คนเดียวไปขึ้นเรือโจรสลัดก็หลายคราว เป็นที่หวาดกลัวแก่เครือญาติและเพื่อนบ้านยิ่งนัก แต่ก็ ปลอดภัยทุกครั้ง ซึ่งทำให้เครือญาติและเพื่อนบ้านได้รับความปลอดภัยจากโจรสลัดด้วย จึงเป็นที่ยำเกรงและเคารพนับถือพ่อทวดมาก พ่อทวดขุนศรีแก้วกับแม่ทวดม่ามีบุตรด้วยกัน 2 คน ซึ่งอายุห่างจากพ่อคือพ่อทวดขุนศรีแก้วมาก ซึ่งสันนิษฐานว่ามาจาก 2 สาเหตุคือ พ่อทวด คงมีภรรยามาก่อนแล้วแต่ไม่มีลูกโดยมีแม่ทวดเป็นคนที่ 2 เมื่อสิ้นบุญบุตรจึงมีอายุน้อย อีกสาเหตุหนึ่งคือเป็นคนถืออุ้มคติ มีคติของคนที่มีความเชื่อถือศรัทธาทางไสยศาสตร์ โดยมีความเชื่อว่าจะไม่ยอมมีลูกเมื่อหมั้นให้เป็นเครื่องผูกพัน ปลอยตัวให้เป็นอิสระควบคุมคุ้มครอง ป้องกันภัยให้แก่เครือญาติ จะมีเมื่อมีอายุเข้าสู่วัยกลางคน ทำให้บุตรชายหญิงมีอายุน้อย บุตร 2 สองคนชายหญิง คือนายรักษผู้พี่ นางรอดผู้น้อง ซึ่งเป็นชั้นที่ 2 คือชั้นตายาย นายรักษ ได้แต่งงานกับนางผึ่ง (บ้านคลองรี) ภายหลังมีภรรยาอีก 1 คน คือ นางนุ้ย (บ้านคูขุด) นางรอดได้แต่งงานกับนายคง บ้านตะโหนดรอบ และมีลูกด้วยกัน 6 คน สำหรับบุตรธิดาของ นายรักษ หรือพ่อเฒ่ารักษกับนางผึ่งหรือ แม่เฒ่าผึ่ง มีบุตรด้วยกัน 4 คน คือ นางคลั่ง นางแคล้ว นางคล้าย และนายพลอย นางคลั่งลูกคนโตได้แต่งงานกับนายหนู ซึ่งก็คือชั้นที่ 3 โดยที่พ่อ แม่ ของพระราชศีลสังวร มีลูกด้วยกัน 10 คน เรียงตามลำดับดังนี้คือ นางเอียด ขุนสุรกิจโกศล นางเปี่ยม นายฉิด เด็กชายแดง นายเฟื่อง นางพิน นายนิล นางจิบเนี่ยว และพระราชศีลสังวร ซึ่งถือว่าเป็นชั้นที่ 4 คือชั้นลูก นางแคล้ว ได้แต่งงานกับหัวเมืองหนูเกา มีลูกด้วยกัน 1 คน คือนางกลับ และนางกลับได้แต่งงานกับ นายจุฑิน มีลูกด้วยกัน 1 คนคือ นายสุธน เจริญพงศ์ ซึ่งถือว่าเป็นชั้นที่ 5 คือ ชั้นหลาน นางคล้าย ได้สิ้นบุญเสียตั้งแต่มังยังไม่ได้ แต่งงาน ส่วนนายพลอยเป็นลูกคนสุดท้ายของพ่อเฒ่ารักษ ซึ่งเมื่อนายพลอยอายุได้ประมาณ 3 เดือน แม่เฒ่าผึ่งก็ตายลง นายพลอยแต่งงานกับ นางพูน มีลูกด้วยกัน 6 คน คือ นางแดง นายเปลื้อง นางนวม นายเพียร และนายฤทธิ์ เมื่อปลายอายุของนายพลอยสมัย รัชกาลที่ 6 มีการตรากฎหมายใช้ นามสกุล จะเป็นนายพลอย หรือ นางพูนมิทราบได้ไปขอให้พระครู

วิจารณ์ศิลป์คุณ (ขู) วัดจะทิ้งพระ ตั้งนามสกุลให้ ท่านพระครูก็เอาชื่อ ปุณายพลอยในที่นี้คือ พ่อทวดขุนศรีแก้ว และพ่อนายพลอย คือ นายรักษ์ รวมกันเป็นศรีมนัรักษ์ ดังนั้น นายพลอย ซึ่งเป็นชายคนเดียวในบรรดาลูกของพ่อเผ่ารักษ์ จึงเป็นผู้สืบสายโลหิตตรงทางฝ่ายแม่ของ พระราชศีลสังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร) สำหรับลูกของพ่อเผ่ารักษ์ ที่เกิดจากภรรยาน้อยนางนุ้ย นั้น มีด้วยกัน คือ นางแจ่ม และ นางดำ

ส่วนนางคลั่ง เป็นลูกคนโตของพ่อเผ่ารักษ์ ซึ่งได้แต่งงานกับนายหนู เรื่องหนู มีลูกดังนี้

1. นางเอียด มีสามี คือ นายหนูจันทร์ บ้านวัดทั้ง มีบุตรธิดา คือ นายล่อง นางลอย นายลิ้ว นางเอียดสิ้นบุญเมื่อ พ.ศ. 2479 อายุ 66 ปี
2. ขุนสุรกิจโกศล (ขาว) มีภรรยา คือ นางลั่น มีบุตรสืบสายสกุล คือ นายสุเทพ นายขาว นายแห้ง ตั้งหลักฐานอยู่ตำบลชะบะยุชะ อำเภอบางแก้ว จังหวัดนราธิวาส เป็นปลัดอำเภอและพัสดิจังหวัด ขุนสุรกิจโกศลสิ้นบุญเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2478 อายุ 55 ปี
3. นางเปี่ยม มีสามี คือ นายเผือก อินทะชูโต บ้านตะโหนดรอบ ไม่มีบุตรธิดา นางเปี่ยมสิ้นบุญเมื่อ พ.ศ. 2493 อายุ 64 ปี ที่บ้านพังตรุด
4. นายจืด มีภรรยา คือนางพร้อม มีบุตรธิดา คือ นายเรียง นายร่วม นางจู้เลียน นายจบ นายจิต นางเลียมศรี ตั้งหลักฐานอยู่จุด นางพร้อมได้สิ้นบุญ พ.ศ. 2495 อายุ 57 ปี
5. เด็กชายแดง อายุประมาณ 2 ขวบ พ่อเริ่มฝึกหัดเดินได้ก็สิ้นบุญ
6. นายเฟื่อง มีภรรยา คือนางฮั่น มีธิดา 1 คน คือ นางเรณู นางเรณู เมื่ออายุประมาณ 2 ขวบ นางฮั่นก็สิ้นบุญที่บ้านพังตรุด อำเภอจะทิ้งพระ จังหวัดสงขลา เมื่อ พ.ศ. 2459 อายุประมาณ 25 ปี นางเรณูจึงได้คุณย่าเป็นผู้เลี้ยงดูสืบต่อมาจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่
7. นางพิน มีสามี คือ จ่านายสิบเอกหมื่นอมราชทรัพย์ (จันทร์) ไม่มีบุตรธิดา หมื่นอมราชทรัพย์ สิ้นบุญเมื่อ พ.ศ. 2480 ที่อำเภอบางนรา จังหวัดนราธิวาส แล้วนางพิน ได้กลับมาอยู่บ้านภูมิลำเนาเดิม ภายหลังนางพิน อดมราชทรัพย์ ได้มาอาศัยอยู่กับนายสุรน เจริญพงศ์ และนางผุสดี เจริญพงศ์ ผู้เป็นหลานจนกระทั่งสิ้นบุญ
8. นายนิล มีภรรยาเป็นคนไทยพุทธแล้วหย่าร้างกันไปมีภรรยาใหม่เป็นคนไทยอิสลาม ภรรยาคนที่ 1 สิ้นบุญเมื่อ พ.ศ. 2496 มีบุตรธิดาด้วยกัน 4 คน ภรรยาใหม่มี 2 คน นายนิล นับจากพ่อทวดขุนศรีแก้วมาเป็นชั้นที่ 4 มีร่างกายปึกป็น สีมม ผิวพรรณและดวงหน้ามีลักษณะ คล้ายคลึงกับบรรพบุรุษ คือ พ่อทวดขุนศรีแก้วซึ่งมีภรรยาเป็นไทยอิสลามเช่นเดียวกัน

9. นางจิบเนี่ยว มีสามี คือ นายวัน มณีคุณย์ มีบุตรธิดา คือ นางมุสดี นางสุภร
นายชาญไชย ด.ญ.สุภาพ (เรียนหนังสือชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก็สิ้นบุญ) และนายสุรินทร์
จิบเนี่ยว สิ้นบุญเมื่อ วันที่ 19 สิงหาคม 2492 อายุประมาณ 42 ปี ได้มาปณิกเมื่อ วันที่ 24
สิงหาคม พ.ศ. 2492

10. พระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร) เกิดวันที่อาทิตย์ ขึ้น 10 ค่ำ เดือนอ้าย
ปีเถาะ ตรงกับวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2446 เวลาอาทิตย์อุทัย ผู้ปกครองจึงขนานนามชื่อ
ให้ว่า ช่วง ซึ่งได้มรณภาพเมื่อ วันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2524

เมื่อพ่อทวดขุนศรีแก้ว ซึ่งเป็นต้นตระกูลสิ้นบุญเมื่ออายุประมาณ 70 ปีขึ้นไปแล้วนั้น
เครือสัมพันธ์ญาติ ลูก หลาน เหลน โหลน ได้ยึดถือเอาวิญญาณพ่อทวดขุนศรีแก้ว แม่ทวด
ม่า เป็นตายายประจำบ้านในการบวบาสารกล่าว เพื่อความสุขสิริสวัสดิ์ ตลอดมาจนกระทั่ง
ถึงปัจจุบัน

บรรพบุรุษฝ่ายพ่อ

จากการศึกษาบรรพบุรุษฝ่ายพ่อ สามารถศึกษาได้เพียงชั้นที่ 2 คือ ปู่ ย่า ของ
พระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร) เท่านั้น เพราะว่าปู่ของท่านเป็นคนจากถิ่นอื่น
จึงไม่รู้ต้นตระกูล มีอยู่ด้วยกัน 2 คนพี่น้อง คือ ปู่ของท่านชื่อว่า นายเรือง (มีอาชีพเป็น
ช่างทอง รูปพรรณสัณฐาน ผิวขาว ร่างโปร่ง) และมีน้องชายชื่อว่าศรี นายศรีมีบุตร 6 คน
เป็นผู้หญิงทั้งหมด นายเรือง ได้แต่งงานกับนางเสน (พังหอย มีฐานะดี) และมีบุตรธิดาด้วยกัน
5 คน อันถือว่าเป็นชั้นที่ 3 คือชั้น พ่อแม่ เรียงตามลำดับดังนี้ คือ นางหมา นางจัน
นายเอียด นายหนู ซึ่งเป็นพ่อของพระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร) และนางสุด

คู่ที่ 1 นายเรือง นางเสน มีบุตรธิดา คือ

1. นางหมา มีสามีคือ นายเล้ง มีบุตรธิดา คือนางสุนเนี่ยว นายเปีย

นางสุนเนี่ยว สามีชื่อนายทอง อยู่บ้านหัวป่า อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

นายเปีย ภรรยาชื่อนางน่วม อยู่บ้านวัดทิ้ง มีบุตร คือ นายหนูดำ นายนวม

2. นางจัน มีสามี คือ นายตุต ซึ่งเป็นคนต่างถิ่น มีบุตรสืบตระกูล คือ นายเอียด
โดยใช้นามสกุลว่า กรรณิกจุฬา

3. นายเอียด มีภรรยา คือ นางหนู มีบุตรธิดา คือ นายแก้ว นายรัก นายเอียด

(ชื่ออย่างเดียวกับพ่อ คิดโบราณถือว่าลูกต้องมีชื่อเหมือนต้นตระกูล 1 คน เพื่อรักษา
ชื่อของบรรพบุรุษไว้) นางขาว นายอินทร์ นายเคว็จ นางพร้อม นายวงศ์

นายเอียด มีภรรยาอีก 1 คน คือนางดำ มีบุตร คือนายกล่อม นายเอียด ได้ย้าย

ครอบครัวไปอยู่บ้านพังหม้อ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

4. นายหนู มีภรรยา คือ นางคลิ่ง มีลูกด้วยกัน 10 คน ซึ่งก็คือครอบครัวของ

พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในขั้นต้น

5. นางสุต มีสามี คือ นายกิมเล้ง มีบุตรธิดา คือ นายยกั่น นางจาบ นายไช่
นายกลับ

จะเห็นได้ว่าประวัติเครือญาติของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) ค่อนข้างชัดเจน อันเนื่องมาจากการมองการณ์ไกลของท่านที่ให้ลูกหลานตระหนักถึงความสำคัญของเครือญาติ ท่านได้จัดทำหนังสือเป็นที่ระลึกในการรวมญาติทุกปีที่สำคัญของเครือญาติ การทำหนังสือเครือญาติในปัจจุบันเป็นที่นิยมกันมาก อันเป็นการแสดงถึงวิสัยทัศน์ของท่านในเรื่องการรวบรวมประวัติของตระกูลไว้ อีกประการหนึ่ง การที่ระลึกและให้ความสำคัญต่อเครือญาติเช่นนี้ ส่วนมากให้การสนับสนุนงานจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร)

บรรพชาและอุปสมบท

พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) ได้บรรพชาเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2463 ขณะที่อายุได้ 17 ปี การบรรพชาของท่านเป็นไปตามคำนิยมของคนไทยถิ่นใต้ในสมัยนั้นที่ว่า ชายไทยทุกคนจะต้องบวชเณรก่อนบวชพระ ท่านจึงได้บรรพชาที่วัดจะทิ้งพระ อำเภอสตงพระ จังหวัดสงขลา สังกัดคณะมหานิกาย โดยมีพระครูวิจารณ์ศีลคุณ (ชู) เป็นพระอุปัชฌาย์ ต่อมาได้เปลี่ยนสังกัดมาเป็นคณะธรรมยุตินิกายเมื่ออยู่ที่วัดท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ขณะที่ยังเป็นสามเณร การเปลี่ยนสังกัดจากคณะมหานิกายมาเป็นคณะธรรมยุตินิกาย ขณะที่ยังเป็นสามเณรนั้นไม่ต้องมีการสวดยติ ต่อมาได้ไปอยู่ที่วัดราชาธิวาสก็โดยคำเชิญชวนของ พระเทพญาณเวที (ซึ่งมีศักดิ์เป็นน้า) การไปกรุงเทพมหานครในสมัยนั้นยากลำบาก วัดราชาธิวาสซึ่งเปรียบเสมือนตักศิลาของพระภิกษุสามเณรชาวภาคใต้ เป็นวัดที่มีระเบียบวินัยเคร่งครัดมาก มีเจ้านายผู้ใหญ่และพุทธศาสนิกชนทั่วไปให้ความเคารพเลื่อมใสในตัวท่านเจ้าคุณพระธรรมวโรดม (เข่ง อุตฺตโม) ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสในขณะนั้นมาก

พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) ได้บรรพชาเรื่อยมาในบรรพพุทธศาสนาโดยไม่คิดที่จะลาสิกขาบท ต่อมาเมื่ออายุ 21 ปี จึงบรรพชาเป็นพระภิกษุครั้งนี้มีการสวดยติการอุปสมบทของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวที) มีพระธรรมวโรดม (เข่ง อุตฺตโม) เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอโนมคุณมุนี (กล่อม อนุภาโส) เป็นพระกรรมวาจารย์ ตรงกับวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2467

เวลา 16 นาฬิกา 53 นาที นามฉายาเมื่ออุปสมบทว่า อุตตเวที แปลว่าผู้มีความกตัญญูรู้คุณ ซึ่งตรงกับอุปนิสัยของท่าน

พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) ได้เสียสละหมู่เทชีวัดเพื่ออุทิศแด่พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ เมื่ออุปสมบทมีความมานะบากบั่นตั้งใจศึกษาอบรมในสำนักอุปัชฌาย์อาจารย์ อย่างดี ในครั้งที่บรรพชาก็มีพระครูวิจารณ์ศีลคุณ (ชู) แห่งวัดจะทิ้งพระ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา เป็นพระอุปัชฌาย์ และในครั้งที่อุปสมบท ก็มีพระธรรมวโรดม (เข่ง อุตตโม) แห่งวัดราชาธิวาส เป็นพระอุปัชฌาย์ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่ให้การบรรพชา อุปสมบท หรือ สถานที่ที่บรรพชาและอุปสมบทล้วนเป็นบุคคลและสถานที่ที่ดีทั้งสิ้น สำหรับสถานที่ไม่ขอกล่าวถึง เพราะได้กล่าวก่อนและเป็นที่รับรู้กันทั่วไปแล้ว แต่จะขอกล่าวถึงบุคคลสำคัญดังนี้ คือ

พระครูวิจารณ์ศีลคุณ (ชู) เป็นอดีตเจ้าอาวาสวัดจะทิ้งพระ เป็นพระภิกษุที่เพียรพร้อมไปด้วยจริยวัตรที่น่าเลื่อมใส มองการณ์ไกล ได้รับการยกย่อง จากชาวอำเภอสังขละบุรีว่าเป็นนักพัฒนาที่มีสายตามองการณ์ไกล ได้ปูพื้นฐานไว้ให้ชุมชนสังขละบุรีหลายด้าน และมีความสามารถทางด้านศิลปกรรมในระดับที่เรียกได้ว่าเป็นศิลปินคนหนึ่ง โดยเฉพาะวรรณกรรมเรื่อง สุภาสิตลึงสนอนหลาน ซึ่งถือว่าเป็นงานชิ้นเอกของท่านที่มีผู้จดจำได้สืบมาจนทั่วทุกวันนี้

พระธรรมวโรดม (เข่ง อุตตโม) อดีตเจ้าอาวาสวัดราชาธิวาส กรุงเทพมหานคร เป็นพระสงฆ์ที่มีชาวบ้านส่วนใหญ่เคารพศรัทธาท่านมาก พระสงฆ์ที่มาบรรพชาและอุปสมบทที่วัดราชาธิวาสต้องได้รับการกวดขันมาก ต้องมีเจ้าสังกัตรับปกครองและควบคุมความประพฤติ อีกชั้นหนึ่ง จะเห็นได้ว่าพระธรรมวโรดมมีพระที่บวชให้ เป็นพระที่มีความรู้ความสามารถมาก เมื่อเอ่ยถึงจะต้องรู้จักกัน ดังนี้

พระเทพวิสุทธิคุณ (เลี่ยม อลินเถร) เจ้าอาวาสองค์ก่อนของวัดมัชฌิมาวาส
องค์ก่อนพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร)

พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร)

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ วัดราชผาติการาม กรุงเทพมหานคร ฯ

พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) เป็นพระสงฆ์ที่หม่อมเจ้าหญิงอัปสรสมานในพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระจันทบุรีนฤนาถ ทรงอุปถัมภ์ให้อุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา และอุปถัมภ์ด้วยจตุปัจจัยมาตลอดชีวิต ดังที่สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา¹ ได้กล่าวกถึงการอุปถัมภ์

¹ สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ นงนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์
ที่บ้านเลขที่ 15 ซอย 3 ถนนชายเขา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

ของหม่อมเจ้าหญิงอัปสรสมานสรูปได้ว่า สืบเนื่องจากการที่พระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร) ได้ย้ายมาสังกัดฝ่ายธรรมยุติ ทำให้ได้รับการอุปถัมภ์จากทางราชการค่อนข้างมาก เพราะพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ก่อตั้งคณะธรรมยุติขึ้นมา ในโอกาสนี้ทำให้พระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร) ได้รับการสนับสนุนทางการศึกษา โดยท่านได้รับปัจจัยให้เรียนเดือนละ 15 บาท ซึ่งนับว่าเพียงพอต่อการศึกษาในยุคนั้น

การศึกษาอบรมและวิทยฐานะ

สุธน เจริญพงศ์ ได้กล่าวถึงการศึกษาอบรมและวิทยฐานะของพระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร) ไว้ว่า

- พ.ศ. 2460 ปฐมวัย ได้ศึกษาตามความนิยมของคนไทยสมัยนั้น จนสอบชั้นประถมปีที่ 3 ซึ่งเป็นชั้นประถมบริบูรณ์ในสมัยนั้น ที่โรงเรียนประชาบาลวัดจันทองพระบาทลจจะทั้งพระตำบลดจจะทั้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา
- พ.ศ. 2464 สอบนักธรรมตรีได้ในสนามหลวง* สำนักเรียนวัดพระนคร อำเภอมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
- พ.ศ. 2465 สอบนักธรรมโทได้ในสนามหลวง สำนักเรียนวัดราชาธิวาส อำเภอดุสิต จังหวัดพระนคร
- พ.ศ. 2466 สอบนักธรรมเอกได้ในสนามหลวง สำนักวัดราชาธิวาส อำเภอดุสิต จังหวัดพระนคร
- พ.ศ. 2470 สอบเปรียญธรรม 3 ประโยคได้ในสนามหลวง สำนักเรียนวัดราชาธิวาส อำเภอดุสิต จังหวัดพระนคร
- พ.ศ. 2471 สอบได้เปรียญธรรม 4 ประโยค* ได้ในสนามหลวง สำนักเรียนวัดราชาธิวาสอำเภอดุสิต จังหวัดพระนคร
- พ.ศ. 2475 สอบได้เปรียญธรรม 5 ประโยค ได้ในสนามหลวง สำนักเรียนราชาธิวาส อำเภอดุสิต จังหวัดพระนคร¹

¹ สุธน เจริญพงศ์. “ประวัติสังเขปพระราชศีลสังวร.” ใน น้าชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 2525. หน้า 2.

* สนามหลวง หมายถึง สถานที่ใช้สอบพระปริยัติ ทั้งฝ่ายภาษาบาลี และฝ่ายนักธรรมที่ทางคณะสงฆ์กำหนดขึ้น

สมณศักดิ์

สุธน เจริญพงศ์ ได้กล่าวถึงสมณศักดิ์ที่พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) ได้รับพระราชทาน ดังนี้

- 1 มีนาคม พ.ศ. 2484 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรที่พระครู ภัทรศีลสังวร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาส พระอารามหลวง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
- 4 ธันวาคม พ.ศ. 2492 ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรพัดยศ เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ “ พระภัทรศีลสังวร ” ตำแหน่งศึกษาจังหวัดสงขลา (ฝ่ายธรรมยุติ)
- 5 ธันวาคม พ.ศ. 2509 ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรพัดยศเลื่อนสมณศักดิ์เป็น พระราชาคณะชั้นราชที่พระราชศีลสังวรสุนทรธรรมนิวิฐฐยติคินิสสร บวรสังฆารามคามวาสี พระราชาคณะชั้นราช สถิต ณ วัด มัชฌิมาวาส พระอารามหลวงจังหวัดสงขลา¹

อุปนิสัยและบุคลิกภาพ

บุคคลที่มีโอกาสพบปะใกล้ชิดกับพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) ได้แก่ สุธน เจริญพงศ์ และ ผุสดี เจริญพงศ์² หลานของท่าน ลี สวัสดิรักษา และ นาง ลี สวัสดิรักษา³

¹ สุธน เจริญพงศ์. “ ประวัติสังเขปพระราชศีลสังวร , ” ใน น้าชมพิพิธภัณฑสถาน แห่งชาติมัชฌิมาวาส, 2525, หน้า 2 - 3.

² สุธน เจริญพงศ์ และ ผุสดี เจริญพงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 15 ซอย 3 ถนนชายเขา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2541.

³ ลี สวัสดิรักษา และนาง ลี สวัสดิรักษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 12 ซอย 18 ถนนทะเลหลวง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2540

โดยพ่อของทั้ง 2 คนได้ไปดูแลพระราชพิธีปลงศพ (ช่วง อดุลยวิษุวัต) ที่วัดมณีมาวาส อย่างสม่ำเสมอ วิโรจน์ เรืองหนู¹ ซึ่งเป็นหลานและลูกศิษย์วัด อำนวย ประสิทธิ์พรหม² ลูกศิษย์วัด และพระครูนิพัทธ์สมาจารย์³ ส่วนใหญ่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับท่าน สรุปได้ว่าเป็นคนที่มีรูปร่างสูง ผิวขาว พูดจาอ่อนหวาน เขียนหนังสือสวย และความเป็นลูกคนสุดท้อง จึงทำให้เป็นที่รักของพี่ ๆ ในสมัยที่การคมนาคมไปมาระหว่างสงขลา - สทิงพระยังไม่มีถนนตัดผ่าน จะมีบุรุษไปรษณีย์ ซึ่งเรียกว่า คนเดินเมล์ หรือ นายเมล์ ทำหน้าที่เดินส่งของประจำ 2 คน ช่วงเหตุการณ์ในสมัยที่ท่านเจ้าพระยาที่วัดมณีมาวาสแล้วเมื่อ พ.ศ. 2477 นายเมล์ 2 คนดังกล่าว คือ นายเมือง และ นายวัน จะผลัดกันนำของฝากจากบรรดาพี่ ๆ ที่สทิงพระมาให้พระราชพิธีปลงศพ (ช่วง อดุลยวิษุวัต) อย่างสม่ำเสมอ ในระยะทางประมาณ 40 กิโลเมตร พี่ทุกคนจะรักและเป็นห่วงท่านมาก แม้กระทั่ง พิน ออมราชทรัพย์ ซึ่งเป็นพี่คนที่ 7 แต่ไม่มีลูกนางพินได้ตายลงภายหลังจากที่พระราชพิธีปลงศพ (ช่วง อดุลยวิษุวัต) ได้มรณภาพไปไม่นานนัก คือนอกจากชราภาพแล้วอีกสาเหตุหนึ่งเพราะความเศร้าโศกเสียใจที่น้องชายอันเป็นที่พึ่งทางใจมาตลอดได้ตายจากไป ลักษณะของพระราชพิธีปลงศพ (ช่วง อดุลยวิษุวัต) ที่ปรากฏชัดคือ ท่านจะวางตัวได้เหมาะสมกับบทบาทของท่าน ลูกศิษย์ท่านทุกคนจะบอกว่าท่านน่ารักขม ในตอนที่ชาวบ้านทั่วไปบอกว่าท่านจะพูดจาดีด้วยเสมอใครมีทุกข์สุขอย่างไรในครอบครัวก็มักจะเล่าให้ท่านฟัง หากมีปัญหาท่านก็จะชี้แนะแนวทางให้ โดยอาศัยธรรมะ ในปี พ.ศ. 2478 ยุคนั้นวัดอื่นในจังหวัดสงขลายังไม่มีสำนักฝึกนั่งกรรมฐานซึ่งปัจจุบันเรียกว่า การนั่งสมาธิ แต่ท่านได้ฝึกให้คฤหัสถ์ที่มาที่วัดในช่วงเย็นใกล้พลบค่ำได้นั่งกันที่ศาลาการเปรียญ การนั่งสมาธิจะนั่งจนกระทั่งมืดและไม่ใช้ไฟ วัดอุประสงค์เพื่อให้อุบาสกอุบาสิกาได้ฝึกจิตให้สงบ ชาวบ้านที่มาพร้อมไม่มากนักในระยะแรก จนกระทั่งเพิ่มขึ้นถึง 40 กว่าคน และเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้น

¹ วิโรจน์ เรืองหนู เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นงนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 28 ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541.

² อำนวย ประสิทธิ์พรหม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นงนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 14 ถนนสงขลา - นาทวี อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2540.

³ พระครูนิพัทธ์สมาจารย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นงนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ วัดมณีมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540.

จึงหยุดไม่ได้มีการฝึกนั่งกรรมฐาน แต่ในวันธรรมดาตอนเย็นและวันพระหรือวันสำคัญชาวบ้านยังมาวัดอย่างสม่ำเสมอ อันเนื่องด้วยความศรัทธาในจริยวัตรอันงดงามของท่านและการเทศน์ที่น่าฟังโดยมีการยกอุปมาอุปไมยประกอบการเทศน์ ส่วนในเวลาตอนเช้าทุกวันท่านเดินบิณฑบาตเป็นระยะทางที่เดินหลายกิโลเมตรคือ จากวัดมัชฌิมาวาสไปยังถนนนครนอกและถนนนครใน ในช่วงที่เดินบิณฑบาตจะมีชาวบ้านมาใส่บาตรกับท่านมาก ส่วนลูกศิษย์วัดที่วัดมัชฌิมาวาสเป็นลูกศิษย์ของท่านในแต่ละปีจะมีถึง 20 - 30 คน บางปีมีมากถึง 40 - 50 คน ท่านจะทำบุญซื้อลูกศิษย์ของท่านไว้ชัดเจนมาก คือ มีการบอกลำดับที่ ชื่อ นามสกุล อายุ ชั้นเรียน บิดา มารดา ภูมิลำเนาเดิมอันประกอบด้วย ตำบล อำเภอ จังหวัด ส่วนการปกครองลูกศิษย์วัด ท่านให้ความยุติธรรมกับทุกคน ถ้าทำผิดท่านเขียนเอง ไม่เรียขของท่าน มีหลายขนาดตามความหนักเบาของความผิดที่กระทำ คำพูดที่ท่านว่ากล่าวตักเตือนเมื่อกระทำผิด ลูกศิษย์บางคนรู้สึกละอายใจ จนทำให้ลูกศิษย์ส่วนใหญ่ไม่กล้าทำความผิด ในเวลากลางคืนลูกศิษย์วัดทุกคนจะต้องสวดมนต์และอ่านหนังสือจนกระทั่งดึก บางครั้งก็เพียงคืนและท่านจะเฝ้าควบคุมดูแลตลอดเวลา เรื่องการเรียนของลูกศิษย์ในวัดมัชฌิมาวาสจะเข้มงวดมาก และงานที่ลูกศิษย์ต้องทำภายในวัดก็จะแบ่งหน้าที่กันทำโดยรุ่นพี่มีหน้าที่ดูแลรุ่นน้อง ส่วนอาหารที่กินกันนอกจากอาหารที่เหลือจากพระฉันแล้วลูกศิษย์วัดยังต้องช่วยกันปรุงอาหารรับประทานกันเอง

สำหรับศิษย์วัดคนใดขยันเรียนหนังสือท่านก็จะมีรางวัลให้ บางคนตื่นสายท่านรู้สาเหตุว่านอนดึกเพราะอ่านหนังสือท่านจะให้อภัย ลูกศิษย์วัดของท่านทุกคนสามารถสวดมนต์ได้ชำนาญ ซึ่งท่านจะฝึกฝนประจำทุกวัน และจะมีพระเทศน์ให้ฟังเป็นประจำ ศิษย์วัดรุ่นนั้นจึงมีความรักใคร่สามัคคีกันและมีการชักนำรุ่นน้องมาอยู่อีกมากอันเป็นผลจากการปกครองด้วยหลักคุณธรรม แต่สิ่งที่ท่านย้ำเน้นและบอกเล่า ถ้ายทอดเสมอคือเรื่องเกี่ยวกับเมืองสงขลาและเมืองสติงพระในอดีต

ปัจจุบันศิษย์วัดของท่านล้วนเป็นผู้มีชื่อเสียงและมีคุณธรรม นับว่าท่านได้สร้างคน อันพึงสร้างแก่สังคมโลก พระราชาสีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) จะจำวัดกลางวันบ้างในบางครั้ง แต่ก่อนจำวัดท่านก็จะอ่านหนังสือก่อนและหลับไปโดยมีหนังสือวางอยู่ที่บนหน้าอกเสมอ ช่วงกลางคืนท่านจะเขียนและอ่านหนังสือ ซึ่งท่านจะนอนดึกคือ ประมาณเที่ยงคืนถึง 1 นาฬิกา แสดงถึงความขยันหมั่นเพียรศึกษาหาความรู้ของท่าน

การที่พระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร) ได้ย้ายจากวัดราชาธิวาส กรุงเทพมหานคร มาประจำหัวเมืองที่สงขลาเพื่อสอนปรีชาธรรมก็เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า ท่านเป็นนักเสียสละ เป็นพระสงฆ์ที่ไม่ยึดมั่นกับสถานที่หรือยึดมั่นในความสุข และเมื่อมาอยู่ที่วัดแล้วยังได้ทำหน้าที่ของพระสงฆ์ที่ดีสร้างสรรค์บุคคลตามที่กล่าวมาแล้ว นอกจากนั้นท่านยังเสียสละทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ กำลังความคิด เพื่อพิทักษ์รักษามรดกอันล้ำค่าของบรมครูและบูรพาจารย์ ตลอดถึงบรรพชนคือ พื้ทักษ์รักษาศาสนพิธี จารีตประเพณี เรื่องนี้เป็นที่ปรากฏอันแจ่มชัดในความตั้งใจจริงของท่านเสมอมา อันเป็นที่มาของการศึกษาเรื่องราวของท้องถิ่นยุคนุกเบิกสงขลา ศึกษา โดยมีผู้กล่าวว่า เมื่อมีการขุดค้นทางโบราณคดีในท้องที่ต่าง ๆ ในขณะที่ท่านชราภาพ แต่ร่างกายยังแข็งแรงอยู่ได้คอยไปให้กำลังใจ เยี่ยมเยียน ตลอดจนให้การแนะนำแหล่งที่สมควร จะทำการขุดค้น และเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจแก่คณะเจ้าหน้าที่ในขณะทำการขุดค้นทางโบราณคดี ในถิ่นทุรกันดารอยู่เสมอ

สำหรับเพื่อนที่เป็นกัลยาณมิตรของท่านที่สำคัญ คือ คุณเยี่ยมมย สุรกิจบรรหาร และ คุณสุชาติ รัตนปราการ ด้วยความที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน คือ ประวัติศาสตร์เมืองสงขลา ทำให้ทุกครั้งทีพูดคุยกันจะใช้เวลานานและเกื้อหนุนในงานซึ่งกันและกัน เช่น คุณสุชาติ รัตนปราการ จะช่วยหาทุนและแปลภาษาจีนให้ คุณเยี่ยมมย สุรกิจบรรหาร จะรับเป็นภาระ ในการขอเปิดพิพิธภัณฑสถานและเขียนหนังสือร่วมกัน

มรณภาพ

พระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร) ได้มรณภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2524 ณ ตึกร่วมจิตนฤมิตร วัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ด้วยโรคมะเร็งที่ตับ เมื่ออายุ 79 ปี พรรษาที่ 59 ลำดับการเริ่มอาพาธจนกระทั่งมรณภาพได้มีผู้กล่าวถึงดังนี้

ผู้สดี เจริญพงศ์¹ และพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร)² ได้กล่าวถึงลำดับเหตุการณ์การอาพาธ สรุปได้ว่า เริ่มตั้งแต่ท่านปวดท้องมากในตอนกลางคืนวันหนึ่ง ในปี พ.ศ. 2523 ศิษยานุศิษย์จึงพาไปส่งแพทย์ ที่โรงพยาบาลสงขลา นายแพทย์เล็ก มโนมัยอุดม ผู้อำนวยการโรงพยาบาลในสมัยนั้น ได้จัดให้อยู่ตึกอำนวยการและให้การดูแลรักษาพยาบาลเป็นอย่างดี โดยจัดให้อยู่ห้องพิเศษแอร์ซึ่งในสมัยนั้นมีเพียงห้องเดียว การอาพาธครั้งนี้ไม่กี่วันก็กลับวัดได้ แต่ครั้งถัดมาไม่นานนักก็ปวดอีก ครั่งนี้ปวดมากถึงขนาดที่ว่าท่านจะเอามือจับขอบเตียงไว้แน่นและไม่ยอมเอ่ยปากว่าเจ็บหรือปวดมากแค่ไหน ครั่งนี้อยู่โรงพยาบาลเป็นเวลา 1 เดือน คือตั้งแต่วันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2524 การอาพาธครั้งนี้เป็นโรคตับอักเสบ ภูงน้ำดีอักเสบ และโรคหัวใจแทรก อันเนื่องมาจากการผ่าตัดต่อมไทรอยด์เมื่อ 20 ปีที่ผ่านมา คือ พ.ศ. 2504 เมื่ออาการอาพาธทุเลาจึงกลับมาพักฟื้นที่วัดมณีมาวาส หลังจากนั้นอีกประมาณ 2 เดือน ในวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2524 เดินทางมารับการพยาบาลอยู่ที่ตึก 84 ปี โรงพยาบาลศิริราช ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากศาสตราจารย์นายแพทย์อุกฤษ เป็ล่งวานิช ศาสตราจารย์นายแพทย์เกษม ลิ้มวงศ์ ศาสตราจารย์นายแพทย์ศุภชัย ไชยธีรพันธ์ และรองศาสตราจารย์นายแพทย์สาโรจน์ วรรณพฤษ์ ได้รับความช่วยเหลือพยาบาลจากคณะพยาบาลเป็นอย่างดี และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงดำรัสให้นางสนองพระโอษฐ์ไปเยี่ยมเยียนสอบถามอาการอาพาธเป็นประจำในวันจันทร์ วันพุธ และวันศุกร์ ตลอดช่วงเวลาที่ตึก 84 ปี โรงพยาบาลศิริราช

¹ ผู้สดี เจริญพงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นงนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 15 ซอย 3 ถนนชายเขา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2541.

² พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร). "ประวัติสังเขป พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร)." ใน อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ พระเทพวิสุทธิคุณ (เลี่ยม อลิโน) พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวที). 2525. ไม่มีเลขหน้า.

วิโรจน์ เรืองหนู¹ อดีตศิษย์วัดมัชฌิมาวาส และเป็นหลานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) ได้กล่าวถึงท่านในขณะป่วย สรุปได้ว่า ชาวบ้านจะมาเยี่ยมท่านมาก ทั้งชาวบ้านทั่วไป ผู้ที่มีชื่อเสียงและบุคคลที่มีความสำคัญหลายคน ซึ่งสอดคล้องกับ นงค์ สวัสดิรักษา² กล่าวถึงพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) ไว้สรุปได้ว่า ในขณะที่ท่านป่วย พ่อของเธอคือ ญ อินทชาติ ซึ่งมีความสนิทสนมกับท่านได้ไปดูแลท่านอยู่เป็นประจำ โดยท่านได้มอบภาพถ่ายให้กับพ่อของเธอด้วยและเขียนว่า ให้นายญ อินทชาติ เครื่องสัมพันธ์ ที่เคยร่วมสาธุกรรมด้วยดีเสมอมาโดยความบริสุทธิ์ พ่อของเธอได้ไปช่วยบีบฟันคอยพยายาม และเป็นเพื่อนคุยด้วยเสมอ เพราะเป็นคนบ้านเดียวกันและเป็นธุระให้ท่านเสมอเมื่อมีการสอบ พระปริยัติธรรมสนามหลวง โดยการหาอาหารแห้ง ประเภทปลาร้า ปลาแห้ง ข้าวสาร และ เจริญเงินมาช่วยทำบุญจากชาวบ้านอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา

ในขณะที่พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) ป่วยอยู่ท่านมีความกังวลใจในการ จัดงานศพของพระเทพวิสุทธิคุณ (เลี่ยม อลิโน) ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสองค์ก่อนของวัดมัชฌิมาวาส ดังมีจดหมายถึงพระครูนิพัทธ์สมาจารย์ (ประทีป อาทโร) ตอนหนึ่งว่า

ภารกิจที่จะต้องทำข้างหน้า ซึ่งจะต้องดำเนินการ และต้องใช้กำลังกายและกำลังทรัพย์นั้น ผมก็คำนึงถึงอยู่เหมือนกัน เช่นการก่อสร้างเมรุสำหรับพระราชทานเพลิงศพท่านเจ้าคุณ พระเทพวิสุทธิคุณ และต้องดำเนินการต่อในพ.ศ. 2525 เพราะจะต้องใช้กำลังทรัพย์ และการร่วมแรง ทั้งกายและใจของฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตลอดถึงผู้มีจิตศรัทธา และเห็นสมควร หยิบยกเรื่องขึ้นมาดำเนินการก่อน เพื่อไม่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องตลอดจนพุทธศาสนิกชน ซึ่งมีจิตศรัทธาในท่านเจ้าคุณเทพฯ เห็นว่าเราไม่ได้นิ่งนอนใจ³

¹ วิโรจน์ เรืองหนู เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 28 ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541.

² นงค์ สวัสดิรักษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 12 ซอย 18 ถนนทะเลหลวง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2540.

³ พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) , “ประวัติสังเขป พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) , ” ใน อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ พระเทพวิสุทธิคุณ (เลี่ยม อลิโน) พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) . 2525 . ไม่มีเลขหน้า.

มุสดี เจริญพงศ์ ได้กล่าวไว้ว่า “งานที่พระราชศีลสังวรเป็นห่วงมากอีกงานหนึ่งคืองานของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ท่านพูดถึงมันถึงอยู่ตลอดเวลา”¹

พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) และ พระเทพวิสุทธิคุณ (เลี่ยม อลิโน) นั้น พระราชวรารักษ์² มีความเชื่อเกี่ยวกับท่านโดยกล่าวไว้ สรุปได้ว่า ท่านเจ้าคุณทั้งสองต่างเป็นคู่บารมีของกันและกันตั้งแต่กำเนิดถึงกาลมรณสมัย ชีวิตประวัติของท่านทั้งสองมีลักษณะที่คล้ายกันดังนี้

1. ท่านเจ้าคุณทั้งสองมีชาติภูมิกำเนิดในถิ่นเดียวกัน คือ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
2. ท่านเจ้าคุณทั้งสองเกิดในวันอาทิตย์เหมือนกัน แต่ต่างปีและห่างกันอย่างอาจารย์กับศิษย์
3. ท่านเจ้าคุณทั้งสองบรรพชาศึกษาเล่าเรียนที่วัดจะทิ้งพระ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลาเหมือนกัน
4. ท่านเจ้าคุณทั้งสอง ได้ผู้แนะนำชักจูงให้ไปศึกษาอบรมอยู่ในกรุงเทพมหานคร คนเดียวกัน คือ ท่านเจ้าคุณพระเทพญาณเวที (ลือ ยติโกเถร ป.ธ. 3) อดีตเจ้าอาวาส วัดบูรณศิริมาตยาราม กรุงเทพมหานคร
5. ท่านเจ้าคุณทั้งสองได้ขอแปลงสังกัดอยู่ในคณะธรรมยุติกนิกายเหมือนกัน
6. ท่านเจ้าคุณทั้งสองได้เข้าอยู่ศึกษาอบรมพระธรรมวินัย ในสำนักท่านเจ้าคุณพระธรรมวโรดม (อุตตมเถร แซ่ เปี้ยญ) วัดราชาธิวาสวิหาร กรุงเทพมหานคร เหมือนกัน
7. ท่านเจ้าคุณทั้งสองได้ออกจากกรุงเทพมหานครมาปฏิบัติศาสนกิจ ณ วัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เหมือนกัน (คือ พ.ศ. 2472 และ พ.ศ. 2477)
8. ท่านเจ้าคุณทั้งสองได้เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเป็นเจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลาเหมือนกันตามลำดับ

¹ มุสดี เจริญพงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นงนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 15 ซอย 3 ถนนชายเขา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2541.

² พระราชวรารักษ์. “ประวัติสังเขป พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร).” ใน อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ พระเทพวิสุทธิคุณ (เลี่ยม อลิโน) พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวที). 2525. ไม่มีเลขหน้า

9. ท่านเจ้าคุณทั้งสองได้เป็นเจ้าคณะจังหวัดสงขลา - สตูล (ธรรมยุติ) เหมือนกันตามลำดับ

10. ท่านเจ้าคุณทั้งสองได้ถึงกาลมรณภาพ โดยการทิ้งระยะห่างกันเพียง 2 ปี

เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2524 ได้กลับมาปฏิบัติภารกิจที่วัดมณีมาวาสต่อ และหลังจากกลับมาที่วัดได้ไม่ถึงเดือน พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) ก็ได้ถึงแก่มรณภาพในวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2524 ณ ตึกร่วมจิตนฤมิตร วัดมณีมาวาส ด้วยข้อสรุปครั้งสุดท้ายว่าท่านเป็นโรคมะเร็งที่ตับ โดยได้มีการตั้งศพบำเพ็ญกุศลสัตตมวาร ปัญญาสมวาร และสัตตมวาร อุทิศถวายพระราชศีลสังวร ณ วัดมณีมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ซึ่งมีพระภิกษุสงฆ์และบุคคลสำคัญมาร่วมในการบำเพ็ญกุศลศพท่าน เช่น สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า วัดราชผาติการาม บำเพ็ญกุศลถวายพระราชศีลสังวร สมเด็จพระวันรัต วัดโสมนัสวิหาร เป็นประธานถวายน้ำสรงศพ อาบน้ำศพ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรี และรัฐบุรุษ เคารพศพและบำเพ็ญกุศลถวาย เป็นต้น

การจากไปของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) นำความเศร้าโศกมายังศิษยานุศิษย์และประชาชนในจังหวัดสงขลามาก เพราะพระเทพวิสุทธิคุณ เจ้าอาวาสองค์เก่าที่มรณภาพไปและยังไม่ได้จัดงานศพ โดยมีแผนงานจัดงานคือพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) แต่เมื่อท่านซึ่งเป็นเจ้าอาวาสองค์ต่อมามรณภาพจากไปอีก จึงมีศพอดีตเจ้าอาวาสถึง 2 รูป ที่รอการโปรดเกล้าฯ พระราชทานเพลิงศพเพลิงศพพร้อมกัน สุรน เจริญพงศ์ ซึ่งเป็นหลานใกล้ชิด อดีตเคยเป็นลูกศิษย์วัดมณีมาวาส และปัจจุบันเป็นข้าราชการบำนาญ จึงได้ดำเนินการเรื่องขอพระราชทานเพลิงศพท่านเจ้าคุณทั้งสอง ดังที่ สุรน เจริญพงศ์¹ ได้กล่าวถึงการขอพระราชทานเพลิงศพ สรุปได้ว่า การดำเนินการขอพระราชทานเพลิงศพของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) ใช้เวลา 1 ปี โดยต้องไปกรุงเทพมหานครเพื่อดำเนินการถึง 3 ครั้ง ในเบื้องต้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ จะเสด็จมาแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวรหลังจากเสด็จกลับจากเขมร

¹ สุรน เจริญพงศ์ "ประวัติสังเขปพระราชศีลสังวร" ใน นามพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 2525 หน้า 4-5

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมารเสด็จแทนพระองค์เพื่อมาพระราชทานเพลิงศพท่านเจ้าคุณทั้งสองพร้อมกันในวันเสาร์ ที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2525 เวลา 16.00 น. การพระราชทานเพลิงศพได้สร้างเมรุชั่วคราว ภายในวัดมณีมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา และได้พระราชทานเพลิงศพทั้ง 2 องค์ ที่เมรุชั่วคราว (เชิงตะกอนเดียวกัน ในวันและเวลาเดียวกัน) นับเป็นเกียรติประวัติแก่ท่านเจ้าคุณทั้งสอง ส่วนอัฐิธาตุของท่านทั้งสองเครือญาติได้นำไปบรรจุไว้ ณ สารเจดีย์ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ซึ่งพระราชพิธีปลงศพ (ช่วง อดุลยวิหิต) และเครือญาติได้ร่วมกันสร้างไว้เพื่อเป็นที่เก็บอัฐิของตระกูลสืบไป

บทที่ 3

ผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร)

พระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร) เมื่อยังคงดำรงตำแหน่ง พระมหาช่วง อตุลเวที ได้ย้ายจากวัดราชาธิวาสวิหาร กรุงเทพมหานคร มาเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ในปี พ.ศ. 2477 การย้ายมาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อมาสอนพระปริยัติธรรม แต่ด้วยความรู้ความสามารถที่ท่านมี ท่านได้ปฏิบัติภารกิจหน้าที่ ในตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาสได้เป็นอย่างดี โดยมีหน้าที่ที่คณะสงฆ์มอบให้คือ ด้านการสนับสนุน ทางการศึกษา ด้านการปกครอง ด้านสมณวัตร ทางด้านสังคม ทางด้านการพัฒนาปฏิสังขรณ์ เสนาสนะอันเป็นสมบัติทางศาสนา และทางด้านการค้นคว้า จนกระทั่งท่านเป็นเจ้าอาวาส มัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ท่านก็ยังคงปฏิบัติภารกิจต่อไปโดยมิได้ย่อท้อ จากงานที่ท่านได้ทำมา ส่งผลให้วัดมัชฌิมาวาสเป็นที่รู้จักกันดีของประชาชนโดยทั่วไปทั้งใน ประเทศและต่างประเทศ มีนักการศึกษาและประชาชนให้ความสนใจและเห็นความสำคัญของวัด เป็นอย่างยิ่ง ทำให้ พระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร) ได้เป็นผู้สนับสนุนและพัฒนาวัดคน สำคัญ การพัฒนานั้นท่านได้พัฒนาทั้งทางด้านจริยธรรมและวัตร ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้นำเสนอผลงานของท่าน ดังต่อไปนี้

ผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร)

1. ผลงานด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี และคติชนวิทยา
 - 1.1 ผลงานด้านการจัดตั้งภัตตาคารศีลพิธีภัณฑสถาน
 - 1.2 ผลงานด้านโบราณวัตถุภายในภัตตาคารศีลพิธีภัณฑสถาน
 - 1.3 ผลงานด้านวรรณกรรม
2. ผลงานด้านพระพุทธศาสนา
 - 2.1 ผลงานด้านปฏิสังขรณ์และพัฒนาวัด
 - 2.2 ผลงานด้านการศึกษา
 - 2.3 ผลงานด้านการปกครองคณะสงฆ์

1. ผลงานด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี และคติชนวิทยา

งานด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี และคติชนวิทยาเป็นงานที่มีความสำคัญมากของพระราชสีลสังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร) เพราะท่านได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้า เรียบเรียง และเผยแพร่อย่างจริงจัง จนกระทั่งได้รับการยอมรับและยกย่องจากประชาชนทั่วไปว่าเป็น “บิดาแห่งประวัติศาสตร์และโบราณคดีประจำจังหวัดสงขลา” วิธีการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์โบราณคดีและคติชนวิทยาของพระราชสีลสังวร สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์¹ ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า วิธีการศึกษาค้นคว้าตามแนวทางของพระราชสีลสังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร) เป็นแนวทางอันวิเศษในการค้นคว้าคติชนวิทยาภาคสนาม และเป็นแนวทางที่นักวิจัยเชิงคุณภาพจะละเลยเสียไม่ได้ และสุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ยังได้กล่าวถึงพระราชสีลสังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร) ไว้ว่า

โดยสรุป พระราชสีลสังวรเป็นทั้งนักอนุรักษ์ และนักปฏิบัติการเพื่อความเจริญ และคงอยู่ของภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้ทุกสาขา พระคุณท่านกระทำทั้งการเสาะหา เก็บรวบรวม ชี้นำให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าด้วยการพูดจา การเขียนชี้นำ พระคุณท่านอุทิศ เพื่อวัฒนธรรม เป็นนักคติชนวิทยาที่มีความเป็น “บัณฑิต” เหนือยิ่งกว่า “บัณฑิต” ที่ถึงได้แต่วิธีเรียนในห้อง²

สงบ สงเมือง³ ได้กล่าวถึงพระราชสีลสังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร) สรุปได้ว่า ท่านเป็นผู้ริเริ่มรวบรวมศิลปโบราณวัตถุของเมืองสติงพระมาตั้งแต่ทศวรรษ 2470 และได้ก่อตั้งภัทรศิลป์พิพิธภัณฑสถานขึ้น ณ วัดมัสยิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ขอบข่ายสงขลาศึกษาที่ท่านรับรู้ และให้ความสนใจมากเป็นพิเศษ คือ เมืองสติงพระโบราณที่ท่านเรียกว่า “กรุงสติงพาราณศรี” ท่านได้ปลุกนักวิชาการและชาวสงขลาให้ตื่นขึ้นมาสนใจเรื่องนี้ ด้วยโคลงสี่สุภาพที่ว่า

¹ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. “พระราชสีลสังวรกับงานด้านภาษาและวรรณกรรม.” ใน อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ พระเทพวิสุทธิคุณ (เลี่ยม อลิโน) พระราชสีลสังวร (ช่วง อุดมเวที) 2525. ไม่มีเลขหน้า.

² เล่มเดิม.

³ สงบ สงเมือง. “ประวัติศาสตร์โบราณคดีเมืองสงขลา : פרמแดนแห่งความรู้.” ใน สงขลาศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองสงขลา 2535. หน้า 34.

กรุงสทิงสร้อยชื่อ	พารามศรี
จมลมิได้ธณี	ก่อนโน้น
พร้อมกันขุดขึ้นที่	ทุกท่านช่วยนา
เพื่อเทิดทูนไทยโพ้น	ถิ่นเบื้องบูรพกาล

พิริยะ ไกรฤกษ์¹ ได้กล่าวถึงพระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร) ในบทความเรื่อง ร่างลำดับเหตุการณ์ของประติมากรรมที่พบที่สทิงพระ สรุปได้ว่า พระราชศีลสังวรเป็นชาวสทิงพระ และเก็บสะสมโบราณวัตถุจากบ้านเกิดเมืองนอน ตั้งแต่ พ.ศ. 2477 - 2524 (มรณภาพ) โบราณวัตถุที่ท่านสะสม เป็นที่สนใจของนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ จนกระทั่งปรากฏเป็นบทความ เช่น บทความของอลาสแตร์แลมป์ บทความของแอสตันเย่ เจโอ คอนเนอร์ บทความของเฮซ ซี ควอริทซ์เวลล์ เป็นต้น นอกจากจะสะสมแล้วพระราชศีลสังวรยังได้ให้ความรู้อันกว้างขวางของท่านแก่นักวิชาการที่สนใจศึกษาด้วย ในบทความดังกล่าว พิริยะ ไกรฤกษ์ ยังได้เขียนบทความอุทิศถวายพระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร) ไว้ว่า “บทความนี้อุทิศถวายพระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวที) เจ้าอาวาสองค์ก่อนของวัดมัชฌิมาวาส จังหวัดสงขลา ผู้ซึ่งได้เก็บรักษาโบราณวัตถุที่พบที่สทิงพระไว้ทำให้เราได้รับความรู้เกี่ยวกับอาณาบริเวณนี้มากยิ่งขึ้น ”²

ธราพงศ์ ศรีสุชาติ³ ได้กล่าวถึงพระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร) ไว้สรุปได้ว่า ท่านเป็นบุคคลแรกที่ทำให้ความสนใจและความสำคัญต่อโบราณวัตถุในคาบสมุทรสทิงพระ โดยเก็บรวบรวมโบราณวัตถุจากบริเวณนี้และจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ที่วัดมัชฌิมาวาส โบราณวัตถุเหล่านี้ได้กระตุ้นความสนใจนักวิชาการไทย และนักวิชาการในต่างประเทศ จนกระทั่งมีการขุดค้นทางโบราณคดีบริเวณคาบสมุทรสทิงพระอย่างจริงจัง และมีการพิมพ์บทความเผยแพร่เพื่อย้ำถึงความสำคัญของบริเวณดังกล่าว

¹ พิริยะ ไกรฤกษ์. “ร่างลำดับเหตุการณ์ของประติมากรรมที่พบที่คาบสมุทรสทิงพระ.” ใน ประวัติศาสตร์และโบราณคดีคาบสมุทรสทิงพระ. 2528. หน้า 63.

² แหล่งเดิม. หน้า 61.

³ ธราพงศ์ ศรีสุชาติ. “ชุมชนแรกเริ่มสมัยประวัติศาสตร์ บริเวณวัดพะโคะ และใกล้เคียง.” ใน ประวัติศาสตร์และโบราณคดีคาบสมุทรสทิงพระ. 2528. หน้า 34.

เยี่ยมยง สุรกิจบรรหาร ได้กล่าวถึง พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตถเวทีเถร) ไว้ใน การเขียน เรื่อง มหาอาณาจักรไทยดินแดง ไว้ว่า

ถ้าจักมีความดีขึ้นมาบ้าง แม้แต่เพียงเสี้ยวหนึ่งในร้อยผลของการเขียนเรื่องนี้แล้ว ขอประจงจัดใส่กระพุ่มมือ นบถวายสักการะคุณ พระคุณเจ้าพระภัทรศีลสังวร หน่อเนื้อเชื้อไขกรุงสทิงพารานศรี พระคุณเจ้าผู้จุดประทีปส่องหาทางเข้าสู่แหลมไทย ในหลืบมิดของแผ่นดินบก¹

การศึกษาผลงานด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี และคติชนวิทยาของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตถเวทีเถร) ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นในการศึกษาดังนี้

- 1.1 ผลงานด้านการจัดตั้งภัทรศีลพิพิธภัณฑสถาน
- 1.2 ผลงานด้านโบราณวัตถุภายในภัทรศีลพิพิธภัณฑสถาน
- 1.3 ผลงานด้านวรรณกรรม

1.1 ผลงานด้านการจัดตั้งภัทรศีลพิพิธภัณฑสถาน

ปรัชญา การจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมุ่งเน้นด้านการอนุรักษ์ และสร้างความภาคภูมิใจ มุ่งให้ผู้ชมได้เห็นได้รู้ เป็นประโยชน์แก่การศึกษาด้าน ศิลปะ ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตถเวทีเถร) ได้เก็บรวบรวมศิลปโบราณวัตถุจากคาบสมุทรสทิงพระ และบริเวณข้างเคียงจนกระทั่งจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑสถานได้ และความสอดคล้องกับปรัชญาข้างต้น

การดำเนินการจัดตั้ง พิพิธภัณฑสถานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตถเวทีเถร) ถือได้ว่าเป็นงานชิ้นเอก ที่ทำให้วัดมัสยิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เป็นที่สนใจ และเป็น ที่รู้จักกันดีของประชาชน นักวิชาการทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ขยายขอบเขตไปถึง การที่ มีการสนใจสงขลาศึกษา และเกิดมีผู้อยากทราบเรื่องราวแผ่นดินบก หรือคาบสมุทรสทิงพระยิ่งขึ้น จนกระทั่งนำไปสู่การขุดค้นทางโบราณคดีอย่างจริงจัง และละเอียดที่สุดในภาคใต้ ทั้งที่การค้นพบมี ระยะเวลาสั้นกว่าที่อื่นก็ตาม การนำเสนอเรื่องราวได้มีการตีพิมพ์เป็นบทความเรื่องราวของคาบ สมุทรสทิงพระ และโบราณวัตถุที่มีอยู่ในพิพิธภัณฑสถานภัทรศีลสังวร อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงข

¹ เยี่ยมยง สุรกิจบรรหาร “เกริ่นนำ,” ใน เล่าความเป็นเส้นทางไปสู่ กรุงสทิงพารานศรีโบราณ. 2505. หน้า 16.

ความคิดและเหตุผลของการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ภัตศิลป์ของพระราชสีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร)

เริ่มจากครั้งที่บรรพชาอยู่ที่วัดจะทิ้งพระ ในปี พ.ศ.2463 ขณะอายุได้ 17 ปี ได้เดินทางไปวัดสวนปาน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้เห็นโบราณวัตถุที่วัดมหาธาตุ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ก็นึกถึงโบราณวัตถุเก่าแก่ที่เคยพบเห็นที่สทิงพระ การเห็นครั้งนั้นเฉย ๆ ไม่รู้ว่าเป็นสมบัติที่มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ ซ้ำยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับโบราณวัตถุเลย เห็นพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ ก็เรียกว่าพระนารายณ์เพราะมี 4 มือ

ครั้งต่อมาได้ไปศึกษาต่อที่วัดราชาธิวาส กรุงเทพมหานคร ณ ที่นั่นเป็นแรงเป็นผลักดันอันสำคัญต่อการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ภัตศิลป์ของ พระราชสีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) ได้เล่าว่า

เมื่อฉันไปอยู่กรุงเทพฯ อยู่วัดราชาธิวาส แล้วต่อมาออกมาเยี่ยมญาติ พ.ศ.2472 ในการมาครั้งนั้น มีพระพุทธรูป -หมู่พระ-เรียกว่า พระโคนสมอ ได้พาไปกรุงเทพฯ และที่นั่นพระครูมงคลวิลาสได้พระสมัยทวารวดี เป็นพระพุทธรูปเล็กขนาดเท่าหัวแม่มือ และเห็นพระศอกที่ริมผมมีห่วงสำหรับแขวนคอ แล้วพอถึงใน พ.ศ. นั้น เข้าพรรษานี้ เขาเปิดพิพิธภัณฑ์ให้พระชมในวันแรมค่ำไป รวมสามวัน ฉันเอาพระพุทธรูปของฉัน พระโคนสมอนี้ กับท่านพระครูมงคลวิลาสเอาพระทวารวดีนี้ไปให้พิพิธภัณฑ์ มาเสนอพวกเจ้าพนักงานแล้ว เจ้าพนักงานว่าพระอย่างนี้ของเขาเยอะ ไม่เอา ไม่รับไว้ ลงที่สุดฉันก็เลยพากลับมา แล้วฉันก็พูดกับพระครูมงคลวิลาสว่า ของอย่างนี้บ้านเราก็มี เราควรตั้งขึ้นบ้างดีกว่า แล้วเราก็เลยพากลับ¹

จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้พระราชสีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) ตั้งใจที่จะจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ให้ได้ และเริ่มเก็บสะสม รวบรวมโบราณวัตถุเรื่อยมา จนกระทั่งท่านย้ายมาอยู่ที่วัดมณีมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ปี พ.ศ. 2477 จึงเริ่มสะสมอย่างจริงจัง ศิลปะโบราณวัตถุที่รวบรวมส่วนใหญ่มาจากมาตุภูมิคือ บริเวณคาบสมุทรมลายูและบริเวณข้างเคียง การเก็บรวบรวมเมื่อเก็บได้มากขึ้น ก็จัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ได้ การเปิดพิพิธภัณฑ์ในครั้งนี้มี เยี่ยมชม สุทธิจิบรรหาร

¹ จำเริญ แสงดวงแข. "ภัตศิลป์พิพิธภัณฑ์สถาน," ใน ของดีวัดมณีมาวาส. 2522.

เป็นกำลังที่สำคัญในการจัดตั้ง และได้เสาะแสวงหาโบราณวัตถุให้กับพิพิธภัณฑ์ด้วยส่วนหนึ่ง คือ ขวานหินขัดหรือขวานฟ้าในพิพิธภัณฑ์ภัทรศิลปสังวร ซึ่งขวานหินดังกล่าวมิได้นำมาจากคาบสมุทรมหานคร นางเยาว์ พุ่มจำปา¹ เจ้าหน้าที่ประจำพิพิธภัณฑ์ กล่าวถึงการได้มาของขวานหินขัดสรุปได้ว่าได้มาจากเยียมยง สุรกิจบรรหารเป็นส่วนใหญ่ เพราะท่านเป็นนักธรณีวิทยา และสนใจการใช้ชีวิตพรานป่า ได้พบขวานหินตามถ้ำต่าง ๆ แถบอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา อำเภอท่งหวาย อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง และที่อื่น ๆ ตามที่ท่านได้ทำงานใช้ชีวิตพรานป่าไป ความช่วยเหลือของเยียมยง สุรกิจบรรหาร ที่มีต่อ พระราชศิลปสังวร (ช่วง อุตถเวทีเถร) มิได้หยุดเพียงเท่านั้น ทั้งสองท่านได้พูดคุยกันอยู่กันอย่างสม่ำเสมอที่ศาลาการเปรียญอันเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ แต่ละครั้งที่พูดคุยกันใช้เวลานานมากเพราะมีความสนใจในเรื่องเดียวกัน เยียมยงนั้นเป็นที่รู้จักกันว่า หากนักวิชาการคนใดขัดแย้งกับตนจะต่อต้านเสมอ สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์² ได้กล่าวถึง วิธีการศึกษาของเยียมยงสรุปได้ว่า เยียมยง สุรกิจบรรหารจะไม่ติดยึดกับตำราหรือทฤษฎีของใครคนใดมาเป็นหลักประกัน จะค้นคว้าจากตำราและหาข้อสรุปเอง ดังนั้นเมื่อเยียมยง สุรกิจบรรหารได้มาพบและรู้จักกับพระราชศิลปสังวร (ช่วง อุตถเวทีเถร) แล้วได้ยอมรับและศรัทธาในตัวพระราชศิลปสังวร (ช่วง อุตถเวทีเถร) มากทำให้ทั้งสองท่าน เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน นอกจากนั้นแล้ว อีกท่านหนึ่งจะละเลยเสียมิได้ คือ สุชาติ รัตนปราการ นอกจากท่านจะสนใจประวัติศาสตร์ของเมืองสงขลาแล้ว ท่านเป็นคนที่เปี่ยมล้นไปด้วยคุณธรรม งานใดก็ตามที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน สุชาติ รัตนปราการจะให้ความร่วมมือด้วยดีเสมอมา ท่านเป็นกำลังสำคัญแก่พระราชศิลปสังวร (ช่วง อุตถเวทีเถร) ทั้งด้านความรู้ ทุนทรัพย์ และจากความเชี่ยวชาญชำนาญภาษาจีน สุชาติ รัตนปราการได้แปลความหมายเอกสารและโบราณวัตถุที่เป็นภาษาจีนให้ นอกจากนั้นท่านยังได้บริจาคทุนทรัพย์แก่พิพิธภัณฑ์เป็นจำนวนมากอีกด้วย

¹ นางเยาว์ พุ่มจำปา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ภัทรศิลปพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่

26 ตุลาคม 2540.

² สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. “เยียมยง สังขยอญ์ สุรกิจบรรหาร.” ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 2529 เล่ม 7. 2529. หน้า 2991.

พระราชศีลสังวรได้กล่าวถึงเหตุผลของการจัดตั้งพิพิธภัณฑว่า

อาไม่สามารถคัดค้านคำพูดของชนชั้นมังกรผิวน้ำที่พ่นน้ำลายอยู่ว่า เมืองสงขลาเป็นเมืองใหม่ เมืองสทิงพระเป็นเมืองเก่าแก่จริง แต่ก็เท่าคอกเปิด ไม่มีเศษอันน่าอะไร คนไทยที่อาได้เคยพูดว่ามีอยู่ในแหลมนี้ก่อนพระร่วงเจ้าเข้ามามีอำนาจเป็นเจ้าของเข้าครอง ก็เคยถูกมังกรผิวน้ำไม่แยแสในคำพูด เพราะอาพูดไปก็เข้าทำนองพูดตามกัน นี่เป็นเหตุผลให้อาจัดตั้งพิพิธภัณฑและเขียนสารสทิงอนุสรณ์ ถึงหลานอา ณ สทิงขึ้น เพื่อให้หลานอาได้ช่วยกันเก็บถ้วยแหวง แกงแตก ส่งถึงอา และท่านผู้มีปรีชาที่มองเห็นการไกลก็ได้ให้ความร่วมมือด้วยเมื่อมีโบราณวัตถุในวัดมณีมาวาหลายชิ้นเข้า มังกรที่พ่นน้ำก็ซบเซาลงตามลำดับ¹

นอกจากนั้นเหตุผลอีกประการหนึ่งพระราชศีลสังวร ได้กล่าวไว้ถึงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ คือ “เพื่ออุทิศพระกุศลถวายแด่ท่านหญิงองค์อุปัฏฐาก ”²

วิธีการเก็บรวบรวมโบราณวัตถุของพระราชศีลสังวร นางเยาว์ พุ่มจำปา³ กล่าวสรุปว่า พระราชศีลสังวร ปรารถนาบุคคลทั่วไปที่มีความศรัทธาในตัวท่านและหากมีใครมาชมพิพิธภัณฑ ก็เห็นโบราณวัตถุไม่ครบชิ้น ท่านพูดเสมอว่า เก็บถ้วยที่แตกก็ได้ ไม่ครบทั้งใบก็ได้ เช่น มีตัวไม่มีฝา เมื่อคนมาชมฝาก็จะตามมาเอง ซึ่งกำลังสำคัญในการสะสมโบราณวัตถุก็คือ เครือญาติที่อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อเก็บมาได้ก็จะนำมาถวาย มอบให้พระราชศีลสังวร กอรปกับความเชื่อของตนคนในสมัยก่อนที่ว่า ของที่ขุดพบได้ และเป็นโบราณวัตถุลักษณะนี้จะไม่เก็บไว้ที่บ้าน จะต้องนำไปถวายวัด แต่ก็มีของบางชิ้นที่พระราชศีลสังวรจะต้องเอาปัจจัยไปแลกเปลี่ยน เพราะกลัวตกไปอยู่ในมือของชาวต่างชาติ ความหวงแหนและการเก็บรักษาโบราณวัตถุของ

¹ พระราชศีลสังวร. สารสทิงอนุสรณ์ฉบับที่ 2 , ” ใน เลาความเป็นเส้นทางไปสู่กรุงสทิง พาราณศรีโบราณ 2505. หน้า 2.

² พระราชศีลสังวร. “ประวัติสังเขปพระราชศีลสังวร.” ใน อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพวิสุทธิคุณ (เลี่ยม อลิโน) พระราชศีลสังวร (ช่วง อุดมเวที). 2525. ไม่มีเลขหน้า.

³ นางเยาว์ พุ่มจำปา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ภัทรศีลพิพิธภัณฑสถาน อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2541.

พระราชศีลสังวร นั้น กล่าวกันว่า ในปีพ.ศ. 2484-2485 ซึ่งตรงกับสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 พระราชศีลสังวรได้ใช้ความพยายามอุทิศตนเป็นอย่างมาก ในการเก็บรักษาโบราณวัตถุ ตามคำบอกเล่า ในเวลากลางคืน พระราชศีลสังวรได้ขุดหลุมแล้วเอาโบราณวัตถุห่อด้วยจีวรเก่า ๆ บรรจุลงเข่งนำไปฝังในหลุมพร้อมกับเศษขยะ ในเวลากลางวันก็ทำที่เป็นกวาดขยะที่บริเวณที่ฝัง เพื่อสำรวจความปลอดภัยของโบราณวัตถุดังกล่าว เพื่อป้องกันภัยจากลูกระเบิดอันเกิดจากฝ่ายตรงกันข้าม และพรางตามิให้พวกญี่ปุ่น ซึ่งในขณะนั้นเข้ามาอาศัยอยู่ในวัดและบริเวณใกล้เคียง รู้เห็นว่ามีโบราณวัตถุอันล้ำค่าอยู่

ลำดับชั้นการจัดตั้งภัทรศีลพิพิธภัณฑสถาน

พิพิธภัณฑภัทรศีลสังวร หรือพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมัชฌิมาวาส เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประเภทศิลปะและโบราณคดีตั้งอยู่ในบริเวณวัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา มีลำดับชั้นการจัดตั้งดังนี้ บ้านเทิง พูลศิลป์¹ จำเริญ แสงดวงแข² และพระราชศีลสังวร³ กล่าวไว้สรุปได้ว่า

1. พ.ศ. 2472 พระราชศีลสังวรเริ่มสะสมโบราณ วัตถุ ตั้งแต่วัดราชธานี กรุงเทพมหานคร
2. พ.ศ. 2477 ย้ายมาประจำที่วัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เปิดเป็นพิพิธภัณฑสถานส่วนตัวที่ศาลาฤาษี ซึ่งเป็นโรงเรียนเดิม ต่อมาเมื่อประชาชนรู้ และมีแรงศรัทธาในพระคุณท่าน ก็เริ่มนำสิ่งของที่เป็นมรดกตกทอด เป็นต้นว่าพระพุทธรูปเก่า ๆ เทวรูป เครื่องโลหะ เครื่องเขียนเก่า ๆ ฝ้ายกไหม เครื่องถ้วยชาม มาถวายท่าน ความทราบไกลออกไปจนชาวบ้านทั่วไปรู้ว่าท่านสะสมของเก่า เมื่อชาวบ้านขุดดิน ไถนา ขุดสระ ขุดพัง (ตระพัง) พบศิลปวัตถุ ก็นำมาถวายท่าน เมื่อของมากขึ้นก็ย้ายไปอยู่ที่ถัดไป
3. พ.ศ. 2483 เมื่อของมากขึ้นก็ย้ายไปอยู่ที่ถัดไป คือที่ อาคารไม้ต่อเนื่องกับศาลาฤาษี

¹ บ้านเทิง พูลศิลป์. "พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส." ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 2529 เล่ม 6. 2529 หน้า 2498 - 2499.

² จำเริญ แสงดวงแข. "ภัทรศีลพิพิธภัณฑสถาน," ใน ของดีวัดมัชฌิมาวาส. 2522. หน้า 31 - 32 .

³ พระภัทรศีลสังวร. (ช่วง อุตถเวท) "การทำบุญฉลองอายุ," ใน รำลึกชาติได้. 2506. หน้า 16.

และเปิดให้ประชาชนครั้งแรกในวันวิสาขบูชา ตรงกับวันที่ 21 พฤษภาคม 2483

4. พ.ศ. 2484 พิพิธภัณฑ์แห่งนี้มีฐานะเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำจังหวัดสงขลา อยู่ในความดูแลของกรรมการจังหวัดสงขลา ซึ่งมีหน้าที่ดูแลงานของกรมศิลปากรในจังหวัดสงขลา เรื่องนี้ พระราชสีลสังวร กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์นี้เดิมแรกทีเดียวเป็นของวัด ต่อมาเมื่อวัดต่างๆ เข้ามากองอยู่ที่วัด กรมศิลปากรเข้ามาเกี่ยวข้องกับที่หลัง กรมศิลปากรเข้ามาเกี่ยวข้องครั้งแรกที่สุดก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 หลวงวิจิตรเป็นอธิบดีกรมศิลปากร เมื่อหลวงวิจิตรมาเห็นเข้าก็ขอยกเป็นของกรมศิลปากรในคราวก่อนเกิดสงครามนั้นแหละ ดูเหมือนว่าจะเป็นปี 2484 หรือ 2485 อาคารที่ใช้แสดงพิพิธภัณฑ์ได้ย้ายจากอาคารไม้ต่อจากศาลาฤๅษีมาอยู่ที่ศาลาการเปรียญหรือโบสถ์เก่าเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กหลังคาจั่ว ขนาดกว้าง 10 เมตร ยาว 21 เมตร สูงจากพื้นถึงจั่ว 16 เมตร เนื้อที่จัดแสดง 185 ตารางเมตร นับเป็นอาคารหนึ่ง (พิพิธภัณฑ์ปัจจุบัน) อาคารหลังนี้ได้จากการดำเนินการปฏิสังขรณ์ของพระราชสีลสังวร ในวงเงิน 250,000 บาท เป็นเงินที่ได้จากเงินบูรณะวัดของกรมศาสนาในรูปทุนบำรุงวัด 20,000 บาท และที่เหลือ อีก 230,000 บาทได้จากผู้ที่ร่วมบริจาคด้วยความมุ่งหวังที่จะสร้างความปลอดภัยให้กับโบราณวัตถุ

ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานสาขาพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (วัดมัสยิมาวาส) มีผู้ให้ความอนุเคราะห์อุดหนุนที่สำคัญคือ

มูลนิธิเอเซีย ซึ่งมีนายแกรฮัม เจ ลูคัส เป็นผู้แทนมูลนิธิเอเซียในประเทศไทย ได้อนุมัติให้ทุนสร้างตู้ใส่โบราณวัตถุสำหรับพิพิธภัณฑ์ จำนวน 7,350 บาท

นาย เอ บี กริสโวลด์ บ้านกฤษวัน 777 บางพลัด ธนบุรี
คุณสุชาติ รัตนปราการ

ช่วงสงครามโลกงานพิพิธภัณฑ์หยุดไป ญี่ปุ่นเข้าไปอาศัยอยู่ในวัด โบราณวัตถุหลายชิ้นได้ถูกทำลายไป เช่น ที่นั่งบนหลังช้างของผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลา

5. พ.ศ. 2486 ทางราชการได้จัดตั้งวัฒนธรรม จังหวัดสงขลาขึ้นที่จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นตัวแทนของกรมศิลปากร

6. พ.ศ. 2502 จัดตั้งหน่วยศิลปากรที่ 8 ขึ้นที่จังหวัดสงขลา ในวันที่ 19 มีนาคม 2502 พิพิธภัณฑ์ก็อยู่ในความดูแลของหน่วยศิลปากรที่ 8

7. พ.ศ. 2504 พิพิธภัณฑสถานภักทิสีล แห่งนี้ได้รับการยกฐานะตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พุทธศักราช 2504

ให้มีฐานะเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและมีชื่อเรียกในทางราชการว่า “พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มัชฌิมาวาส”

8. พ.ศ. 2505 พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ได้รับการขนานนามเพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้จัดตั้งว่า “พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติภัทรคีรีสังวร มัชฌิมาวาส”

9. พ.ศ. 2507 กรมศิลปากรได้แบ่งเขตหน่วยศิลปากรที่ 8 ใหม่ พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้จึงอยู่ในความดูแลของรับผิดชอบของหน่วยศิลปากรที่ 9

10. พ.ศ. 2514 กระทรวงศึกษาธิการได้อนุมัติเงินกองทุนโบราณคดี 40,000 บาทให้วัด มัชฌิมาวาส ก่อสร้างสถานที่จัดแสดงนิทรรศการและคลังเก็บของเหลือจัดขึ้น 1 หลัง เป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก โดยสมทบกับเงินบริจาคของมูลนิธิเอเซียที่บริจาคให้พระราชศีลสังวร จำนวน 60,000 บาท ร่วมกับไม้เนื้อดีของวัดมัชฌิมาวาส และวัสดุต่าง ๆ ที่ทางห้างหุ้นส่วนจำกัดวิชาการสร้าง กรุงเทพฯ บริจาค อาคารมีเนื้อที่จัดแสดงประมาณ 120 ตารางเมตร นับเป็นอาคารที่ 2

11. พ.ศ. 2518 วันที่ 14 พฤษภาคม กรมศิลปากรได้แบ่งหน้าที่งานของหน่วยศิลปากรที่ 9 ใหม่ โดยแยกงานพิพิธภัณฑสถานฯออกจากหน่วยศิลปากรที่ 9 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแห่งนี้จึงอยู่ในความดูแลของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สงขลา ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ดำเนินงานร่วมกับพระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร)

พระราชศีลสังวรเป็นปราชญ์ผู้มีภูมิปัญญาที่ชี้ให้เห็นว่า วัฒนธรรมของชาติเป็นสิ่งที่มีความค่า ได้เล็งเห็นถึงประโยชน์ในกาลปัจจุบัน และอนาคต ได้ลงมือดำเนินการเป็นตัวอย่างที่ดี ได้ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม และบูรณะ ในการสำรวจทางโบราณคดี กล่าวกันว่า การสำรวจขุดค้นทางโบราณคดี พระเดชพระคุณท่านก็ได้ให้ความสนใจไม่น้อยกว่าด้านอื่น ๆ เมื่อหน่วยศิลปากรที่ 9 จังหวัดสงขลาออกสำรวจหรือขุดค้นทางโบราณคดีในท้องที่ต่าง ๆ พระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร) ทั้ง ๆ ที่ชราภาพมากแล้วแต่ก็ยังแข็งแรงอยู่ ก็ได้ออกไปแนะนำ เยี่ยมเยียน ในส่วนที่สมควรจะขุดค้น และเป็นที่พึงทางใจแก่คณะเจ้าหน้าที่ขณะทำการขุดค้นทางโบราณคดีในถิ่นทุรกันดารอยู่เสมอ

สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์¹ ได้กล่าวว่า จากการที่พระราชศีลสังวรได้รวบรวมโบราณวัตถุเหล่านั้น ทำให้พระราชศีลสังวรสนใจและทำการศึกษาเรื่องราวของคาบสมุทรมหานครอย่างจริงจังขึ้นจนมีบทความของท่านเองตีพิมพ์ออกเป็นระยะ เช่น บทความในรำลึกชาติได้ บทความในเลาความเป็นเส้นทางไปสู่กรุงสทิงพาราณศรีโบราณ

จากการเขียนบทความดังกล่าวสอดคล้องกับสารสทิงอนุสรณ์ที่มีมาเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ลูกหลานเมืองสทิงพาราณศรีเห็นคุณค่าของโบราณวัตถุแล้ว ดังโคลง ช่วยกันขุดกรุงสทิงพาราณศรีที่ได้กล่าวมาแล้ว

ด้วยความมานะบากบั่นและอุตสาหะจนกระทั่งพิพิธภัณฑ์ที่สร้างขึ้นเป็นพิพิธภัณฑ์สาขาศึกษาพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติแห่งแรกของสงขลา มีโบราณวัตถุ จำนวน 4,884 ชิ้น จากระยะเวลาในการสะสม ตั้งแต่ปี 2472 - 2524 พระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) จึงเหมาะสมที่จะได้รับการขนานนามว่าเป็นบิดาแห่งประวัติศาสตร์และโบราณคดีของจังหวัดสงขลา เพราะท่านเป็นผู้บุกเบิกแนวทางให้นักประวัติศาสตร์และชี้แนะแนวทางในการขุดค้นทางโบราณคดีในดินแดนแห่งอารยธรรมรอบทะเลสาบสงขลาและจังหวัดสงขลา

1.2 ผลงานด้านโบราณวัตถุภายในภัตราชศีลพิพิธภัณฑ์สถาน

โบราณวัตถุภายในภัตราชศีลพิพิธภัณฑ์สถาน สมใจ ศรีนวล กล่าวว่า

โบราณวัตถุ หมายถึง สิ่งหามทรัพย์ไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์ หรือสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือที่เป็นส่วนใดส่วนหนึ่งของโบราณสถาน ซากมนุษย์ หรือซากสัตว์ ซึ่งอายุ หรือโดยลักษณะแห่งการประดิษฐ์ หรือโดยประวัติเกี่ยวกับสิ่งหามทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ทางศิลป์ ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี²

ภัตราชศีลพิพิธภัณฑ์สถาน เป็นพิพิธภัณฑ์ประเภทศิลปะและโบราณคดีที่จัดขึ้นโดย

¹ สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นงนุช แสงเสนห์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2540.

² สมใจ ศรีนวล, "โบราณวัตถุวัฒนธรรมมาวาส," ใน ของดีวัฒนธรรมมาวาส, 2522 หน้า 37.

พระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) ศิลปินโบราณวัตถุภายในพิพิธภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็นศิลปะจากคาบสมุทรมหานคร โบราณวัตถุที่ปรากฏเป็นตัวบ่งบอกถึงอารยธรรม ความเชื่อ เส้นทางคมนาคม ความรุ่งโรจน์ทางศิลปะของมนุษย์กลุ่มชนภาคใต้ในสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ และสมัยประวัติศาสตร์ ธรพวงค์ ศรีสุชาติ กล่าวว่า

ชุมชนโบราณบนคาบสมุทรมหานคร เป็นชุมชนโบราณสมัยพุทธศตวรรษที่ 15 - 18 มากกว่ายุคก่อนหน้านี้ ส่วนหลักฐานที่พบว่าอายุเก่ากว่านี้แสดงว่า สมัยชุมชนเกษตรกรรมยุคแรกๆได้รับอิทธิพลสมัยประวัติศาสตร์จากอินเดียและจีน ไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม แต่ไม่น้อยกว่าพุทธศตวรรษที่ 12 - 13 และมีการเข้าอยู่อาศัยตั้งชุมชนเติบโตต่อเนื่องมาเจริญรุ่งเรืองเป็นชุมชนเมืองอย่างแท้จริงในพุทธศตวรรษที่ 15 - 18¹

จากความเห็นของธรพวงค์ ศรีสุชาติ มีหลักฐานการศึกษาของ อิงอร เทรบุญย์ มาสนับสนุนดังนี้

จากการขุดบ่อน้ำในเขตบ้านวัดพิบูล ตำบลบ่อแดง พบเปลือกหอยแฉ่นในระดับที่ลึกลงไป 7 เมตรเมื่อส่งเปลือกหอยแฉ่นที่พบไปตรวจสอบหาอายุที่ New Zealand Geological Survey ได้ผลว่าเปลือกหอยแฉ่นมีอายุประมาณ 5,370 ปี จึงพออนุมานได้ว่าแผ่นดินที่เรียกกันว่าคาบสมุทรมหานครเป็นพื้นแผ่นดินใหม่ เกิดขึ้นในยุค โฮโลซีน (Holocene) มีอายุประมาณ 5,000 ปีมาขึ้นเอง หรือถ้าก่อนกว่านี้ก็คงไม่มากนักยังน้อยเกินกว่าที่จะเป็นที่อยู่อาศัยหรือมีชุมชนยุคก่อนประวัติศาสตร์ในยุคหิน แม้ว่าเคยพบเครื่องมือหินขัดบ้างในบางจุดก็ตาม โบราณวัตถุเหล่านั้นอาจสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งอาจนำมาจากติดต่อกับดินแดนอื่น เพราะผลของการสำรวจและขุดค้น ตลอดจนการศึกษาโบราณวัตถุ มีหลักฐานยืนยันว่าเป็นชุมชนยุคแรกเริ่มประวัติศาสตร์ และจากข้อมูลอื่นๆ บ่งชี้ชัดเพียงว่าเป็นชุมชนโบราณที่อยู่ในระยะราวพุทธศตวรรษที่ 12 - 19 การเริ่มต้นชุมชนศตวรรษแรกของภาคใต้ และสมัยราชวงศ์ถังของจีน²

¹ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. "สทิงพระ, อำเภอบาง," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 2529 เล่มที่ 9. 2529. หน้า 3667.

² สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. "สทิงพระ," ใน สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 2529 เล่มที่ 9. 2529. หน้า 3664.

จะเห็นได้จากการตรวจสอบทางธรณีวิทยา คาบสมุทรสทิงพระเป็นแผ่นดินเกิดใหม่มีอายุร่วมสมัยประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุที่ปรากฏอยู่เป็นคำตอบ โบราณวัตถุภายในภัทราศัลยพิพิธภัณฑสถาน มีจำนวน 4,884 ชิ้น ปัจจุบันลดลงเพราะบางส่วนได้นำไปจัดแสดงไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา นางเยาว์ พุ่มจำปา กล่าวว่า “ โบราณวัตถุในภัทราศัลยพิพิธภัณฑสถานมีค่ายิ่งกว่าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา ”¹ การดูแลรักษาจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง การดูแลรักษา การจัดพิพิธภัณฑสถานภายในวัดจะเป็นแบบอย่างเฉพาะของวัด คือจัดปน ๆ กันไป เหตุเพราะว่า มีเจ้าหน้าที่ในการดูแลรักษาน้อย ครั้นมีคนเข้าไปชมสามารถถ่ายภาพไป และไปจ้างวานให้มีการขโมยโบราณวัตถุตามภาพที่ผู้จ้างวานถ่ายไปให้ (ภายหลังจึงห้ามการถ่ายภาพในพิพิธภัณฑสถาน) พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) ท่านเก่ง ท่านดั่งปน ๆ กันไป โบราณวัตถุบางชิ้นแม้ถ่ายภาพไปแล้วยังคล้ายกับชิ้นที่วางใกล้ ๆ กันทำให้มีโอกาสหยิบผิดไปได้ หากมีการโจรกรรมเกิดขึ้น นอกจากนั้นพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) ยังได้ไปซื้อโบราณวัตถุปลอมหรือที่เรียกกันว่าสนิมเขียวมาตั้งปะปนไว้ในพิพิธภัณฑสถาน เพื่อให้ผู้ที่คิดโจรกรรมเข้าใจผิดได้ ในครั้งที่ท่าน ยังมีชีวิตอยู่ประตูปิพิธภัณฑสถานจะเปิดด้านหลัง แม้ในปัจจุบันก็ยังเปิดด้านหลังอยู่อีก เหตุเพราะว่า ประตูด้านหลังอยู่ตรงกุฏิของท่าน คือ ดีกร่วมใจนฤมิตร ท่านสามารถดูแลพิพิธภัณฑสถานได้ ท่านเข้ามาที่พิพิธภัณฑสถานบ่อยมาก บางครั้งคนมาที่พิพิธภัณฑสถานมากท่านก็บรรยายเอง การดูแลพิพิธภัณฑสถานนี้ พระราชศีลสังวร กล่าวว่า “ เราจัดแบบเราโดยเฉพาะ มีคนแนะนำมามากทีเดียว ทั้งคนไทย ทั้งฝรั่งให้จัดเป็นหมวดหมู่ เขียนอักษรบอกไว้ เราบอกว่า เธอมีเงิน มีทหารเฝ้า จัดได้อย่างนั้น ปีนรักษา เราปากรักษา ”²

โบราณวัตถุในพิพิธภัณฑสถานเคยหายไปแต่ทุกครั้งจะได้ของคืนมา
นางเยาว์ พุ่มจำปา ได้กล่าวสรุปถึงเหตุผลของการจัดภัทราศัลยพิพิธภัณฑสถานดังนี้

1. ต้องใช้เงินมาก หากจัดตามระบบพิพิธภัณฑสถาน แทนที่จะจัดได้ 5 ชิ้นอาจจัดได้เพียง 2 - 3 ชิ้นเท่านั้นในชั้นหนึ่ง ๆ ซึ่งในแต่ละปีพิพิธภัณฑสถานมีงบประมาณจำกัด

¹ นางเยาว์ พุ่มจำปา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. นางนุช แสงเสนห์ เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่ภัทราศัลยพิพิธภัณฑสถาน อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2541.

² จำเริญ แสงดวงแข. “ ภัทราศัลยพิพิธภัณฑสถาน. ” ใน ของดีวัดมณีมาวาส. 2522.
หน้า 34.

2. ของที่ไม่ได้นำมาขึ้นชั้น หากเก็บไว้ที่คลังก็มีปัญหาต่อความเคลือบแคลงของชาวบ้านที่นำของมาให้ คือมักจะหาว่าของที่ตนนำมามอบให้ ท่านตั้งแสดงไว้ตรงไหน และหากเก็บไว้ที่คลังก็เสี่ยงต่อการหาย จำเป็นต้องจ้างคนเฝ้าอีก

3. ของที่ปะปนกันมีทั้งของแท้และของปลอมยากแก่การโจรกรรม¹

นักฎัทร จันทวิช² กล่าวโดยสรุปว่าศิลปกรรมในภาคใต้ เป็นศิลปกรรมเนื่องในศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพราหมณ์ ลัทธิมหายาน จึงปรากฏรูปพระโพธิสัตว์มากกว่ารูปพระพุทธเจ้า และจะมีการสร้างคักติ นางคู่บารมีของพระโพธิสัตว์ด้วย เช่น นางตารา นางปรัชญาปารมิตา ในขณะเดียวกันประติมากรรมทางศาสนาพราหมณ์ก็มีการสร้างคิวงค์แทนพระศิวะ สร้างพระนารายณ์หรือพระวิษณุ สร้างพระพรหมหรือพระพินธุสวร์ และสร้างคักติของเทพเจ้าเหล่านั้นด้วย เช่น นางอุมาคักติพระศิวะ นางลักษมีคักติของพระนารายณ์ เป็นต้น สอดคล้องกับคำกล่าวของผาสุก อินทราวุธ ที่ว่า

ด้วยโบราณวัตถุศิลปวัตถุที่พบ มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อ ศาสนา และการค้า ชุมชนโบราณบนคาบสมุทรสทิงพระน่าจะเริ่มปรากฏบทบาทมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 ในฐานะเมืองท่าหรือศูนย์กลางสำคัญสำหรับพ่อค้าชาวฮินดู (ดังได้พบประติมากรรมรูปพระคเณศ) และชาวจีน (ดังได้พบประติมากรรมรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสมัยราชวงศ์ถัง) แต่บทบาทที่เด่นชัดดูเหมือนจะเป็นช่วงพุทธศตวรรษที่ 14 - 15 คือเป็นศูนย์กลางติดต่อร่วมกับชุมชนร่วมสมัยในชาวภาคกลาง ดังได้พบประติมากรรมเนื่องในศาสนาพราหมณ์ (ศิวเทพ และอค์ลตยะ) และพุทธศาสนามหายานตันตระ (โพธิสัตว์อวโลกิเตศวร) ที่มีรูปแบบศิลปะร่วมกับชาวภาคกลาง และเป็นศูนย์กลางสำคัญ

¹ นางเยาว์ พุ่มจำปา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ภัทร ศีลพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อำเภอมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2540.

² นักฎัทร จันทวิช. " นำชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมขมิมาวาส (ภัทรศีลสังวร). " ใน นำชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมขมิมาวาส. 2525. หน้า 24.

ในการส่งออกภาชนะดินเผาประเภทหม้อคนตีที่ผลิตจากแหล่งโบราณคดีปะโอไป
ขายยังสุมาตรา ซวา และไปถึงฟิลิปปินส์อีกด้วย¹

พิริยะ ไกรฤกษ์² ได้เขียนหนังสือเรื่อง ศิลปทัศนิกก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 ในหนังสือ
ดังกล่าวได้จำแนกศิลปวัตถุที่พบที่สทิงพระออกตามความเกี่ยวข้องกับรูปแบบ และได้เขียน
บทความเรื่อง ร่างลำดับเหตุการณ์ของประติมากรรมที่พบที่สทิงพระ บทความนี้มุ่งเทียบเคียง
ผลการค้นคว้าในด้านประวัติศาสตร์ศิลปะเข้ากับการค้นคว้าทางด้านโบราณคดี เพื่อจะร่างลำดับ
เหตุการณ์ของประติมากรรมที่พบบนคาบสมุทรสทิงพระ

พิริยะ ไกรฤกษ์³ ได้กล่าวถึงศิลปะในประเทศไทย ซึ่งแบ่งเป็น 8 สมัยตามพื้นฐาน
อิทธิพลทางวัฒนธรรมที่มีอำนาจครอบงำ ดังนี้

1. สมัยอิทธิพลอินเดีย	ประมาณพุทธศักราช	593 - 1043
2. สมัยอิทธิพลมอญ	ประมาณพุทธศักราช	1043 - 1318
3. สมัยอิทธิพลอินเดีย - ซวา	ประมาณพุทธศักราช	1318 - 1493
4. สมัยอิทธิพลเขมร	ประมาณพุทธศักราช	1493 - 1762
5. สมัยอิทธิพลมอญ - หริภุญชัย	ประมาณพุทธศักราช	1762 - 1835
6. สมัยอิทธิพลไทยประเพณี	ประมาณพุทธศักราช	1835 - 2394
7. สมัยอิทธิพลตะวันตก	ประมาณพุทธศักราช	2394 - 2475
8. สมัยใหม่	ประมาณพุทธศักราช	2475 จนถึงปัจจุบัน

ศิลปะจากคาบสมุทรสทิงพระจะอยู่ในระหว่างสมัยอิทธิพลมอญ จนถึงสมัยมอญ -
หริภุญชัย ประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ 11 - 19 ได้แก่ พระคนปติศิลา พระอค์สตัยะ

¹ ผาสุข อินทราวุธ. "ความสัมพันธ์ทางด้านศาสนาและความเชื่อของเมืองสงขลา กับหัว
เมืองต่าง ๆ และดินแดนภายนอก," ใน นิตยสารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติมณฑลฉะเชิงเทรา 2525
หน้า 24.

² พิริยะ ไกรฤกษ์. "ร่างลำดับเหตุการณ์ของประติมากรรมที่พบที่คาบสมุทรสทิงพระ,"
ใน ประวัติศาสตร์และโบราณคดีคาบสมุทรสทิงพระ 2528. หน้า 62 - 68.

³ แหล่งเดิม.

ทำวชุมพล พระสมันตมุข ถ้วยชามภาชนะดินเผาเคลือบแบบต่างๆ เครื่องมือหิน ลูกปัดและเครื่องประดับแก้วและหิน

1.3 ผลงานด้านวรรณกรรม

ผลงานด้านวรรณกรรมของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) มีไม่มากนักที่ได้จัดรวบรวมเป็นเล่ม สุธน เจริญพงศ์ กล่าวว่า “ส่วนใหญ่แล้วท่านจะพูด และเขียนไว้ยังไม่รวมพิมพ์เป็นเล่ม และเป็นที่น่าเสียดายที่สูญหายไปมาก”¹ จากการศึกษาของผู้วิจัยได้พบบทความที่พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) เขียนไว้บางชิ้นซึ่งนางเยาว์ ห่มจำปา เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ได้เก็บไว้ เช่น การประกอบพิธีแต่งงานเสนาหงษ์เป็นสัญลักษณ์ของพระอริยสงฆ์ตามมติของไทยในแหลมไทร ประวัติศาสตร์ไทได้ชั้นมูลฐานเก่าก่อน พ่อแม่ลูก ลายมือเขียนของพระราชศีลสังวรจะเป็นระเบียบ และสวยงาม ท่านประหยัคมางานเขียนทุกชิ้นจะใช้กระดาษด้านหลังของกระดาษที่ใช้แล้วเขียนและเย็บเข้าด้วยกันที่มุมกระดาษ งานบางชิ้นปรากฏตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 สุธน เจริญพงศ์² ยังกล่าวอีกว่า ใครที่ได้มีโอกาสใกล้ชิดกับพระราชศีลสังวรจะได้รับความรู้ไปด้วยในตัวเสมอ เช่น

ตำรวจ มาจากคำว่า ตรวจ ตัว ต เท่ากับ คำว่า เติร รวจ เท่ากับ ผู้เดินวจา
ดังนั้นคำว่าตรวจ หรือ ตำรวจ จึงแปลว่าผู้ที่ประกาศข่าวร้อง ซึ่งตำรวจสมัยก่อนทำหน้าที่เช่นนี้
ชายดม (คำถิ่นใต้) ชาย เท่ากับ ริมรั้วบ้าน

ดม มาจากคำว่า ดโม เท่ากับ มีด
ดม คำนี้คำในภาษาถิ่นใต้ปัจจุบันที่แปลว่า เคา
ดังนั้น ชายดม จึงแปลว่ารั้วแคบๆมีดินไม่รกรับ

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ กล่าวว่า

บรรดามหาบัณฑิตและคหบดีบัณฑิตทั้งที่เป็นชาวไทยและชาวต่างประเทศ รวมทั้งผู้สนใจสืบค้นความรู้เกี่ยวกับภาษาและวรรณกรรมได้ส่วนมากเคยได้รับความรู้ที่พระราชศีลสังวรให้เป็นวิทยาทาน เพราะพระคุณท่านสมบูรณ์พร้อมกับคำว่า “ วิทยากร ”

¹ สุธน เจริญพงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 15 ซอย 3 ถนนชายเขา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2540.

² สุธน เจริญพงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 15 ซอย 3 ถนนชายเขา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2540.

อันหมายถึง บอทรัพย์แห่งวิทยาการ (วิทยา + อากร) อย่างแท้จริง ทั้งด้านภาษาวรรณกรรม และโบราณคดี ¹

วิธีการได้มาซึ่งความรู้จากพระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) คือ การรู้จักถาม เพราะถ้าไม่ถามท่านจะไม่ตอบ คือเป็นการปจฉาวิชันาให้เกิดปัญญา สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ² กล่าวถึงการได้รับความรู้จากพระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) สรุปว่า เป็นการสืบสวนความจริงด้วยตนเอง คำบอกที่ท่านให้มาเป็น มรรค หรือ อวสย อันนำไปสู่ทางสว่างมากกว่าจะเป็นผล หรือ อวสาน อันยุติความคิดและความรู้ที่ตีบตันและแคบตัน ดังนั้นเมื่อจะรู้สิ่งใดเรื่องใดต้องรู้จักจริงและรู้ถึงรากถึงแก่น

พระราชศีลสังวรได้ดำเนินงานด้านวรรณกรรมดังนี้ คือ

1. การบอกให้รู้
2. การเขียน (ในงานเขียนได้แสดงทัศนะที่น่าสนใจไว้มาก)

3. การรวบรวมวรรณกรรมถิ่นใต้ พระราชศีลสังวรได้สะสมรวบรวมหนังสือใบลานไว้หลายฉบับ ซึ่งสภาพการณ์เก็บรักษาหนังสือใบลานในระยะที่ผ่านมาไม่นานอยู่ในสภาพที่เสี่ยงต่อการสูญเสียมามาก ดังที่สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ³ ได้กล่าวถึงสภาพการณ์ดังกล่าว สรุปได้ว่า หนังสือใบลานได้ถูกทำลายไปมาก อันเนื่องมาจากความเชื่อที่ผิด ๆ และความไม่รู้ เช่น เอาไปเก็บไว้ในกรุใต้ฐานเจดีย์ นำส่วนที่เป็นอักษรขอมไปผสมเป็นเครื่องรางของขลัง นำไปเป็นยาแก้โรคหนูน้ำหนวก โรคจิตสติดวงจกบ้าง และบางวัดก็นำไปเผาทิ้ง

เนื่องจากภาษาที่จารลงในหนังสือใบลาน เป็นภาษาบาลี สันสกฤต จึงทำให้นับวันมีผู้อ่านได้น้อยลง ในส่วนของวรรณกรรมจากหนังสือใบลาน ซึ่งเป็นเรื่องสะท้อนถึงสังคม วัฒนธรรม นอกจากพระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) ได้รวบรวมไว้แล้ว ท่านยังได้ให้ครูอาจารย์บิรวรรต ที่

¹ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. “ พระราชศีลสังวรกับงานด้านภาษาและวรรณกรรม.” ใน อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ พระเทพวิสุทธิคุณ (เลี่ยม อสีโน) พระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวที) . 2525. ไม่มีเลขหน้า.

² เลี่ยมเดิม. ไม่มีเลขหน้า.

³ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. “ หันสู่คติชน.” ใน คราบน้ำตาบนทางชีวิตและงานของสุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. 2539. หน้า 58.

พิมพ์เผยแพร่แล้วก็มี มโนราธิบาต พระมหาชาดก สังข์ศิลป์ชัย สุทธิกรรมชาดก
สุภาสิตคำโคลง ฯลฯ การศึกษาและเผยแพร่หนังสือбудมีความสำคัญ ดังที่ พรศักดิ์ พรหมแก้ว
ได้กล่าวว่า

หนังสือбудเป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมที่สำคัญมากอย่างหนึ่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความคิด
ความเชื่อ สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน การศึกษาและการเผยแพร่ผลการศึกษา จึง
เป็นการปฏิบัติที่สำคัญยิ่ง เพราะจะเอื้อประโยชน์ทั้งทางวิชาการ และการประยุกต์เพื่อ
พัฒนาสังคม¹

จากความชำนาญและความเชี่ยวชาญในภาษาบาลี - สันสกฤต ของพระราชศีลสังวร
(ช่วง อุตตเวทีเถร) มีผลทำให้การปริวรรตประสบผลสำเร็จ เพราะท่านได้ให้คำชี้แนะ และแสดง
ภูมิรู้อย่างละเอียด

4. การอนุรักษ์ภาษาถิ่นได้ สงบ สงเมือง² กล่าวสรุปว่า คุณูปการอันสำคัญยิ่งของพระ
ราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) มิใช่เป็นเพียงผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์เท่านั้น ท่านเป็นผู้ริเริ่มขบวนการ
อนุรักษ์ของดีปักษ์ใต้อีกด้วย และผู้สานต่องานนี้คือ ศาสตราจารย์สุวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์ และ
ศาสตราจารย์ปิฎก จิตต์ธรรม งานพจนานุกรมภาษาถิ่นใต้ครั้งแรกเริ่มสำเร็จได้ก็ด้วยการร่วม
คิด ร่วมปฏิบัติของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) เป็นสำคัญ

จะเห็นได้ว่าสุวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ได้เป็นผู้สานต่องานของพระราชศีลสังวร (ช่วง
อุตตเวทีเถร) และท่านได้แสดงความคิดเห็นต่องานของท่านไว้มากโดยเฉพาะงานด้านภาษาและ
วรรณกรรมท้องถิ่น และได้สรุปลักษณะเด่นในงานเขียนของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร)
ไว้ 4 ประการด้วยกันดังนี้

1. พิสูจน์ให้เห็นความแตกฉานด้านภาษาทั้งภาษาบาลี สันสกฤต และภาษาไทยถิ่น
2. พิสูจน์ให้เห็นความแตกฉาน รอบรู้ในด้านศิลปะ โบราณคดี ศาสนา ภูมิศาสตร์
ประวัติศาสตร์ คติชนวิทยา และศาสตร์แขนงอื่นๆ

¹ พรศักดิ์ พรหมแก้ว. “สถาบันทักษิณคดีกับการรวบรวมและศึกษาหนังสือбуд,” ใน
เอกสารสัมมนาทางวิชาการวรรณกรรมภาคใต้จากหนังสือбуд. 2528. หน้า 7.

² สงบ สงเมือง. “ประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองสงขลา,” ใน สงขลาศึกษา :
ประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองสงขลา. 2535. หน้า 16.

3. มีลักษณะเป็นชาตินิยม ข้อนี้ผู้เขียนเคยได้ทราบเหตุผลจากพระคุณท่านว่า การมีชาตินิยมเป็นเครื่องเตือนสติตนเอง ให้เพียรพยายามรู้จักตนเอง รู้จักกาฬิิตของตนเอง ไม่ประมาทจนต้องคนไกลมาแนะนำบอกกล่าวเรื่องราวใกล้ตัวเรา เกินกว่าเราจะสืบเสาะเอาเอง อันเป็นการประกาศการดูถูกตนเองโดยปริยาย

4. มีความเป็นตนเองในการใช้ศัพท์สำนวน และมีลีลาในการเสนอเนื้อหาเด่นชัด เนื้อหาจะประสมประสานระหว่างความรู้ทางภาษา กับความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม คู่ควบกับการเสนอวรรณคดี¹

งานเขียนของพระราชศิลสังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร) มีพรรณนาที่แปลกและท้าทาย เช่น ในการวิเคราะห์รูปศัพท์ จากหนังสือ รำลึกชาติได้ พระราชศิลสังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร) กล่าวว่า คำไทยได้ซึ่งมีครูขอมผู้บรรณาธิคดีขึ้น ศัพท์เดิมเป็นของอินเดีย ครั้นไทยได้จะนำมาใช้ ครูขอมจะตัดพวกหมวดเคราทั้ง เช่น คำว่า เทวดา ตัด ๒ และ ๑ ออก เหลือเพียง ทวด เปลว มาจากคำว่า ปลว คือเอา - ๓ มาแปลงเป็น ๒

สุริวงศ พงศ์ไพบูลย์ ได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า “ ถ้าเป็นจริงตามที่พระราชศิลสังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร) ได้แสดงพรรณนาไว้ถือว่าเป็นการเล่นแร่แปรธาตุทางอักษรอย่างพิสดาร ถือว่าเป็นการเปิดแนวรบบางพรรณนากับนักภาษาศาสตร์รุ่นใหม่โดยไม่มีทางเลียง ”²

ธีระศักดิ์ ลิมนนดุขฎิ ได้กล่าวถึงพระราชศิลสังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร) ถึงงานด้านวรรณกรรมของท่านว่า “ พระราชศิลสังวรมีความแตกฉานในภาษาบาลี สันสกฤต มีความเป็นตัวของตัวเองในการใช้คำศัพท์ สำนวน และมีลีลาในการนำเสนอเนื้อหาที่เด่นชัด มีการวิเคราะห์รูปศัพท์โบราณที่น่าเชื่อถือ ”³

¹ สุริวงศ พงศ์ไพบูลย์. “ พระราชศิลสังวรกับงานด้านภาษาและวรรณกรรม,” ใน อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ พระเทพวิสุทธิคุณ (เลี่ยม อธิโน) พระราชศิลสังวร (ช่วง อุดมเวที). 2525. ไม่มีเลขหน้า.

² เลี่ยมเดิม. ไม่มีเลขหน้า

³ ธีระศักดิ์ ลิมนนดุขฎิ. ท้องถิ่นของเรา ส.071. 2539. หน้า 129.

งานเขียนของพระราชศีลสังวรที่เขียนและพิมพ์ในโอกาสต่างๆกันและรวบรวมเป็นเล่มแล้วที่สามารถสืบค้นได้ เช่น

สารสังขยอนุสรณ์ ฉบับที่ 2 ที่มีชื่อว่า “ จงตื่นเถิดหลานอา ” รวมพิมพ์ในเรื่องเลาความเป็นเส้นทางไปสู่กรุงสทิงพารานศรีโบราณ พ.ศ. 2505

สารสังขยอนุสรณ์ ฉบับที่ 3 ที่มีชื่อว่า “ การรำลึกชาติได้ว่า คำว่าขอมเป็นภาษาไทยได้ขอมคือคนไทยได้ผู้บรรชาญ ” รวมพิมพ์ในเรื่องรำลึกชาติได้ พ.ศ. 2506

ศัพท์ชื่อน้ำและสิ่งเกี่ยวกับน้ำ พ.ศ. 2506

คำกลอนเรื่องมงคล 108 (แต่งพ. ศ. 2489) พิมพ์ พ.ศ. 2506

เพื่อความสะดวกในการศึกษาผู้วิจัยนำมาเสนอเพียง 2 เรื่อง คือ รำลึกชาติได้ และเลาความเป็นเส้นทางไปสู่กรุงสทิงพารานศรีโบราณ ซึ่งการนำเสนอจะไม่มีการวิเคราะห์ประกอบเพียงแต่เป็นการสรุปประเด็นเท่านั้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงทรรคนะ และความเชี่ยวชาญของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) ทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี คติชนวิทยา ภาษาและวรรณกรรม

รำลึกชาติได้¹

รำลึกชาติได้ เป็นหนังสือที่พิมพ์แจกในการบำเพ็ญการกุศลฉลองอายุครบ 60 ปี ของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) ครั้นยังดำรงตำแหน่งพระภิกษุศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวที) ในวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2506 หนังสือเล่มนี้เป็นงานเขียนร่วมกันของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) กับเยียมยง สุรกิจบรรหาร โดยงานเขียนของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) จะอยู่ตอนต้นของเล่ม ซึ่งเขียนเรียงตามลำดับหัวข้อดังนี้คือ บอกบท บอกเรื่องทำบุญฉลองอายุ ความกตัญญูกตเวทีมี 3 หลัก ความเคารพมี 3 หลัก คน 3 วัย อายุคือการควบคุม อินทรีย์ต้นเหตุของชีวิต การทำบุญฉลองอายุ สารสังขยอนุสรณ์ ฉบับที่ 3 ซึ่งเขียนเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2506 ซึ่งใช้ชื่อว่า “การรำลึกชาติได้ว่า คำว่าขอมเป็นภาษาไทยได้ขอมคือคนไทยได้ผู้บรรชาญ”

¹ พระภิกษุศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวที) และ เยียมยง สุรกิจบรรหาร. รำลึกชาติได้. 2506. หน้า 1 - 74.

บอกบท

เป็นการกล่าวถึง 2 วิธีหลักในการศึกษาเรื่องราวของเชื้อชาติและบ้านเมืองของแหลมไทยตอนใต้ การรวบรวมโบราณวัตถุ และภาษาในท้องถิ่นผลการศึกษาดังกล่าวพบว่า คนไทยเข้าครอบครองแหลมไทยมาเป็นเวลาพัน ๆ ปี แล้ว พระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) ได้ให้ข้อสังเกต 3 ประการ เกี่ยวกับการเขียนถึงเรื่องเชื้อชาติและบ้านเมืองในแหลมไทยตอนใต้ของบรรดาข้อเขียนที่ปรากฏออกมา

1. เขียนตามที่เขาว่ามา (หมายถึงไม่ใช่คนไทยเขียนแต่เป็นการกล่าวของต่างชาติ)
 2. เขียนตามไทยซึ่งถ่ายทอดมาจากเขาว่าเป็นพวกที่ 2 (คนไทยเขียนเอง แต่อาศัยงานเขียนของต่างชาติ)
 3. เขียนตามตำนานและเอกสารที่มีอยู่ แต่ก็ขาดการสอบสวนเทียบเคียงกับของเรามีอยู่
- งานเขียน 3 ประเภทเป็นการยกบ้านเมืองให้ต่างชาติทั้งสิ้น ไม่มีงานใดที่กล่าวว่าคนไทยเป็นเจ้าของแหลมไทยมาแต่อดีตกาล การเขียนประวัติศาสตร์ทุกด้านผู้เขียนต้องศึกษาความเป็นจริง เคารพความจริง ไม่บิดเบือนข้อความแนวทางที่เป็นจริง

งานเขียนเรื่องรำลึกชาติได้ ได้อาศัย 2 วิธีการ ที่กล่าวแล้วข้างต้น เพื่อดำเนินการไปสู่จุดมุ่งหมายทางประวัติศาสตร์ ที่จะทำให้พวกลูกหลานเมืองสทิงรำลึกชาติได้บ้าง

ภาษาประจำท้องถิ่นเป็นหลักฐานสำคัญในการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ สามารถที่จะสืบสาวเรื่องราวจากปัจจุบันถอยไปหาอดีตได้

โบราณวัตถุ ภาษาเก่าแก่ จารึกประเพณีเก่าก่อน เปรียบเสมือนบันไดแก้วที่จะทำให้เราได้ไต่เข้าไปหาเรื่องในอดีตได้ เพราะยังอยู่กับเราทุกวัน

บอกเรื่องทำบุญฉลองอายุ

ด้วยอายุครบ 60 ปี จึงได้มีการทำบุญฉลองอายุ เพื่อให้เทวดาที่เสวยอายุไม่เสียใจ ประเพณีทำบุญอายุแบบไทย ๆ ที่เดินตามหลักพุทธศาสนามีดังนี้

1. เริ่มเรื่องพิธีกรรมตามลัทธิทำบุญอุทิศกุศลแด่บรรพบุรุษ
2. เข้าเรื่องทำบุญอายุตามลัทธิศาสนา
3. มีการเลี้ยงดูสนุกรื่นเริงกัน
4. เครื่องสัมพันธมาแสดงคารวะ
5. มีของชำร่วยเป็นที่ระลึก

การทำบุญฉลองอายุนี้ พระราชาสีลสังวร ไม่รู้ว่าสาเหตุมาจากอะไร แต่คิดว่าคำสอนของพุทธศาสนาดังอยู่บนเหตุผล สอนคนให้เกิดความรู้ความเห็นที่ถูกต้อง

ความกตัญญูมี 3 หลัก

ความกตัญญูมีความหมายว่า รู้คุณค่าของความดี ได้ประกาศความดีที่ได้รับจากคนอื่น สิ่งอื่น บอกให้ผู้อื่นรู้เห็นได้ ด้วยวิธีทำให้ปรากฏขึ้น เป็นการสนองตอบแทนพระคุณ หรือ ประพฤติความดีนั้นเป็นจริยธรรม

ความกตัญญูทุกเวที แบ่งเป็น 3 หลักด้วยกันคือ

1. อดีตกตัญญูทุกเวที รู้คุณค่าของตัวเองและสนองคุณตัวเอง เมื่อรู้ว่าตัวเองเป็นอะไรได้ เพราะตัวเองจึงควรรู้คุณค่า รู้ทุนนิยม รู้จักฝึกฝนอบรม แก่ไขตนเองให้มีคุณค่ามีสมรรถภาพ คู่ควรแก่ภาระงาน คุณงามความดี
2. ปรักกตัญญูทุกเวที รู้จักคุณความดีที่ผู้อื่นได้กระทำกับตน และตอบแทนคุณสนองคุณ ด้วยวิธีการยกย่อง ทุนนิยม ปกป้องรักษาอุปการะ ตามฐานะที่ควร
3. อนาคตกตัญญูทุกเวที รู้คุณค่าของศีลธรรม ของวิชาความรู้ ของการกระทำที่ถูกต้อง ของความประพฤติที่ดีงาม ตอบแทนสนองด้วยวิธีศึกษาเล่าเรียน ประพฤติตนให้ถูกต้องตามหลักศีลธรรม ของวิชา ของการกระทำ ของคุณความดี และถูกสอบตามหลักกฎหมายจารีต ประเพณี

ความเคารพมี 3 หลักดังนี้

1. อดีตคารวตา เคารพตนเองรู้ว่าตัวเองมีคุณค่า แต่จะดีได้นั้นต้องอาศัยหลักวิธีการในการฝึกฝนที่ถูกต้อง นั่นคือ การศึกษาวิชาความรู้ ระเบียบวินัย การกระทำ ความประพฤติ สุขอนามัยให้ถูกต้อง อบรมจิตใจและปรับปรุงตนเอง ให้เข้าตามวิธีการที่ว่าสอนเป็นคนดี มีคุณภาพสมรรถภาพได้
2. ประคารวตา เคารพต่อคนอื่น สิ่งอื่น ด้วยวิธีการและจิตใจดีบริสุทธิ์
3. อนาคตคารวตา เคารพต่อธรรมคือความดีที่ถูกต้อง ไม่ว่าจะเป็วิชาความรู้ ความประพฤติ กฎหมาย เพราะสิ่งเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดสันติสุขต่อมนุษยชาติ

คน 3 วัย

แบ่งอายุคนออก 3 วัย ด้วยคือ

อายุเงิน อายุทอง อายุแก้ว

อายุเงิน 1 - 30 ปี ที่เรียกว่า เงิน เพราะเงินเป็นธาตุที่มีสนิม คนอายุ 1 - 30 ปี เป็นช่วงเจริญแห่งกาย ใจก็มีความอยากรู้อยากเห็น ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้ง่ายจึงจัดเป็นช่วงอายุเงิน

อายุทอง 31 - 60 ปี ที่เรียกว่า ทอง เพราะเป็นธาตุคงที่ คนอายุ 31 - 60 ปี เป็นวัยที่มั่นคงทั้งทางร่างกาย และจิตใจ มัชฌิมวัย

อายุแก้ว 61 ปี ที่เรียกว่า แก้ว เพราะแก้วเป็นธาตุที่สัรรอกธาตุอื่น ๆ ออกจากตัว คนวัยนี้จึงเกิดความเบื่อหน่าย ร่างกายเสื่อมคลาย ดังนั้นพึงรักษาตนไว้ หากรู้ว่ตนเป็นที่รักแห่งตน โดยการชำระกาย วาจาให้บริสุทธิ์ ดุจเพชรไม่มีราศี

อายุคือการควบคุม

เราที่มีชีวิตอยู่ได้เพราะประกอบด้วย อายุ ใ่อุ่น วิญญาณ หากไม่มีก็คือว่าได้ตาย คือหมดอายุ

อายุ คือ การควบคุมธาตุ ดิน น้ำ ลม ไฟ องค์ประกอบของร่างกายให้คงที่เป็นเอกภาพ

ใ่อุ่น คือ ความอบอุ่นเป็นเรื่องของอุณหภูมิ

วิญญาณ คือ สิ่งที่มีอยู่ในตัวคนและสัตว์ จูติจากร่างเก่า ปฏิสนธิเข้าสู่ร่างใหม่ได้

ข้อที่ควรคำนึงถึงเรื่องอายุ คือ มันควบคุมทั้งวัตถุและเรื่องราวที่เคลื่อนเปลี่ยนไปตามเวลา จากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ เรื่องราวต่าง ๆ นี้เปลี่ยนไปตามกาลเวลา ครั้นหมดอายุกันก็ตายไป และเรื่องราวก็สูญหายไป จึงเห็นได้ว่าการควบคุมเป็นภาวะไม่ถาวรขึ้นกับบุญกรรมที่ทำกันมา

อินทรีย์ต้นเหตุของชีวิต

อินทรีย์คือ สิ่งที่เป็นใหญ่ในชีวิตเป็นต้นเหตุแห่งชีวิต และขยายเรือนร่างเติบโตขึ้นเป็นเอกภาพในปฐมวัย อินทรีย์เกิดรวดเร็วตายน้อย ร่างกายและจิตใจจึงขยายโตขึ้นตามลำดับ

มัชฌิมวัย ตายกับเกิดสมดุลกัน ร่างกายจิตใจจึงคงที่ความคิดหนักแน่น

ปัจฉิมวัย อินทรีย์ตายมากเกิดน้อย ร่างกายเหี่ยวแห้งซุบซิด จิตใจเฉื่อยชา และท้ายสุดก็ตายไป

การทำบุญฉลองอายุ

การทำบุญเพื่อฉลองอายุ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะทำให้อายุยืนขึ้น เป็นเรื่องของสัตว์โลก เพราะตามที่ทราบมาแล้วว่าอายุเป็นเครื่องควบคุม ดังนั้นการทำบุญเท่ากับเป็นการต่ออายุ แต่สำหรับพระราชศีลสังวรแล้วท่านทำตามแนวรำลึกชาติได้ คือรู้ถึงอายุทอง คือ ภายใจคงที่แล้วสมควรที่จะชำระกายใจให้บริสุทธิ์ เพื่อรองรับอายุแก้ว เพื่อจะได้เสวยผลบุญตามลำดับแห่งอายุ

สารสังฆอนุสรณ์ฉบับที่ 3

จากสารฉบับที่ 2 ที่พระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร) เขียนขึ้นเพื่อให้ลูกหลานเมืองสทิงพระเก็บโบราณวัตถุไว้ เพื่อเป็นหลักฐานสำคัญในการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ของคนเชื้อชาติไทยในแหลมไทยตอนใต้ ปรากฏว่าในสารฉบับที่ 3 ได้กล่าวว่า ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีทำให้จัดตั้งภัตทศิลป์พิพิธภัณฑสถาน เพื่อเป็นการยืนยันว่าคนไทยเป็นเจ้าของแผ่นดินบริเวณนี้มานานแล้ว และได้มีการกล่าวขอบคุณบุคคล ทวยเทพ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ทำให้การจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานสำเร็จ และได้กล่าวว่าสารฉบับที่ 3 นี้ให้ชื่อว่า “การรำลึกชาติได้ว่า คำว่าขอมเป็นภาษาไทยได้ ขอมคือคนไทยได้ผู้บรรชาญ”

คำว่า จะทิ้งพระ มีที่มาจาก สติงเปรียะ เป็นงานเขียนที่ขาดการค้นคว้า ทางประวัติศาสตร์ภาคและภาษา ทำให้รัฐบาลประกาศเป็นคำสั่งทางราชการเปลี่ยนชื่อ จะทิ้งพระ มาเป็น สทิงพระ ตามแนวประวัติศาสตร์ชื่อเมืองโบราณคือ กรุงสทิงพาราณสี สำหรับจะทิ้งพระคงได้เป็นชื่อตำบล เพราะเป็นแนวเส้นทางเคลื่อนไหวของภาษาที่ใช้มาเก่าแก่มาก ๆ เข้าก็มีการแผลงเปลี่ยนแปลง

สำหรับวัดจะทิ้งพระลูกหลานเมืองสทิงพระ ก็ควรเปลี่ยนชื่อเสียให้ถูกต้องเพราะวัดนี้มีหลักฐานว่ามีชื่อปรากฏดังนี้

สมัยอยุธยา 400 กว่าปีมาแล้ว เมื่อมีการทำแผนที่ กลับนำวัดในแผนที่ดังกล่าว ปรากฏชื่อวัดว่า วัดสทิงพระ

ในคราวที่พระยารัชมังคลออกมากินเมืองสทิงพระเรียกชื่อวัดว่า วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ขณะนี้ยังมีพระมหาธาตุเจดีย์ พระพุทธสีห์ไสยาสน์ เหลืออยู่ หาก 2 อย่างนี้สูญหายไป วัดนี้คงมีชื่อจะทิ้งพระแน่นอน

พระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร) กล่าวว่าเคยได้รับการอบรมมาว่า พงศ์เฝ้าเหล่ากอคนไทยเรา มีภูมิธรรมเป็นเนื้อแท้ประจำสันดานเลือดในเฝ้า 4 ประการคือ

1. ความกตัญญู
2. ความซื่อสัตย์

3. ความเมตตา ความสามัคคี

4. ความอิสระ

ครั้นเมื่อพุทธศาสนาเผยแผ่มาถึงแผ่นดินไทยประชาชนจึงยอมรับด้วยดีและถือเป็นศาสนาประจำแผ่นดินไทย เพราะสอดคล้องกับภูมิธรรม 4 ข้อ ที่คนไทยมีอยู่

พระราชศีลสังวรได้ให้แนวทาง 5 ประการที่ถือเป็นหลักในการค้นคว้าประวัติศาสตร์แผ่นดินบกหรือชื่อเดิมว่า มหาอาณาจักรไทยดินแดง

1. เมื่อเราจะพูดถึงท้องถิ่นใด ต้องมุ่งหน้าไปให้รู้จักท้องถิ่นนั้น อ่านภูมิภาคนั้นให้ออกทั้งอดีตและปัจจุบันว่ามันเป็นอยู่อย่างไร เกี่ยวกับความเจริญความเสื่อมต่อสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น มีอะไรเป็นเครื่องยึดถือซึ่งจะไม่ทำให้เข้าใจผิดพลาด ชื่อท้องถิ่นบ้านเมืองมีชื่อเก่าแก่กว่าอะไร ชื่อใหม่ที่เปลี่ยนแปลงมีรูปเรื่องมาอย่างไร ชื่อเก่าใหม่มีความหมายว่าอะไร โดยมากชื่อท้องถิ่นบ้านเมือง ถ้าเราอ่านมันออก มันจะบอกสัญลักษณ์ของมันเอง และของผู้สร้างไว้เสร็จในชื่อของมัน

2. ต้องมุ่งหน้าศึกษาให้รู้ความหมาย ของภาษาท้องถิ่นชั้นเก่าแก่ที่ยังคงเหลือตกค้างอยู่ที่เป็นชื่อคน ชื่อสัตว์ ชื่อต้นไม้ ชื่อวัตถุ ชื่อท้องถิ่นบ้านเมืองนั้น ชื่อบ่อน้ำสระน้ำ เป็นต้น แต่อย่าตีความหมายเองง่าย ๆ หากขาดการค้นคว้าไตร่ตรองสืบสวนแล้วจะได้รับผล คือความผิดพลาดอย่างหน้ามือเป็นหลังมือทีเดียว เช่นคำว่า เทียมดา ปากแตระ พรุเตาะ งามงอลา นกพังกะ ต้นเทียมดาต ใบเพเหลด วัดถามถึ อำเภอรอนต เป็นต้น เมื่อเราอ่านคำเหล่านี้ออกภาษาเหล่านี้แหละมันจะบอกเราว่า มันมีเจ้าของชื่อนั้น ๆ ถ้าเป็นคำพูดของคนอีกเผ่าหนึ่ง ให้ตั้งข้อสังเกตว่าคนเผ่านั้นเขามาเกี่ยวข้องกับคนท้องถิ่นนี้ด้วยวิธีการอย่างไร

3. การกลั่นกรองนิทานประจำท้องถิ่น เป็นแนวทางตำนานเพื่อยึดถือเอาความจริงได้บ้างจากเรื่องนั้น ๆ ในคำนำตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราชท่านเตือนไว้ว่า

“การหาหลักฐานโบราณคดี ถ้าไม่มีอะไรดีกว่านิทานก็ต้องรับเอานิทานเข้าประกอบ”

แต่ที่ถูกต้องเสริมสร้างให้มีฤทธิ์มีเดช ตัวเป็นคนหัวเป็นราชสีห์นั้น เป็นต้น ต้องรู้จักวิจัยไตร่ตรองถือเอาความหมายที่ใกล้เคียงกับกาลเทศะของยุคนั้น ๆ เช่น หัวเป็นราชสีห์หมายถึงความเป็นใหญ่เป็นโต เพื่อนไม่ต้องดูบคม เหาะเหิรเดินอากาศได้ หมายถึงการเคลื่อนได้รวดเร็วด้วยวิธีการ ตาลูกเป็นไฟหมายถึงมีอิสระเสรี นิ้วชี้เพชรหมายถึงความเด็ดขาดพูดอะไรต้องเป็นนั้น แนวทางดังบอกมานี้มิได้หมายความว่าความถูกต้องเสมอไป แต่ที่เคยทำการสอดคล้องเข้าไปแล้วได้ผล การต่อเติมเสริมสร้างตำนานให้พิสดารออกไปนี้ เป็นวิธีการที่จะรักษาตำนานของคนโบราณ ถ้าไม่มีวิธีอย่างนี้เรื่องราวเก่า ๆ โบราณคงจะเสื่อมสูญไปไม่ตกทอดมาถึงเรายุคนี้ แม้แต่วัตถุธาตุ

ของเก่า ๆ โบราณทานก็ยังต้องเคลือบคลุมปกปิดไว้ ดูตัวอย่างพระแก้วมรกต ถ้าท่านโบราณบัณฑิตไม่พอกพูนไว้ก็คงจะไม่ตกเป็นมรดกของชาติไทยเราอยู่บัดนี้

4. ตั้งข้อพิสูจน์สืบสวนสอบถามค้นคว้าเทียบเคียงโบราณวัตถุ โบราณสถาน ศิลปกรรม วิจิตรกรรม การก่อสร้าง เครื่องใช้สอย เครื่องประดับอาภรณ์พรรณ ลัทธิธรรมเนียมประเพณี และจริยธรรม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่จะบอกยุคสมัย ผู้ทำ หรือการถ่ายทอดอยู่ในตัวของมันเสร็จแล้วแต่ว่าเราจะมีภูมิรู้เข้าถึงหรือไม่เท่านั้น

5. สนใจเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชาติเราเอง และของชาติเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้ ๆ เรา และต่างชาติที่จะพอมารั้งกะชาติของเราได้ในยุคสมัยนั้น ตลอดถึงลัทธิศาสนาและวัตถุที่เคารพ เครื่องใช้ ศิลปกรรมของชาตินั้น ๆ พอดี ถ้าสามารถเรียนรู้ภาษาของเขาได้ด้วยก็ยิ่งเป็นความดีมากขึ้น

หลัก 5 ประการนี้มีความสำคัญมากจะเห็นได้ภายหลังจากการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ที่มีผู้คนสนใจเรื่องราวของเมืองสงขลามากขึ้น เกิดมีผู้อยากรู้อะไรของแผ่นดินบกกมากขึ้นก็อาศัยหลักการค้นคว้า ข้อ 4 เป็นหลักและข้ออื่น ๆ ก็สนับสนุนไปด้วยนตัว สำหรับสารฉบับที่ 3 นี้ ซึ่งมีชื่อว่าการรำลึกชาติได้ว่า คำว่าขอมเป็นภาษาไทยได้ ขอมคือคนไทยใต้ผู้บรรชาญ อาศัยหลักการค้นคว้าข้อที่ 2 รู้ความหมายของภาษาท้องถิ่นชั้นเก่าแก่ เป็นหลัก โดยมีเรื่องที่ยังหลงเหลืออยู่ต้องกล่าวถึงดังนี้ คำว่า ขอมในภาษาไทยได้ หมายถึง “ผู้มีความรู้ ประเสริฐสุด นระผู้คงแก่เรียน นระผู้รู้” ไม่ใช่หมายถึงคนชาติขอม แต่เป็นคนไทยใต้ผู้ที่มีคุณสมบัติข้างต้นดังความหมาย สมัยที่พระราชสีลังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) เป็นเด็ก ผู้ใหญ่พูดถึง หนังสือขอม คำไหว้สวัสดิ มีแต่ เพียงคำว่า กอข้อและขอมไทย บทไหว้ครูของพระครูวิจารณ์ศีลคุณ (ชู) วัดจะทิ้งพระว่า “ข้าขอไหว้ครู แรกนานหลายหมู่ ไม่รู้ครั้งไหน เป็นครูผู้เฒ่า ไม่เข้ากับใคร แก่ดีเหลือใจ พันที่คณะนา” (ครูในที่นี้น่าจะหมายถึงครูขอม)

จะเห็นได้ว่า คำว่าขอมคือคนไทยใต้ มิได้หมายถึง คนชาติขอม ที่เข้ามาครองไทยตอนใต้ ภาษาขอมของครูขอมไทยมีมูลฐานมาจากภาษาสันสกฤตเป็นพื้น เช่น วัดพังเถียะ วัดผู้หญิงสร้างใกล้หนองน้ำ พังพระหลา หนองน้ำสำหรับขับกล่อมคำสวดดีพระผู้เป็นเจ้า (พังนี้เมื่อกาลเก่าก่อนต้องมีเทวาลัยอยู่ใกล้ ๆ) เลจรวน ทะเลมีเกลียวน้ำเขียว นกพังกะ นกขยันถลาโฉบกินปลาบนผิวน้ำ ภาษาขอมที่มีภาษาบาลีเป็นพื้นมีน้อยตัวเพราะภาษาสันสกฤตเข้าสู่แหลมไทยตอนใต้ก่อนภาษาบาลี และอีกประการหนึ่งเมื่อเรานับถือพุทธศาสนาแล้ว และเห็นว่าภาษาบาลีเป็นภาษาของ

พุทธศาสนา ควรแก่การเคารพนับถือไม่ควรปรับปรุง หากนำมาใช้บ้างก็คงตัวอยู่ในลักษณะเดิม เช่น วัดโมคคัลลาน เขานิพัทธสิงห์ โลโก (วัดอุสำหรับแบกชน) กรุงสทิงพาราณสี

พระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) ได้แสดงทัศนะในเรื่องตัวหนังสือไทยไว้ได้อย่างน่าสนใจ กล่าวคือ คนไทยในแหลมไทยตอนใต้มีตัวหนังสือใช้กันมานานมาแล้วก่อนที่จะพวกอินเดีย (ซึ่งมีหนังสือใช้กัน 3 ชนิด คือ คฤณ พุทธิ เทวนาครี อันมีตระกูลเป็นภาษาสันสกฤต) เข้ามา เพราะมีเขานั้นจะถ่ายทอดภาษากันด้วยภาษาจนกลายมาเป็นรูปอักษรได้อย่างไร หรือไม่เช่นนั้น เกิดบัญญัติตัวหนังสือ ไทยถ่ายทอดภาษาสันสกฤตมาเป็นภาษาไทยก็ได้ หรือ ภาษาไทยเรามีอยู่แล้วแต่ยังบกพร่อง ก็บัญญัติตัวหนังสือสันสกฤตและสระถ่ายทอดมาเป็นของไทยเรา บุคคลที่มีลักษณะนี้ได้ตามภาษาไทยได้จึงเรียก ขอม มีความหมายว่า ผู้มีความรู้สูงสุด ผู้คู่ควรกับคำว่า บรรพชาญ ภาษาขอม คือภาษาของผู้มีภูมิปรีชาชาญ จากการสังเกตพบว่ามีหลายคำที่เป็นภาษาขอมอยู่จึงสันนิษฐานว่า ภาษาขอม เป็นหนังสือไทยรุ่นพี่ หนังสือพ่อขุนรามคำแหง ภาษาวรรณคดี กรุงสุโขทัย ออยุธยา ล้วนมีรากศัพท์เป็นภาษาขอมได้ทั้งสิ้น ไทยได้เดิมมีสระและมาตราเสียงอัตราเสียงเท่า การจะถ่ายทอดภาษาชนชาติอินเดียมาเป็นไทยได้ คือนำธาตุมูลฐานของภาษาอินเดียมาประกอบเข้ากับสระ และมาตราเสียงของเราทำให้เป็นอัตราเสียงภาษาไทยได้ขึ้น

สูตรลดเรียนภาษาขอมไทยได้

ก. ภาษาอินเดียเดิมที่เข้าสู่แหลมไทยได้เป็นภาษาสันสกฤต บาลี โดย ที่ภาษาบาลีมาที่หลัง

ข. ภาษาอินเดีย คำพูดของเขามีอักษรเป็นธาตุ คือมูลรากที่ตั้งของคำพูด ธาตุแต่ละตัวอักษรเมื่อรวมกัน คือ ความหมายของศัพท์ว่ามีเนื้อความอย่างไรอยู่พร้อมมูล และเอาธาตุนี้ประกอบวิภัติ ปัจจัย ตามสูตรไวยากรณ์ของเขา ทำให้มีเนื้อความแปลผันไปเป็นชื่อสิ่งต่าง ๆ เป็นสัญญาลักษณ์ คือคุณศัพท์ของสิ่งต่าง ๆ เป็นกิริยาศัพท์ของสิ่งต่าง ๆ

ค. ภาษาไทยแต่ก่อนมาไม่มีไวยากรณ์ ใช้สระประสมกับพยัญชนะเกิดเป็นอัตราเสียงขึ้นต่ำ ใช้มาตราเสียงประสมพยัญชนะเกิดเป็นอัตราเสียงมากขึ้นพอใช้และเข้าใจกันในยุคนั้น ต่อมาอีกใช้วรรณยุกต์ประสมอัตราเสียง เกิดเป็นอัตราเสียงที่แจ่มชัด ดังที่เรียนและอ่านหนังสืออยู่บัดนี้

ฅ. เมื่อภาษาไทยไม่มีไวยากรณ์ แต่มีสระมาตราเสียง ครูขอมผู้บรรพชาญก็เอาอักษรที่เป็นตัวธาตุมูลศัพท์ของอินเดียมาประสมกับสระและมาตราเสียงไทย เมื่อสำเร็จรูปเป็นไทยแล้วเรียกว่าหนังสือขอม คือหนังสือของท่านผู้รู้ หนังสือจำพวกนี้พูดกันว่า เป็นศัพท์เป็นแสง

ง. ศัพท์ที่ครูขอมถ่ายทอดมาเป็นภาษาไทยแล้ว ยังคงมีอรรถรสตามรูปเดิมก็มี แปลความหมายเล็กน้อย ให้เข้าความรู้สึกของไทยก็มี การทำตัวเป็นรูปภาษาไทยนั้น มีวิธีเปลี่ยนแปลงสระอย่างหนึ่งเป็นอีกสระหนึ่ง เปลี่ยนสระตัวเดียว ทำเป็นมาตราเสียงก็มี เช่น อี เป็น เอีย, อุ เป็น โอ, โอ เป็น โอะ, โอะ เป็น เอาะ เป็นต้น แบบแปลงนี้ถึงเป็นตัวหนังสือก็มีอยู่บ้างเหมือนกัน

จ. ศัพท์เดิมคงไว้ทั้งศัพท์ก็มี ตัดศัพท์ข้างหน้าออกเสียก็มี ตัดศัพท์ข้างหลังออกเสียก็มี ตัดเฉพาะพยัญชนะบางตัวตอนกลางตัวหน้าตัวหลังออกเสียก็มี การที่ทำอย่างนี้พิเคราะห์ดูก็เพื่อให้เป็นคำไทย ภาษาไทย สมบูรณ์แบบ

ฉ. ภาษาอินเดียบางสาขา ตัวพยัญชนะแต่ละตัวบัญญัติอรรถรส คือความหมายเฉพาะ เช่น หะ มีอรรถรสว่า เมา บ้าละ อรรถรสว่า ริม รับ รอง รวม 2 ตัว เป็นหนึ่งคำพูดเป็นหะละหะลา แปลว่า รับเมา รับบ้า ถ้าเป็นชื่อคน เช่น นายหะลา นายซีเมา ถ้าเป็นชื่อของโรงเรียนมีความหมายว่าโรงเรียนน้ำเมาขายน้ำหวาน ถ้าเอาสองคำพูดมารวมเข้าเป็นหะละหะลา เป็นชื่อคนที่มีความหมายว่า ถ้าคนคนเมาก็เมาอย่างหย่าไปเลย คือจำพวกคนบ้ามีสมมุติฐานเกิดจากการกินเหล้า ถ้าเป็นชื่อ ฐ มีความหมายว่า ฐตัวนี้ขนาดใหญ่มีพิษร้ายแรงว่าฐบองหลา เป็นต้น

ช. ศัพท์ที่ถ่ายทอดมาจากภาษาอินเดียทั้งหมด เพื่อจะให้เป็นคำไทยภาษาไทยนั้น เมื่อเข้ามาประสมกับสระและมาตราเสียงของคำไทยแล้ว เป็นอัตราเสียงไทยแล้ว บางตัวบางศัพท์มันยังมีตัวหนังสือเหลืออยู่อีก ตัวหนังสือที่เหลือจากประสมสระและมาตราเสียง ตรงกับที่เรียกบัดนี้ว่าตัวการันต์ ภาษาเก่าไทยได้เรียกตามภาษาครูขอมว่าหนดแซกรกรุงรัง ถ้าเอาไว้แขกอินเดียเขาคงจะจับติด จึงต้องถอนตัดหนดแซกออกเสียทั้งหมด เช่น หัวเสียมรหฺลา เป็นหัวเสียมหลา ตัดตัว ร์ ออก กาวแสนย์ เป็นกาวแสน ตัดตัว ย์ ออก เป็นต้น ตัวหนังสือไทยที่มีตัวการันต์นี้ ดูตามลำเนาหนังสือเก่า ๆ แล้ว คงอยู่ในระยะ พ.ศ. 1900 - 2000 พร้อมกับเราเริ่มคิดให้มีวรรณยุกต์ขึ้นเพิ่มอัตราเสียงขึ้น ให้พอกับความเจริญของเสียงที่เกิดเพิ่มขึ้นโดยลำดับยุคสมัย มาถึงตรงนี้ถ้าถามว่า แล้วคนครั้งก่อนเขาทำไมใช้คำพูดกันพอและรู้สื่อสารกันได้รู้เรื่อง ขอดตอบว่าใช้กันพอเพราะสิ่งแวดล้อมในสมัยนั้นก็มีไม่มาก และหนังสือแต่ละตัวหนังสือหรือคำพูดแต่ละคำ มีคำที่มาต่อข้างหน้าและข้างหลังเป็นเครื่องบ่งบอกความหมาย เช่น ชีจัว เขาก็รู้กันว่า ชีจัว ลักชี เขาก็รู้กันว่า ดันลักชี เราพูดกันว่า ชีเรือ โบราณไม่มีไม้เอก เขาก็พูดว่า เขเรือ เขียนตัวหนังสือว่า ครึกครื้น แต่พูดออกสำเนียง ครึกครื้น ครื้นเครง โคร่งเครง เขาก็รู้ความหมายกัน เป็นต้น

พวกอินเดียที่เข้ามาอยู่ในแหลมไทยตอนใต้ในขั้นต้นได้อยู่ร่วมกันกับไทยได้อย่างเป็นมิตร ครั้นนานเข้าเมื่ออยู่กันมากขึ้น เริ่มมีไส้ศึก ส่งข่าวไปให้ราชชนพรโจพะ กษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่แห่งอินเดีย ได้ยกทัพเรือมาตีไทยได้ ปี พ.ศ. 1560 เวลานั้นอาณาจักรไทยได้หรือ มหาอาณาจักรดินแดงมี อาณาเขตตั้งแต่เชียงใหม่ตลอดมาจนถึงแหลมมะละกา กษัตริย์ที่ครอบครองอยู่คือ ศรีวิชัยโคเลนทร และกษัตริย์พระองค์นี้เคยแผ่อาณาภาพไปยึดครอง สมุทรสาคร ชวา ฟิลิปปินส์ เลี้ยวไปถึงละโว้ เขมร และเคยไปบำรุงมหาวิทยาลัยนาลันทาโบราณที่อินเดียด้วย ท้าพรราชชนพรโจพะ ต่อสู้กับไทยได้ นาน 8 ปี และไทยได้ได้พ่ายแพ้ในปี 1568 การต่อสู้ครั้งนั้นคนไทยคงตายกันมาก อินเดียยึดครอง ไทยอยู่นานถึง 34 ปี รวมเวลาทั้งรบทั้งครองนาน 42 ปี ในช่วงแห่งการยึดครองคนไทยรับไว้แต่ เพียงชื่อคนและชื่อเมืองที่ขลุ้กับพระพุทธศาสนาไว้เท่านั้น พ.ศ. 1602 กษัตริย์วงศ์ศรีวิชัย ตั้งตัว ขึ้นเป็นใหญ่และใช้ชื่อว่า ศรีธรรมโศก อาณาจักรชื่อว่า อาณาจักรศรีธรรม ใช้ชื่อวงศ์ ว่า วงศ์โศก วงศ์ปทุม วงศ์ปัทมโคตร กุ้อิสรภาพให้กับไทยได้ได้ ขับไล่พวกโจพะออกไปหมด

การที่กษัตริย์ในอาณาจักรศรีธรรม มีชื่อว่า อโศก หรือศรีธรรมโศก หลายองค์นั้น เพราะ ในสมัยพุทธศตวรรษที่ 3 นั้น กษัตริย์ที่มีชื่อว่า อโศก ของอินเดียมีอุทยานาภาพมาก หลังสุดปราบปรามเมืองต่าง ๆ ได้แล้ว ได้หันมานับถือพระพุทธศาสนา เช่นเดียวกับกษัตริย์ไทยที่ทรงขับไล่พวกโจพะแล้วก็เริ่มบำรุงบ้านเมืองและพุทธศาสนาจึงมีชื่อว่า อโศก หรือ ศรีธรรมโศก และมีเมืองหลวง ชื่อ ปาฏลิบุตร แสนยานุภาพภายหลังจากปราบปรามพวกโจพะแล้วได้แผ่ไปทั่ว เช่น เกาะลังกา สิงหล อินเดียได้ เลี้ยวไปถึงเขมรบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา จึงได้ปรากฏชื่อศรีธรรมโศกในศิลาจารึกแถวจังหวัดนครสวรรค์

การเรียกชื่อประเทศไทยในปัจจุบันว่าสยาม สืบเนื่องมาจากการรวมกันของอาณาจักร 3 อาณาจักร เข้าด้วยกัน คือ อาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรอู่ทอง และอาณาจักรศรีธรรม ซึ่งใช้เวลา 100 กว่าปีในการรวมชาติ แต่จากการเขียนประวัติศาสตร์ชาติ นักประวัติศาสตร์ กล่าวว่า เดิมบริเวณไทยได้ เคยมีขอม เขมร มอญ มาครอบครองอยู่ก่อน อันที่จริงไทยได้อยู่ ณ ที่นี้เป็น เวลานานก่อนเกิดการรวมชาติขึ้น นักประวัติศาสตร์จึงเขียนว่า คนไทยลงมาครองแหลมไทย ตอนใต้ในช่วงรวมชาติ ซึ่งเป็นงานเขียนที่ผิด ภาษาที่ไทยได้ใช้อยู่ก็เป็นผลมาจากครุฑขอมผู้ ดัดแปลงภาษาสันสกฤต - บาลี เข้ากับไทยได้ ภาษาเหล่านั้นเข้าก็เป็นภาษาที่เรียกว่าพื้นบ้าน พื้นเมืองที่ใช้ในไทยได้(มีเฉพาะภาษาพูด

ภาษาพูด (ภาษาขอม) ที่ยังหลงเหลืออยู่ในปัจจุบันมีหลักการประสมดังนี้

1. ธาตุ 2 ตัวคงเดิมไว้ ประสมด้วยสระและมาตราเสียงบางคำก็ตัดตัวหลังเสียบ้าง ตร ธาตุ มีความหมายว่า ช้ามในอาการต่าง ๆ ตร + อุ เป็น ตรู ชื่อบ้านบ่อตรู ตร + โอะ เป็น โตระ ตร + แอะ เป็น แตระ ชื่อบ้านปากแตระ คำนี้แผนที่กลปนา สมัยอยุธยา เป็น เตระ ถ้าเป็นชื่อของแหลมเรียกว่า หัวเระระ แหลมที่เดียว ที่ช้าม การแปลงตัว ต เป็นตัว จ มีด้น ตำรวด เป็น จำรวด ตรวด เป็น จรวด เตระ เป็น เระระ บางคราวตัดตัว ร ลบออกเสียเหลือตัว ต + เอาะ เป็น เตาะ ชื่อบ้าน พูเตาะ โพรเตาะ หมู่บ้านที่จะต้องชำนน้ำก่อนจึงถึงบ้าน

2. ธาตุ 2 ตัว หรือศัพท์ 2 คำพูด ก็มักจะถูกตัดเสียตัวหนึ่ง จะเป็นตัวหน้าหรือตัวหลังสุด แล้วแต่ความสะดวกของภาษาพูด ชล = น้ำ + เอ = มาก เป็น ชเล น้ำมาก ตัดตัวหน้าเสียเป็น เล น้ำมาก จร = เทียวไป + เอ = มาก เป็น เรา เทียวไม่รู้จักหยุด สัพพ = ทั้งปวง + เอ = มาก เป็นมา ทั้งหมด รส = ยินดี รักใคร่ + อา = สา รู้สึกลินาสาสารสสุคนธา ลป = พูด กล่าว เระจา + แอะ = แลง อยู่มาแลงมา ต่อมาออกเสียงมี ห นำ แลงไห้เรล่า ตามร + นุก = ระโนด บ้านระโนด ดินแดงที่อยู่ของผู้มีเกียรติ เป็นต้น

3. ตัดพยัญชนะตัวกลางเมื่อเป็นศัพท์แผลงแล้วเฉพาะตัวที่ไม่ประกอบด้วยสระและมาตราเสียงออกได้ สมระหะลา เป็น สมิหลา เป็น เสียมหลา ชื่อแหลมหินยื่นออกไปรับน้ำลมบ้าดงพุง ตัดตัว ร ออก พรุณ + ตร + เอาะ = พรุเตาะ ชื่อบ้านพรุเตาะ บ้านที่จะต้องชำนน้ำไปก่อนจึงจะถึงหมู่บ้าน ตัดตัว ณ ออก ตามหลักนี้ตัวหลังก็ตัดได้ กว + สนย = กาวแสนย์ ตัดตัว ย ออกเสีย เป็น ก้าวแสน ชื่อภูเขา รับกระบวนเคลื่อนไหวของคลื่นลมจัด เป็นต้น

4. ศัพท์ที่เป็นชื่อน้ำ ประวะ วรณ พรุ หว จะต้องถูกแปลงตัว ตัดออกหรือรวมเป็นตัวนำ ประวะ เป็น ปากระวะ เป็นชื่อช่องน้ำไหลเชี่ยวแรงและชื่อหมู่บ้าน ประวะ เป็น ปากวะ เป็นชื่อช่องน้ำไหลเชี่ยวแรง และชื่อหมู่บ้านอีกแห่งหนึ่ง วรณ เป็น พรุ = บ้านพรุ เป็นชื่อหมู่บ้านตำบลที่ตั้งใกล้แหล่งน้ำช้งกว้างใหญ่ หว เป็น หวะ ชื่อลำคลองหวะ หมู่บ้าน ตำบลบ้าน ที่น้ำเคยหลากทำ ความเสียหายให้มาก เช่น จะแตกแต่โบราณกาล แสดงตัว หะ = บ้า เมา + ว = น้ำ = หวะ น้ำเมา คือ น้ำหลากใหญ่ ตัว ปรว วรณ พรุ หว ถูกแปลงเป็น ว แล้วแปลง ว เป็น วัง แปลง พ เป็น พัง มีความหมายดังนี้ วะ เป็นชื่อหนองน้ำริมทะเลหลวง พะ เป็นชื่อของฝนตกมาก เช่น ฝนพะ ฝนตกมาก = ฤดูฝน น้ำพะ คือน้ำนองเต็มแจ้งไปหมด นกกรงแม่พะ นกนี้อยูริมสายน้ำประจำ พะเคย เป็นชื่อบ้าน ๆ นี้ต้องชำนน้ำ (พรุเตาะ) แม่เคยก็เรียก ว = น้ำ + อป = น้ำ = วาป เป็นชื่อของที่ลุ่ม มีน้ำช้งรูปแอ่งน้ำรี ๆ มักจะอยู่ในระหว่างภูเขาหรือหมู่ไม้ ม = น้ำ + อป = มาป เป็นชื่อหนองช้งน้ำ

เล็ก ๆ รูปยาวรี ๆ ทัวไป พัง เป็นชื่อของหนองน้ำที่คนขุดสร้างขึ้นสำหรับเก็บน้ำไว้ใช้ตลอดกาล เล็กใหญ่มีขนาดตามประมาณจำนวนคนและสัตว์ มีชื่อตามผู้สร้างและชื่อบ้านชื่อต้นไม้ พังมีตาม พื้นดินที่เป็นดินทรายทั่วไปริมทะเลหลวง ถ้าอยู่ที่พื้นดินเหนียวริมทะเลสาปหรือทุ่งนา เรียกว่า สระ บางถิ่นรวม 2 คำนี้เป็นคำเดียวกัน เรียกว่า สระพัง สะพัง ตระพัง ตะพัง ก็มี วงคั่งน้ำลึกจน เวียนเขาจะลึกเข้าไปได้ฝั่ง พัง ทำนบกั้นก้ำบังน้ำ พะเนียง แม่เนียง หนองน้ำลึกมีน้ำตลอดฤดูกาล ชั่วตามปีตาชาติ เนียง ภาษาละโล่น้ำรูปคล้ายโองไห

5. ศัพท์ที่มีตัว ม ตาม ข้างหน้าจะเป็น สระ หรือ พยัญชนะ ก็ตาม ให้ทำเป็นมาตราเสียง เอีย ได้ สระมีระหลา เป็น เสียมหลา สวยม เป็น เสียม เป็น สยาม คำว่า สยาม ถ้าถือตามครูขอม แล้วถ่ายทอดมาจาก สวยม เป็นชื่อคน แปลว่าผู้มีอิสระเสรี เป็นชื่อประเทศ แปลว่า ที่อยู่ของคนมี อิสระเสรีตรงกับ ความหมายของคำว่า คนไทย ชาติดไทย ประเทศไทย ภาษาไทย คำว่า สยามไทย 2 คำนี้มาคู่กันอยู่ด้วยกันนานมาแล้ว จนกระทั่งมีคำพูดว่าเป็นคนไทยชาวสยามตามวิสัยสยามไทย 2 คำนี้ยังมีความหมายเข้ากันได้กับคำว่า แหลมทองสุวรรณภูมิ หรือ สุวรรณทวีป เป็นภูมิภาคที่ คนผิวเหลืองอยู่อาศัย ฉะนั้นคำว่า สยาม เป็นคำครูขอมไทยได้มิได้ถ่ายทอดมาจากศัพท์ว่า ศุยาม ซึ่งมีความหมายว่า สีคร่ำ สีคราม คนสีคร่ำ คนสีคราม ประเทศของคนสีคร่ำ สีคราม คำว่า เสียมสยาม ตอนหลังที่เข้ามาจาก ศุยาม เกิดขึ้นเพราะความรู้สึกถึงคุณค่าของการรวมพวกรวมผิว ตั้งเป็นชาติประเทศก็ได้ มีชื่อเมืองอีกเมืองหนึ่งในประเทศเขมร เสียมราบ เสียมรัฐ เสียมราช เคย เข้าใจกัน อพยพไปจากแหลมไทยตอนใต้ในยุคก่อนมีคำพูดอีกคำหนึ่ง คือ เทียมดา เข้าใจว่ามาจาก ทวมตา หรือทิวมตา เป็นชื่อยอดเขาสูงเทือกเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เรียกว่ายอดเทียมดาที่เรียกว่าเขาเทียมทีเดียวก็มี เป็นชื่อ ศาลเจ้าก็มี เรียกว่า ศาลเทียมดา มีที่ เกาะสีเกาะห้า เป็นชื่อ วิมานก็มี แม้ปลูกเรือนสวยเหมือนวิมานเทียมดา เป็นชื่อ เทวดาเองก็มี เช่น คำที่พูดกันว่า บนเทียมดาไวยังมิได้แก่ คำพูดที่ใช้แทนเทียมดา คือ ทวด คำว่า ทวด ภาษาไทยได้ มี 2 คำ ทวดที่มาในมาตราเสียง เป็นชื่อของคนนับเนื่องในตระกูล ทวด อีกคำหนึ่ง ลบสระหน้า หลังของคำว่า เทวดา ออกเสียเป็น ทวด หมายถึงเทวดาพระภูมิเจ้าที่ตลอดถึงวิญญาณบรรพบุรุษ หัมมีย เป็น ทำเทียม ชื่อเกาะมีเพิงผา บัดนี้เรียก เกาะท่าเหี่ยม เกาะท่าเหียง

6. ศัพท์ 2 - 3 ตัว ซึ่งคำพูดเป็นภาษาทมิฬ ภาษาสันสกฤต ภาษาบาลี เมื่อเอาศัพท์นั้น มาประกอบ สระ และ มาตราเสียง เป็นอัตราเสียงภาษาไทยแล้ว ก็คงศัพท์นั้นไว้ในรูปเดิม แม้ถึง ศัพท์เดียวเปลี่ยน สระ เล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ใช้ได้ บางศัพท์เอาคำภาษาไทยเข้าต่อด้วย เช่น ดังกะ + วนะ เป็น ตัวกวณ ชื่อภูเขา มีความหมายว่า แหล่งหินโผล่ขึ้น ชล + จร + วน เป็น เลจรวน ชื่อ

แหล่งน้ำเขียวจัดไหลวนเวียนต่อมามีคำเรียกใหม่ว่า ทะเลวน หรือ เลวน, กาหละ เอาสระ อะ ที่ ล เป็น อ ตัว ห เอาเป็นตัวนำเสีย เป็น กาหลอ เสียงดนตรี เครื่องดนตรี ชื่อเพลงกาหลอ คณะกาหลอ, กาหลา ก่อกวน วุ่นวาย, กาหลา ไม่ดี คนกาหลา คนไม่ดี ชายกาหลา ชายกาฬี หญิงกาหลา หญิงดอกทองกวาว

คำพูดต่อไปนี้ ไหมหระ นำเกลียด ไม่เข้าท่า (= ห + ไระ = ไหระ ม + ไหระ = ไหมหระ) เม็หระ เริ่มหนุ่มแตกเนื้อหนุ่ม (= ห + เราะ = เหระ ม + เหระ = เม็หระ) ไหมระ เครื่องมือ ล้อมจับปลา เครื่องดักปลา ไตระ ชื่อคำพูดที่ไม่รื่นหู คำพูดสกปรก เหลาะ ชื่อเครื่องสัญญาณทำ ด้วยไม้เหลาะ ชื่ออาชีพกิริยาของคนของสัตว์ที่คอยลอบหนียู่เสมอ มัหระ มีมาก ในลักษณะที่มีพร้อม ๆ กัน (= ห + รห = หรห ม + รห = มัหระ) และคำพูดทำนองนี้ยังมีอยู่อีกมากมายนัก แต่ในอาณาจักรดินแดงด้วยกันก็ยังมีสำเนียงแตกต่างกัน ในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ เป็นบางท้องถิ่น ใช้ มาตรการเสียงอย่างเดียวกัน แต่อัตราเสียงที่พูดออกไปต่างกัน เช่น ชนุนทอง อัตราเสียงที่เปล่งออกเป็น หนุนทอง หนุนทอง ไบจาก ไบจัก ไบจะ กระบอกแตก บอกแตก บอกแตก บอกแตก ดังนี้ เป็นต้น

การเรียนหนังสือกับครูขอมนั้นขั้นต้นต้องเรียน นอโม พุท ธา ย ฯลฯ โดยมีขั้นตอนการเรียนรู้อตามลำดับดังนี้

1. เรียน โอ เอา อำ อะ เรียกว่าเรียนสูตร สระ
2. เรียน ก ข ช ค ฆ ง ฯลฯ ส ห ฬ อัง ส เรียกว่า เรียนสูตร ตัวหนังสือ (พยัญชนะ)
3. เมื่อจำตัวแล้ว เอาสระ พยัญชนะผสมกันเรียกว่า เรียนแม่ กอกา คือ พยัญชนะออกเสียงตามสระ
4. เมื่อเขียนได้จำแล้วให้เรียนมาตรการเสียงผสมพยัญชนะ คือแม่ กง กด กน กบ กม เกย
5. เรียนพยัญชนะที่เอาตัวมาผสมออกเสียงเป็นมาตรการเสียง เช่น ก ข ช ค ฆ ผสมกับ ก ออกเสียงเป็นแม่ กก เป็นต้น
6. สอนให้เข้าใจว่า สระทำให้ออกเสียงพยัญชนะ ทำให้เสียงปรากฏขึ้นไปเป็นต่าง ๆ เป็น มาตรการเสียง
7. สอนให้รู้จักคำควบกล้ำ
8. สอนให้เรียนกล้ำตัว คือพยัญชนะตัวนำหน้า ออกเสียงกึ่งของสระ เช่น สยาม ไม่อ่าน สะ - ยาม อ่านครึ่งแบบนี้ใช้เครื่องหมาย คือ สยาม

เมื่ออาศัยการเรียนรู้ตามลำดับขั้นดังกล่าวแล้ว ก็ชำนาญอ่านหนังสือออก แต่เนื่องจากภาษาที่ใช้ยังขาดหลักวรรณยุกต์ จึงเกิดมีการใช้วรรณยุกต์ขึ้น ทำให้จำนวนพยางค์กับตัวหนังสือตรงกัน

ก่อนที่จะเขียนหนังสือขอมจะมีการวางหนังสือ กระดานเขียน และดินสอไว้ข้างหน้า พนมมือขึ้นระหว่างอกแล้วกล่าว นโม พุทธายะ อันมีความหมายว่า ความนอบน้อมของข้าพเจ้าจงมีแด่พระพุทธเจ้า ผู้ทรงพระนามว่าพุทธะ ผู้มีพระปรีชาตรัสรู้ถูกต้องดีแล้ว ฉะนั้นคำว่า นโม พุทธายะ ได้สั่งสอนกันมาตามประเพณีไทยได้แต่เก่าก่อน เรียก คำไหว้ครู กันเสนียดจัญไร อุบัติอันตรายทุกด้าน ทำตนให้เป็นผู้มีปัญญาเฉียบแหลม ทำอะไรได้สำเร็จ ก่อนทำอะไร ทุก ๆ อย่าง และมีลัทธิอีกอย่างหนึ่งของไทยได้มาแต่เก่าก่อน คือ เมื่อจะไหว้ครูประจำวัน หรือไหว้พระ ไหว้เจ้า จะบูชาสักการะด้วยเครื่องสูงศักดิ์อย่างไร สิ่งหนึ่งที่จะขาดไม่ได้คือดอกไม้ขอม ซึ่งในปัจจุบันคือดอกกลั่นทม ความหมายของดอกกลั่นทม ปัจจุบันกับอดีตติดกัน คือปัจจุบันมักเข้าใจว่าเป็นสิ่งอัปมงคล แต่อดีตหมายถึง ดอกไม้ศักดิ์สิทธิ์ จึงพบได้ตาม วัด ตามโบราณสถาน ขอมเป็นชื่อของครู ของตัวหนังสือของภาษา ดังนั้นดอกไม้ขอมจึงเป็นดอกไม้ที่บูชาครูหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มี 4 พันธุ์ แต่ละพันธุ์มี 5 กลีบ ซึ่งตรงกับความเชื่อของไทย กล่าวคือ

ไทยได้ทำบูชาแบบทักษิณทัญ ดอกไม้ขอมมี 5 กลีบ และ แต่ละกลีบเวียนขวาเช่นกัน

ไทยได้นับถือว่าคนชั้นครูปากหอม ดอกไม้ขอมก็มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ ที่เกสร

ไทยได้ไหว้พระและไหว้สาคีทุกวัน ดอกไม้ขอมขึ้นได้ทุกที่ ยกเว้นที่ชื้นแฉะ และออกดอกประจำจึงสามารถนำมาบูชาพระนาคครูได้

พระราชสีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) มั่นใจว่าหนังสือขอมไทยได้มีมาแต่เดิมเหตุเพราะ

กษัตริย์ไทยได้ วงศ์โคเลนทรก็เคยไปครองเขมร

วงศ์โคเิกก็เคยเกี่ยวข้องกับเขมรอยู่

จากเหตุการณ์ดังกล่าว ก็คงนำหนังสือไทยได้ไปให้เขมรเรียน จึงเรียกว่าขอมตามนั้น เพราะตามที่ทราบมาในประวัติศาสตร์เขมร ไม่มีคำว่าขอม คนไทยพาไปให้เขมรเอง หนังสือไทยถูกปรับปรุงขึ้นให้เหมาะสมทุกกาลสมัยคือ

ปรับปรุงจากตัวหนังสือไทยอาณาจักรศรีธรรม เป็นตัวหนังสืออาณาจักรสุโขทัย

ปรับปรุงจากตัวหนังสือไทยอาณาจักรสุโขทัย เป็นตัวหนังสืออาณาจักรอยุธยาตอนต้น

ปรับปรุงจากตัวหนังสือไทยอาณาจักรอยุธยาตอนปลาย เป็นตัวหนังสืออาณาจักรไทย

รัตนโกสินทร์

ภาษาไทยได้ที่ใช้อยู่มิมานานเข้าใจว่าใช้กันในสมัยที่พุทธศาสนาลัทธิมหายานเข้ามา ทั้งที่ก่อนหน้านี้มันอาจมีตัวหนังสือใช้อยู่แต่มิใช่ นอโมพุททายะ ที่มีเรื่องของไสยศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้อง แม้ภายหลังลัทธิหินยานจากลังกาวงศ์เข้ามาสมัยพระเจ้าศรีธรรมโศก ครองอาณาจักรศรีธรรม พ.ศ. 1602 ขึ้นไป ก็หาหมดสิ้นความเชื่อทางไสยศาสตร์ไปไม่

ได้มีการเขียนเรื่องหลวงพ่อดำไว้กล่าวโดยย่อดังนี้

หลวงพ่อดำสมเด็จพระเจ้าตากสิน เดิมชื่อ “บุญ” บวชพระแล้วมีชื่อใหม่ว่า ราม เรียนหนังสือทางใต้จบแล้ว เข้าไปเรียนต่อที่กรุงศรีอยุธยา ไปพักอยู่วัดแค้วที่วัดแค ไปเรียนหนังสือในสำนักวัด ลุมพินีवास อยู่มาเมื่อต่างประเทศ เขียนหนังสือพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ เป็นตัว ๆ ลงในแผ่นทอง เท้าใบมะขามใบละตัว บรรจุลงในหม้อเอามาขายเป็นปริศนาธรรม ต่อพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา ถ้า แก้วได้ขายอมแพ้จะถวายของต่าง ๆ ที่เขาบรรทุกมาเต็มสำเภาลำหนึ่ง มีพระบรมราชโองการให้ผู้รู้ ทั้งพระทั้งสงฆ์มาแก้ ไม่มีผู้ใดแก้ได้ ให้หาพระที่มาจากหัวเมืองมาแก้ ขุนศรีธนไชย ไปตาม พระราม คือ หลวงพ่อดำสมเด็จพระเจ้าตากสินได้มาแก้ เมื่อหลวงพ่อดำเขียนหนังสือเข้าเป็นคำ ๆ ถูกต้องตามหลัก ภาษา ก็ได้บอกแก่ผู้ต่างประเทศว่ายังขาดหนังสืออยู่ 7 ตัว พุทธถามว่ายังขาดอะไร หลวงพ่อบอก ว่ายังขาดตัว สัง วิ ธา ญ กะ ยะ ปะ พุทธเอาหนังสือ 7 ตัวนี้ซึ่งซ่อนไว้ในมวยผมออกให้และยอมแพ้ ถวายเครื่องสิ่งของทั้งสำเภาแด่พระเจ้าอยู่หัว

พระราชศีลสังวร (ช่วง อตฺตเวทธีเถร) กล่าวว่าผู้เขียนเรื่องราวหลวงพ่อดำตามที่ปรากฏ เป็นผู้เขียนซึ่งอยู่ภายหลังจากเหตุการณ์มากจึงเอาหนังสือ 7 ตัว ที่ยังขาดอยู่นั้นเป็นหัวใจพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ไปเสีย และผู้เขียนเรื่องนี้คงไม่รู้จักระกุกของหนังสือยุคนั้นเพียงพอ จึงมาลงเอยเอาหัวใจ พระอภิธรรม 7 ตัวว่าเป็นตัวขาด จริง ๆ แล้วหนังสือที่มีประจำอยู่ในแหลมไทยตอนใต้เวลานั้น มีอยู่ 3 พวก คือ ภาษาทมิฬ ภาษาสันสกฤต ภาษาบาลี และหลวงพ่อก็ได้เรียนหนังสือทั้ง 3 พวกนี้ไป จากได้แล้ว รู้ชำนาญดีแล้ว เป็นลูกศิษย์ครูขอมไปแล้ว นักปราชญ์กรุงศรีอยุธยา จะชำนาญแต่ ภาษาสันสกฤตและบาลี พุทธจึงเขียนคำพระเป็นภาษาพยูชนะมีความหมายเฉพาะตัวเข้าให้ ได้ ทำอักษรมีความหมายเฉพาะตัว เมื่อไม่รู้เรื่องก็เรียงเป็นคำพระไม่ได้ หลวงพ่อรู้หลักภาษานี้ได้ดี เมื่อเรียงเข้าเป็นคำ ๆ ก็รู้ได้ว่า คำไหนขาดตัวอะไร จึงบอกได้ตามหลักภาษาพยูชนะแต่ละตัวมี อรรถรส คือ ความหมาย พุทธจึงยอมแพ้ เรื่องราวประวัติหลวงพ่อดำนี้ เราควรเชื่อตามหลัก ปรัชญานิยม หลวงพ่อดำเป็นเพชรน้ำหนึ่งของไทยได้ ทำให้กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดี และหลวง พ่อดำที่ได้นามว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินก็คือครูขอมผู้บรรพชาญ นักปราชญ์ในแหลมไทยใต้ยุคนั้น

ยังมีศัพท์ที่ควรรู้หลายคำ ซึ่งแต่ละคำจะเชื่อมโยงไปตามกาลเวลา ความเจริญ ดังนี้

ชื่อ	ที่ตั้ง	หมายถึง
พระภูมิ เจ้าที่	ศาลพระภูมิตามทุ่งนา ศาลเจ้าที่ตามบ้านเรือนสวน	วิญญาณบรรพบุรุษผู้เริ่มการทำไร่นา วิญญาณบรรพบุรุษผู้เริ่มการสร้างบ้านเรือนและสวน
ทวดหรือเฒ่า ตายาย	ศาลเฒ่าทวด หรือหลาทวด ไว้ตามภูเขาหรือเนินโคกสูง หิ้งตายายไว้ที่เรือนประจำบ้าน	มีฟ้าวิญญาณของผู้มีอำนาจเมตต์ดี เป็นหัวหน้าหมู่ วิญญาณของท่านผู้เป็นต้นตระกูล

และคำว่า เติมน สมัยนี้ก็แปลความหมายว่าผู้รักอิสระ มีความเห็นเป็นของตนเอง อะไรก็แล้วแต่ที่รับมาจากอินเดียครูขอมจะดัดแปลงเป็นของไทยได้ให้เราเอง และเมื่อปรับแล้วก็ถือเป็นของเรา

ต่อมาเมื่อผู้เชิดวิญญาณทั้งหมดยกเว้นวิญญาณตายาย มาสังสถิตย์แล้วแต่ตอนต้นในศาลนี้แล้วเรียกว่า ศาลพระภูมิกลางบ้าน หรือเรียกสั้น ๆ ว่า ภูมิกลางบ้าน สักการะเส้นสรวงกันประจำปี มักจะมีในเดือน 6 ข้างขึ้น ส่วนตายายประจำตั้งบ้านเรือนอยู่คงเดิมและมีการเส้นสรวงสักการะบูชาในบ้านเรือน

ต่อมาอีก มีผู้ตีความหมายของเครื่องเส้นสรวงผิดไปจากเดิม เรื่องเดิมคือ เครื่องเส้นสรวงต้องเป็นวัตถุที่บริบูรณ์ และเมื่อสักการะแล้วจะไม่เอามากินอีก แต่ของใหม่ จะบนบานเป็นชิ้นส่วน เช่น หัวหมู ปากเบ็ด ตับไก่ ไปบนบานส่วนตัวไปกินกันแล้ว ซ้ำร้ายเมื่อบนบานแล้ว ส่วน หัวปาก ตับ ดังกล่าว นำมากินกันอีก ซึ่งผิดหลักการอยู่ เพราะการบนบานควรทำด้วยใจบริสุทธิ์ และของที่บริบูรณ์

การสร้างศาลพระภูมิภายหลังจึงมีกระจายไปทั่วและปฏิบัติตามธรรมเนียมที่ผิดทำให้หลักเทวนิยม ยังคงมีอิทธิพลอยู่มากกว่า ลัทธิปรัชญานิยมอยู่เสมอ

การที่พระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลยเดช) กล่าวถึงเรื่องต่าง ๆ ในสารฉบับนี้เพื่อรักษาตัวจริงและความจริงให้สอดคล้องกับหลัก 3 ประการคือ

1. เพื่อรักษาภาษาเดิมที่มีอยู่ประจำถิ่นไว้ อันจะเป็นเครื่องมือในการสอบสวนค้นคว้ามูลรากภาษา เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของภาษาและเชื้อชาติ
2. ผลจากการปรับชื่อภาษาท้องถิ่นและสถานที่ให้เป็นภาษาแบบแผนทำให้ความหมายใหม่ผิดจากความหมายเดิมโดยสิ้นเชิงของรัฐบาล เช่น เขาเหมน อำเภอรัตนพิบูลย์ จังหวัด

หมายถึง ภูเขาที่มียอดสูงจดน้ำค้างจดหมอกน้ำค้าง มาจากศัพท์เดิมว่า เหมันตะ ครุขอมแปลง เป็น เหมน ดังตัว ต ตัว ห ทำเป็นอักษรควบ ความมีหริด (= ห + ริด = หริด + ม + หริด = มหริด = ความมีหริด มีเหล็กไหลสำเร็จผลทางไสยศาสตร์ เป็น ความมิด

3. อายุของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) เองก็มากแล้ว กลัวว่าหากไม่ได้เขียนบอกไว้กลัวว่าลูกหลานรุ่นหลังจะไม่รู้เรื่องราวในอดีต รำลึกชาติผิด ๆ จึงเขียนไว้ให้ทราบ

2. ผลงานด้านพระพุทธศาสนา

ผลงานด้านพระพุทธศาสนาเป็นงานหลักของพระภิกษุสงฆ์ที่ต้องพึงกระทำ พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) ให้ความสำคัญกับงานนี้เสมอมา นับตั้งแต่ท่านบวชเป็นพระ ท่านก็ทำตนเหมาะสมแก่สมณเพศ ครั้นท่านมีหน้าที่ในการปกครองก็ยิ่งเพิ่มความรับผิดชอบมากยิ่งขึ้น พร้อมทั้งกระทำด้วยใจรัก มีการเฝ้าหาความรู้เพื่อการปฏิบัติและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา อยู่เสมอ จะเห็นได้ว่างานบูรณปฏิสังขรณ์อุโบสถวัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัด สงขลา เป็นงานใหญ่ และต้องเตรียมการเป็นระยะเวลานานมาก เริ่มงานในปี พ.ศ. 2506 แล้ว เสร็จในปี 2513 มีพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) เป็นแม่งาน สวดดี ธนประสิทธิ์พัฒนา¹ กล่าว ถึงงานบูรณะอุโบสถวัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลาว่า งานบูรณะปฏิสังขรณ์ พระอุโบสถเป็นงานที่พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) ทุ่มเทมาก พร้อมทั้งได้รับการสนับสนุน เป็นอย่างดีจากพระเทพวิสุทธิคุณ (เลี่ยม อสีโน) (เจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาสขณะนั้น) บัดนี้ อุโบสถวัดมัชฌิมาวาสยังคงสวยงาม ทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรม และเป็นที่เชิดหน้าชูตาของ วัดมัชฌิมาวาส และจังหวัดสงขลา งานทางด้านพุทธศาสนาที่พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) ได้กระทำ ผู้วิจัยได้ศึกษา 3 ประเด็น คือ

- 2.1 ผลงานด้านการปฏิสังขรณ์และพัฒนาวัด
- 2.2 ผลงานด้านการให้การศึกษา
- 2.3 ผลงานด้านการปกครองคณะสงฆ์

¹ สวดดี ธนประสิทธิ์พัฒนา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ , นางนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่บ้านเลขที่ 15 ซอย 3 ถนนชายเขา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่

2.1 ผลงานด้านการปฏิสังขรณ์และพัฒนาวัด

วัดมณีมาวาสเป็นวัดที่เก่าแก่ มีคุณค่าเป็นวัดที่มีความสำคัญมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย จวบจนถึงปัจจุบันนี้ความสำคัญของวัด กล่าวคือ

1. เป็นสถานประกอบพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาของทางราชการ ตั้งแต่ พ.ศ. 2370 จนถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475

2. เป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาในเมืองสงขลา
3. เป็นอารามหลวง ซึ่งมีกฐินพระราชทานทุกปี
4. เป็นวัดธรรมยุติแห่งแรก
5. เป็นวัดที่เกิดการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นแห่งแรก
6. เป็นที่พำนักของเจ้าคณะจังหวัดสงขลาเป็นแห่งแรก
7. เป็นวัดแรกที่เจ้านายเสด็จพระราชดำเนิน
8. เป็นวัดที่ตั้งภัตตาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ได้รับความสนใจจากพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์เป็นเจ้านายทุกพระองค์ ตลอดจนพระมหากษัตริย์เกือบทุกยุคทุกสมัยทำให้วัดมณีมาวาสมีความเจริญเป็นศูนย์รวมของชุมชนเมืองมาแต่โบราณ มีการสั่งสมพอกพูนวัฒนธรรมเกือบทุกแขนง วัดธรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในวัดล้วนมีการก่อสร้างอย่างประณีต และมีประวัติศาสตร์การก่อสร้างที่ยาวนาน และที่แปลกกว่าวัดอื่น คือมีลักษณะผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมไทยกับจีน เมื่อผ่านกาลเวลาย่อมมีการชำรุดไป หรือโบราณสถานโบราณวัตถุ ในวัดมณีมาวาส กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานเป็นโบราณสถานสำหรับชาติเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2518 และประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 92 ตอนที่ 136 วันที่ 27 กรกฎาคม 2518 คิดเป็นเนื้อที่ประมาณ 10 ไร่เศษ ในบริเวณดังกล่าวนี้ มีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญคือ

1. พระอุโบสถ
2. พระวิหาร
3. ศาลาการเปรียญ
4. พระเจดีย์แบบจีน หรือละ
5. เสาตะเกียบคู่ของเสาดง
6. ใบเสมา 8 ทิศ
7. กำแพงแก้วรอบพระอุโบสถ

8. หอระฆัง
9. ศาลาฤๅษีคั้ดต่น
10. หอพระไตรปิฎก
11. กุฎิแบบเก้งจีน
12. กำแพงวัดและซุ้มประตู่

ด้วยความม่งดงามทางด้านศิลปะ ความสูงค่าของกาลเวลา ทำให้โบราณวัตถุเหล่านี้ยังมีค่ายิ่งขึ้น พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) จึงให้ความสำคัญกับงานศิลปกรรมมาก

พระราชศีลสังวรมีความภาคภูมิใจในงานศิลปกรรมของศาสนสถานและศิลปกรรมในวัดมาก ปรากฏว่าในคราวที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาเสด็จมาชมภัตตรศีลพิธีภักดิ์ และชมจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ ในวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2520 พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) ได้รับเสด็จและบรรยายเกี่ยวกับจิตรกรรมบนฝาผนังภายในพระอุโบสถ

ด้วยความสนใจและภูมิใจทำให้พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) มีความรู้ในงานการปฏิสังขรณ์โบราณสถานและโบราณวัตถุในวัดเป็นอย่างดี จะเห็นว่าท่านเป็นแม่ข่ายในการซ่อมแซมเสมอมาผลงานการปฏิสังขรณ์และพัฒนาวัดของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) สรุปได้ว่า

ปี 2496 ได้เป็นผู้ดำเนินการในการบูรณะปฏิสังขรณ์ศาลาการเปรียญ ซึ่งเจ้าพระยาวิเชียรคีรี (บุญสังข์) ผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลาคนที่ 5 สร้างไว้ ในระหว่างปี พ.ศ. 2390 - 2408 ของเดิมเป็นรูปหลังคาลาดมุง 2 ชั้น มีช่อฟ้าใบระกา ดัดแปลงมาเป็นหลังคาทรงจั่ว เนทงไทยประยุกต์ โดยใช้โครงสร้างผนังเดิม ส่วนเสายภายในหล่อใหม่ ขนาดกว้าง 10 เมตร ยาว 21 เมตร สูงจากพื้นถึงจั่ว 16 เมตร ซึ่งนายสงวน รัตนจันทร์ นายช่างเทศบาลเมืองสงขลาเป็นผู้ออกแบบแปลนและควบคุมการก่อสร้าง นายจวบ แสงจันทร์ เป็นไวยาวัจกร ในการปฏิสังขรณ์ศาลาการเปรียญครั้งนี้ ใช้เงินจำนวน 250,000 บาท และได้รับการอุดหนุนจากหลวงประธานราษฎรนิกรพร้อมด้วยพุทธบริษัทผู้มีจิตศรัทธาทั่วไป อาคารหลังนี้เมื่อปฏิสังขรณ์ขึ้นแล้วได้ใช้ประโยชน์เป็นพิพิธภัณฑ์สถานและเป็นที่เรียนพระปริยัติธรรม ในระยะต่อมาโบราณวัตถุต่างๆ ที่พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) ได้รวบรวมไว้มีเพิ่มมากขึ้น จึงต้องย้ายที่เรียนพระปริยัติธรรมออกไปที่อื่น และในระยะต่อมาพิพิธภัณฑ์ดังกล่าวก็ได้รับการยกฐานะเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สาขาสงขลา

2506 วางแผนเตรียมการซ่อมแซมพระอุโบสถ โดยจัดเตรียมสิ่งเลื่อยตัวไม้เครื่องบนที่สำคัญ และเป็นตัวไม้ขนาดใหญ่เท่าของเดิม จากโรงเลื่อยศรีมหาธาตุ ทอยย่นนำมาเก็บไว้ที่บริเวณสนามภายในระหว่างหน้าพระวิหารกับหลังหอไตรพระจอม

2512 - 2513 สืบหาช่างที่จะรับทำ และลงมือดำเนินการซ่อมแซมพระอุโบสถ ได้ปฐมนิเทศมหาสิทธิโชคชัยพูนสุขสวัสดิ์ ในวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2513 เวลา 10.20 นาฬิกา พระเทพวิสุทธิคุณ (เลี่ยม อสีโน) เจ้าอาวาสเป็นเจ้าภาพ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ ซึ่งขณะนั้นยังดำรงสมณศักดิ์ที่ สมเด็จพระพุทธโกศาจารย์ (วาสน์) วัดราชบพิธ ฯ เป็นองค์ประธานในพิธีกรรม พร้อมด้วยพระสมณศักดิ์อีก 9 รูป ผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลาเป็นประธานฝ่ายคฤหัสถ์ ประกอบพิธีบูรณปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ ซึ่งเจ้าพระยาวิเชียรคีรี (บุญสังข์) ได้สร้างไว้ในระหว่างปี พ.ศ. 2394 - 2408 นับตามอายุผาผนังได้ 120 ปี นับทวนขึ้นไปอีกกว่าจะสร้างสำเร็จเขียนรูปภาพผาผนังได้ประมาณ 11 ปี เพราะหินประกอบฐานพระอุโบสถซึ่งมีรูปบัวคว่ำบัวหงายส่งมาจากเมืองจีน อายุของพระอุโบสถหลังนี้ก็อยู่ในราว 131 ปี เครื่องไม้ทุกส่วนซึ่งเป็นของเดิมและเหลือจากครั้งที่พระครูวิสุทธิโมลี (จันทร์ทอง) เป็นเจ้าอาวาส กับพระยาสุมนัยวินิจ (ปั้น สุขุม) เป็น ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช ซึ่งตั้งศาลาว่าการที่เมืองสงขลา บูรณปฏิสังขรณ์ (ระหว่างปี พ.ศ. 2438 - 2453) ซึ่งยังแข็งแรงมิได้เอียง ก็เริ่มชำรุดมาโดยลำดับกาล และมาถูกความสะเทือนจากลูกกระเบิด เมื่อสงครามมหาเอเชียบูรพา พ.ศ. 2484 ก็เริ่มชำรุดบอกให้เห็นถึงอันตรายได้ชัดเจน ก็ลงมือบูรณปฏิสังขรณ์ พระอุโบสถนี้เป็นการใหญ่ โดยคณะกรรมการทั้งฝ่ายบรรพชิต และฝ่ายคฤหัสถ์ก็มีมติร่วมคิดกันว่า การบูรณปฏิสังขรณ์ทุกชิ้นอันให้คงสภาพอยู่ในแบบศิลปกรรมเก่าของท่านเจ้าพระยาวิเชียรคีรี (บุญสังข์) รักษาเกียรติและศักดิ์ทั้งของบุคคลและศิลปกรรมโบราณไว้ โดยมีพระเทพวิสุทธิคุณ เจ้าอาวาสเป็นประธานกรรมการ พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) ดำเนินการก่อสร้าง นายนิกร ประธานราษฎรนิกร เป็นไวยาวัจกร อาจารย์ไพรัช ชูติกุล รองอธิบดีกรมศิลปากร ซึ่งในเวลานั้นเป็นหัวหน้ากองสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร ควบคุมวิจิตรศิลป์ อาจารย์ไพโรจน์ยุวศิลปิน วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตเทคนิคภาคใต้ จังหวัดสงขลา (ปัจจุบันสถาบันราชมนฑล) และคนอื่น ๆ ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์ให้เป็นไปตามแบบแปลนแผนผัง พุทธศาสนิกชนทั่วไปร่วมมือบริจาคทุน นายसान ศรีสุภผล ตัวแทนรับประมูล ห้างหุ้นส่วนจำกัดสวธิการช่าง ถนนพระราม 1 ประทุมวัน กรุงเทพมหานคร ปฏิสังขรณ์สำเร็จด้วยดี เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 การบูรณปฏิสังขรณ์ครั้งนี้ทำใหม่ทั้งหมด เว้นไว้แต่รูปจิตรกรรมผาผนัง อาจารย์ไพรัช ชูติกุล ได้จ้าง

นายเดวิด ฝรั่งชาติออสเตรเลีย ซึ่งเป็นผู้ชำนาญการอัดยูปูนูปุดพองให้คงอยู่ในระดับสภาพเดิม
รูปภาพจิตรกรรมฝาผนังในวัดนี้เป็นงานที่มีความสำคัญมาก พระราชศีลสังวรได้เป็นผู้ไปเจรจากับ
นายเดวิด ถึงกรุงเทพมหานคร และช่วงที่ดำเนินการซ่อมท่านก็คอยดูแลอยู่ตลอดเวลา

ได้รับเงินอุดหนุนจากมูลนิธิเอเชีย สร้างอาคารแสดงนิทรรศการ และเก็บของข้าง
พิพิธภัณฑ์

ซ่อมและบูรณะกำแพงแก้วรอบพระอุโบสถ รวมทั้งบานประตูทั้ง 4 ช่อง
ทำรั้วเหล็กปิดล้อมชั้นนอกกำแพงแก้วรอบพระอุโบสถ เพื่อป้องกันโบราณสถานอีกชั้น
หนึ่ง

ซ่อมพระวิหารที่เริ่มชำรุด โดยการจัดทำ

ก. ซ่อมหลังคา และเขียนภาพหน้าบัน

ข. ผนังภายนอกที่แตกร้าว โดยเฉพาะมุมรับทางตะเฆ่สัน

ค. บานประตูโดยรอบ

ง. ทาสี

2516 พระราชศีลสังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร) เป็นแม่งานเตรียมการรับเสด็จ ยกข้อฟ้าพระ
อุโบสถ ในการนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้พระบรมโอรสาธิราช
สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินเป็นผู้นำผู้แทนพระองค์ ประกอบพิธียกข้อฟ้า ในวันที่
29 สิงหาคม พ.ศ. 2516

2518 ดำเนินการสร้างศาลาอเนกประสงค์ ในการนี้ทางวัดได้รับเงินร่วมอนุโมทนาจาก
คุณหมอบุญจอน และคุณสมพ้อง ศิริวงศ์ สถานที่ก่อสร้างอาคารหลังนี้ของเดิมเป็นหมู่แถว
ศาลาไม้ ยกพื้นสูงประมาณ 0.10 เมตร จำนวน 4 หลังเรียงเป็นแถวคู่ มีทางเดินกลางกับ
ด้านหน้าและด้านหลัง รวมทั้งช่องระหว่างหลังพื้นทางเดินปูด้วยอิฐแผ่น อิฐดินเผาซึ่งได้สร้างขึ้น
ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2432 จากปัจจัยเจ้านายฝ่ายในมีพระนางเจ้าสว่างวัฒนา เป็นประธาน พระราชทาน
เงินทุนให้ 4 ชั่ง ยกสันทางปูนโค้งเป็นหลังเต่าลักษณะเป็นทรงไทยเครื่องผูก หลังคามุงด้วย
กระเบื้องดินเผาหางแหลม พื้นศาลาเป็นพื้นไม้แบบลูกกระนวดเว้นช่อง (ป้องกันไม่ให้น้ำขังเมื่อถูก
ฝนสาด) ศาลาชุดนี้ให้ประโยชน์สำหรับเลี้ยงพระ เนื่องจากอายุการใช้งานมานานแล้ว ตัวไม้
ส่วนใหญ่ชำรุดเป็นจำนวนมาก เป็นอุปสรรคแก่ญาติโยมที่มาทำบุญ พระราชศีลสังวรได้ปรารภถึง
ความไม่แข็งแรงของศาลาชุดนี้ ผ่านอุบาสกอุบาสิกาและผู้ที่มากราบเคารพ ความนี้ได้ทราบถึง
หมอบุญจอน และคุณสมพ้อง ศิริวงศ์ ประจวบกับจังหวะพอดีกับนายช่างสงวน รัตนจันทร์

นายช่างเทศบาล ซึ่งย้ายกลับมาอยู่ที่เทศบาลหาดใหญ่ได้มาเยี่ยมเคารพพระราชสีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) ท่านจึงได้มอบหมายแนวความคิดที่จะสร้างอาคารศาลาแห่งนี้ นอกจากผลงานเดิมของนายช่างสงวน รัตนจันทร์ ที่ได้ออกแบบบูรณะศาลาการเปรียญ (อาคารพิพิธภัณฑิ์ปัจจุบัน) เมื่อออกแบบแล้วเสร็จนายช่างสงวน รัตนจันทร์ ก็เป็นผู้ดำเนินการออกแบบและควบคุมการก่อสร้าง พร้อมด้วยอาจารย์สุธน เจริญพงศ์ อาจารย์ไพโรจน์ ยุวศิลป์ และได้มีการหารือตั้งชื่ออาคารหลังที่สร้างเสร็จนี้ว่าศาลาอเนกประสงค์ เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนาของผู้ถวาย ได้ใช้เป็นทำบุญเลี้ยงพระแทนศาลาหลังเดิม เป็นสถานที่เรียนพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร และเป็นที่ตั้งสวดศพ

2519 ดำเนินการสร้างศาลาร่มโพธิ์ เพื่อเป็นที่ตั้งศพบำเพ็ญกุศลผู้ตายตามคตินิยมนิยมไทย ได้ดำเนินการแจ้งไปยังพระเทพวิสุทธิคุณเพื่อดำเนินการสร้างแต่พระเทพวิสุทธิคุณติงว่าที่ศาลาอเนกประสงค์ก็ใช้ได้ พระราชสีลสังวรก็ได้ชี้แจงเหตุผล 3 ข้อที่ทำให้พระเทพวิสุทธิคุณเห็นชอบด้วยในการดำเนินการสร้างคือ

1. ถ้ามีการตั้งสวดศพในศาลาอเนกประสงค์แล้วเจ้าภาพจะต้องตั้งสวดศพไม่น้อยกว่า 3 - 5 วัน
2. ในเวลานั้น ถ้ามีงานอื่นที่จะใช้ที่ทำบุญเลี้ยงพระ หรือทำบุญเพื่อกิจอย่างอื่น ก็ไม่สามารถจัดได้
3. ระยะช่วงนั้น การเรียนพระปริยัติธรรม จะต้องหยุดไปเป็นช่วง ๆ ทำให้มีผลเสียในด้านการเรียนการสอน

แต่เนื่องด้วยเงินทุนในการดำเนินการสร้างมีเพียง 10,000 บาทเมื่อผู้มีจิตศรัทธาลงรู้ถึงเจตนาของพระราชสีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) ก็ได้อุปการะสมทบปัจจัยจนเพียงพอและได้ดำเนินการสร้างจนแล้วเสร็จ และให้ชื่อว่าศาลาร่มโพธิ์

2521 ทำการบูรณะซุ้มประตูทรงมงกุฏ ของกำแพงวัดทางด้านทิศใต้ โครงสร้างสันหลังคาตอนบน และหลังคาพระระเบียงตอนล่าง 2 ซ้างหักพัง ประกอบกับลวดลายปูนปั้นทั่วทั้งองค์หลุดร่วงและส่วนฐานเอียงทรุด ซุ้มประตูมณฑปต่าง ๆ ทางด้านทิศเหนือและทิศตะวันออก ที่มีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบเดียวกัน คงมีสภาพเหลือเพียงฐานและผนังเท่านั้น พระราชสีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) จึงได้รับเร่งให้หน่วยศิลปากรที่ 9 สงขลาดำเนินการบูรณะซุ้มประตูทางด้านทิศใต้ ซึ่งยังคงเหลือลักษณะ ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม เพื่อจะเป็นแบบบูรณะซุ้มประตูทางด้านทิศอื่นๆ ต่อไป โดยมีอาจารย์สุธน เจริญพงศ์ และอาจารย์ไพโรจน์ ยุวศิลป์ เป็นที่

ปรีกษาอย่างใกล้ชิด การบูรณะครั้งนี้สิ้นเงินบูรณะและเสริมโครงสร้างต่างๆ เป็นเงิน 55,000 บาท บูรณะลวดลายปูนปั้นเป็นเงิน 2,100,000 บาท รูปปั้นฤาษีประจำซุ้มประตู 4 ตน เป็นเงิน 15,000 บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 170,000 บาท

2522 ดำเนินการบูรณะกุฏิ ซึ่งนางจู้ สุวรรณโณ ได้สร้างถวายไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502 สำหรับเป็นที่พักอาศัยภายในวัด เพื่อสะดวกในการรักษาศิลเจริญภาวนา ในวันธรรมสวนะ เมื่อนางจู้ สุวรรณโณ ถึงแก่กรรมแล้ว อาคารหลังนี้ถูกปิดตายไม่มีใครเข้าออกเป็นเวลาหลายปี จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2522 พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) มีความประสงค์ที่จะปรับปรุงอาคารเสียใหม่เพื่อใช้ประโยชน์เป็นที่อยู่อาศัยของสัททวิหาริก จึงได้ปรึกษากับอาจารย์ไพโรจน์ ยุวศิลปิน และนายอุดม ช่วยชัย เจ้าหน้าที่ของหน่วยศิลปากรที่ 9 สงขลา เพื่อทำการแก้ไขลักษณะของอาคารให้เหมาะสมกับสภาพที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย เพราะลักษณะของอาคารหลังนี้ ก่อสร้างไว้มีมิติชิดมาก ผิดกับอาคารหลังอื่นโดยที่ผู้สร้างได้สร้างให้มีประตูทางเข้าเพียงช่องเดียวเท่านั้น หน้าต่าง ช่องลม สำหรับให้อากาศถ่ายเทก็ไม่มี แสงสว่างไม่มีโอกาสได้ลอดไปได้เลย พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) เล่าว่า นางจู้ สุวรรณโณ เจ้าของเป็นโรคกลัวผี และกลัวขโมยมากเป็นพิเศษ จึงได้ทำการก่อสร้างที่อาศัยเช่นนั้น พระราชศีลสังวรได้มอบให้นายอุดม ช่วยชัย จัดหาช่างและคนเพื่อทำการบูรณะ ได้ทำการเจาะผนังออกหลายช่อง เพื่อติดตั้งวงกบ หน้าต่าง ช่องลม และกระจก จัดเดินสายไฟ ปรับปรุงห้องน้ำ ซ่อมหลังคา ตลอดจนทาสีจนสำเร็จ ในการนี้นายแพทย์ประพตทิ์ สุวรรณรัฐ ได้บริจาคเงินอนุโมทนาในการนี้ทั้งหมด

พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) ได้ดำเนินการบูรณะศาลาโรงเลี้ยง 2 หลัง ซึ่งนายเพ่ง นางเนื่อง สุขขวี ได้สร้างขึ้นไว้เมื่อปี พ.ศ. 2501 อาคาร 2 หลังนี้ตัวไม้บางส่วน เช่น จันทัน ระเบียง เสาชาย ฝักรัดลงมา ประกอบกับได้เอนเอียงบิดพริ้ว ในการบูรณะนี้หน่วยศิลปากรที่ 9 จังหวัดสงขลาได้มอบให้นายอุดม ช่วยชัย เจ้าหน้าที่ของหน่วยศิลปากรที่ 9 มาช่วยเป็นนายแรง จัดการซ่อมแซมให้สมบูรณ์ โดยการจัดเปลี่ยนตัวไม้ เปลี่ยนให้ตรง ใช้นอตแทนตะปู ช่อมตง - พื้นใหม่ รื้อกระเบื้องเก่าออกแล้วจัดมุงใหม่ 1 หลัง อีกหลังหนึ่งใช้กระเบื้องมุงใหม่ จัดทำป้ายชื่อผู้สร้างใหม่ จนสำเร็จเรียบร้อย ในการนี้ คุณสุปราณี ผู้จัดการธนาคารนครหลวงไทย ซึ่งเป็นบุตรของผู้สร้างได้บริจาคเงินค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมทั้งหมด

ดำเนินการบูรณะศาลาฤาษี ซึ่งแต่เดิมพระยาวิเชียรคีรี (บุญสังข์) ผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลาคนที่ 5 ได้สร้างไว้ ในระหว่างปีพ.ศ. 2390 - 2408 สมัยรัชกาลที่ 4 สำหรับเป็นที่ทำบุญ

ตึกบาตรของพุทธศาสนิกชนในวาระบำเพ็ญบุญกุศลกิจต่างๆ เป็นศาลาทรงไทยก่ออิฐถือปูน ที่หน้าบันเป็นปูนปั้นเรื่องพุทธประวัติ ทางทิศตะวันตกเป็นภาพนางสุชาดา ถวายช้างมฤปายาสแก่พระสิทธิตถะ ทางทิศตะวันออกเป็นภาพตอนพระสิทธิตถะทรงลอยถาด ภายในศาลาถาชีหน้าบันทั้ง 2 ด้าน เป็นจารึกเรื่องตำรายาแผนโบราณ และมีจิตรกรรมฝาผนังรูปฤาษีดัดตนจำนวน 40 รูป และได้เขียนเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2406 ตำราฤาษีดัดตนนั้น ปรากฏว่าเหมือนกันกับที่วัดโพธิ์ ในกรุงเทพมหานคร แต่แตกต่างกันบ้างเล็กน้อย เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจในวิชาการดัดตน แบบอาสนันะโยคะ ซึ่งวิธีหนึ่งของวิชาหมอนวด ซึ่งยังยึดเป็นอาชีพอยู่ในปัจจุบัน พระราชสีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) ได้เห็นสภาพการชำรุดของอาคารหลังนี้ จึงได้ทำการบูรณะให้มีสภาพมั่นคงเหมือนดังเดิม ในปี 2522 โดยที่ทางวัดได้ดำเนินการทำสัญญา กับผู้รับเหมาในงวดแรก 60,000 โดยให้ทำการบูรณะโครงสร้างของอาคารจนแล้วเสร็จตามรายการประกอบสัญญา ส่วนงวดต่อไปบูรณะในส่วนที่เหลือ ทางกรมศิลปากรเป็นผู้ทำสัญญาเอง ในวงเงิน 60,000 บาท รวมค่าใช้จ่ายในการบูรณะทั้งสิ้น 120,000 บาท โบราณสถานศาลาถาชีจึงมีสภาพสมบูรณ์ และมั่นคงดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

2523 ทำการบูรณะซุ้มประตูทางด้านทิศตะวันตก หรือทางด้านหน้าวัด วัดมณีมาวาสนี้ อุโบสถหันไปด้านทิศตะวันตก แทนที่จะหันไปทางทิศตะวันออก เพราะถือเอาความเจริญของบ้านเมืองเป็นหลัก เหมือนกับวัดที่อยู่ริมแม่น้ำ ซุ้มประตูที่ปรากฏก่อนบูรณะมีสถาปัตยกรรมแบบยุโรปผสมจีน สภาพชำรุดทั่วไป ลวดลายปูนปั้นหลุดร่วง อีกทั้งอยู่ติดกับถนนได้รับแรงสั่นสะเทือนจากรถยนต์ที่สัญจรไปมา เกรงว่าผู้สัญจรผ่านไปจะได้รับอันตราย พระราชสีลสังวรจึงได้มีมติขออนุญาตกรมศิลปากรทำการบูรณะโดยใช้เงินของวัด ต่อมากรมศิลปากรได้อนุมัติเงิน 55,000 บาท ร่วมสมทบจนสำเร็จลุล่วงในปี 2524

ในวัดจะทั้งพระมีโบราณสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนชาวสติงพระมาแต่สมัยโบราณ เรียกว่า “พ่อเฒ่านอน” คือ พระพุทธรูปไสยาสน์ ที่ประดิษฐานภายในวิหาร เมื่อ พ.ศ. 2520 หน่วยศิลปากรที่ 9 ได้ทำการบูรณะ ผนังโครงสร้างหลังคาพร้อมมุงกระเบื้อง และระเบียงด้านหน้าของวิหาร แต่พื้นภายในยังไม่ได้ดำเนินการบูรณะด้วยจิตสำนึกของพระราชสีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) ที่ว่า

การสร้างสิ่งใหม่ๆ ก็ต้องทำ แต่ด้วยของโบราณที่บรรพบุรุษสร้างขึ้นด้วยศรัทธา และมีคติมีศิลปกรรม สถาปัตยกรรมนั้นย่อมมีวิญญูญาณ วิญญูญาณอันเราจะศึกษาได้หลาย ๆ ด้านของวิชาการ ซึ่งเราจำเป็นจะต้องศึกษาอดีต จากของโบราณเหล่านี้ เป็นพื้นฐานต่อเนื่อง

ถึงปัจจุบัน และอนาคต มรดกทางวัฒนธรรมนี้ บรรพบุรุษได้สร้างสมไว้ เพื่อเป็น
อนุสรณ์เตือนสติยอมศึกษาเข้าใจได้ หากเราปัจจุบันได้บูรณะรักษาไว้ เพื่อให้อยู่สืบไป
เป็นประโยชน์แก่มวลมนุษย์จะได้ศึกษาเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณค่า
วิญญาณบรรพบุรุษยอมดีใจ

ด้วยจิตสำนึกดังกล่าวทำให้พระราชสีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) พร้อมด้วย
คุณปัทมา โคนันท์ ตลอดจนเครือสัมพันธ์ ได้ทำการบูรณะพื้นภายในวิหาร พระพุทธไสยาสน์
และแท่นฐานพระพุทธไสยาสน์ กำแพงวัดเก่าทางด้านทิศใต้วัดจะทิ้งพระ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

บูรณะเสาธงหน้าพระอุโบสถและหน้าพระวิหาร สิ้นเงิน 10,000 บาท ไวยาวัจกรของ
พระราชสีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) บริจาค 9,000 บาท ไวยาวัจกรของพระครูนิพัทธ์ฐมาจารย์
บริจาค 1,000 บาท

บูรณะท้าวจตุโลกบาล 4 ตน สิ้นเงิน 37,000 บาท ไวยาวัจกรของพระราชสีลสังวร
(ช่วง อุตฺตเวทีเถร) บริจาค 17,000 บาท ไวยาวัจกรของพระครูนิพัทธ์ฐมาจารย์บริจาค 20,000
บาท

สร้างเว็จกุฎีทางด้านทิศใต้สิ้นเงินค่าก่อสร้าง 12,000 บาท

บูรณะหอไตรสิ้นเงิน 70,000 บาท

บูรณะกำแพงวัดด้านทิศตะวันออก สิ้นเงิน 70,000 บาท ได้รับงบประมาณ 30,000 บาท
เงินวัด 40,000 บาท

ซ่อมหลังคาภักทรีศิลป์พิพิธภัณฑ์ ได้รับเงินจากเงินงบประมาณของกรมการศาสนา 50,000
บาท

ก่อสร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรม สิ้นเงินค่าก่อสร้าง 2,700,000 บาท โดยได้รับเงิน
บริจาคดังนี้

1. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	30,000 บาท
2. ไวยาวัจกรของพระครูนิพัทธ์ฐมาจารย์บริจาค	10,000 บาท
3. นางสมบุญ นันทรามาศ บริจาค	2,000,000 บาท
4. นางลัดดา เตชาธิรกุล บริจาค	100,000 บาท
5. นางยินดี กบิลกาญจน์ บริจาค	100,000 บาท
6. นางวัฒนา ปิ่นสุวรรณ บริจาค	10,000 บาท
7. นายอนากร วนสุวรรณกุล บริจาค	10,000 บาท

8. คณะผ้าป่าธรรมิกสมาคมคืปริจาค

412,000 บาท

9. ผู้บริจาคสมทบ

23,000 บาท

ยังมีโบราณสถานอีกหลายแห่งที่รอการบูรณะ และสิ่งก่อสร้างในวัดอีกหลายอย่างรอการ
สร้าง แต่พระราชศีลสังวรได้อาพาและมรณภาพลงในเวลาต่อมา งานบูรณะและก่อสร้างจึงต้อง
หยุดชะงักลง

2.2 ผลงานด้านการให้การการศึกษา

นับตั้งแต่บวชเป็นพระ พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) ได้ให้ความสนใจและเห็น
ความสำคัญของการศึกษาเสมอมา ขณะที่บรรพชาได้ศึกษาเล่าเรียนอยู่กับพระครูวิจารณ์ศีลคุณ
(ชู) ซึ่งเป็นพระที่มีความรู้ความสามารถและมองเห็นความสำคัญของการศึกษา ถ้าจะว่าไปแล้ว
การศึกษาในอำเภอสทิงพระปัจจุบันมีฐานมาจากการริเริ่มของพระครูวิจารณ์ศีลคุณ (ชู) ทั้งสิ้น
ท่านได้สร้างโรงเรียนประถมและมัธยมในอำเภอสทิงพระเป็นคนแรก จากการบ่มเพาะโดยผู้มีความ
รู้ความสามารถ บวกกับความตั้งใจและความขยันทำให้พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) มี
ความรู้ในเบื้องต้นเป็นอย่างดี และได้แสวงหาความรู้เพิ่มเติมมาโดยลำดับจนกระทั่งมาอยู่ที่วัด
ราชาธิวาส กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม วัดราชาธิวาสดังได้กล่าวแล้วใน
เบื้องต้นว่าเปรียบเสมือนกับตักศิลาของพระภิกษุชาวใต้ ประกอบกับการที่หม่อมเจ้าหญิง
อัปสรสมานในกรมหลวงจันทบุรีนฤนาถอุปถัมภ์ให้อุปสมบทส่วนนี้ทำให้การศึกษาเล่าเรียนของ
พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) เป็นไปอย่างราบรื่นได้รับการส่งเสริมสนับสนุน การมี
อุปัชฌายารยดี มีผู้อุปถัมภ์ดี และมีความตั้งใจทำให้พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) ได้มีการ
เรียนรู้อย่างจริงจังและกว้างขวาง มีการออกถามทางความคิด พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวที)
ได้ถึงเปรียญธรรม 5 ประโยค จากความรู้ความเชี่ยวชาญดังกล่าวส่งผลให้พระราชศีลสังวร (ช่วง
อุตฺตเวทีเถร) ได้ทำหน้าที่ในชั้นของการสอน และเป็นกรรมการการสอบ ดังนี้

พ.ศ. 2469 - 2475	เป็นกรรมการตรวจประโยคนักธรรมตรีในสนามหลวง มณฑล
นครศรีธรรมราช ณ วัดราชาธิวาส กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2474 - 2475	เป็นกรรมการตรวจประโยคนักธรรมตรีในสนามหลวง มณฑล
ปัตตานี เพิ่มอีกมณฑลหนึ่ง
พ.ศ. 2470 - 2475	เป็นครูสอนบาลีไวยากรณ์ ในสำนักวัดราชาธิวาส
กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. 2476

เป็นครูสอนนักเรียนธรรมตรี - โท ในสำนักวัดราชาธิวาส
กรุงเทพมหานคร

21 เมษายน 2477

พระราชศีลสังวรได้ย้ายสำนักจากวัดราชาธิวาส

กรุงเทพมหานคร มาอยู่ที่วัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา
จังหวัดสงขลา โดยเป็นครูสอนนักเรียนบาลี การมาเป็นครู
สอนพระปริยัติธรรมครั้งนี้ สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา¹ หัวหน้า

ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกล่าวสรุปได้ว่า เกี่ยวข้อง
กับประวัติศาสตร์ชาติ เพราะเป็นยุคที่มีการให้พระสงฆ์ที่มีศักยภาพมีความรู้ความสามารถ
ประจำที่หัวเมืองสำคัญ ที่วัดมัชฌิมาวาสพระอารามหลวงประจำจังหวัดสงขลา ทางส่วนกลางได้
ส่งพระเทพวิสุทธิคุณ (เลี่ยม อลีโน) จากวัดราชาธิวาสมาเป็นเจ้าอาวาสก่อน หลังจากนั้นได้ส่ง
มาพระราชศีลสังวร (ช่วง อติถเวที) จากวัดราชาธิวาสเช่นกันมาเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส เพื่อ
พัฒนาวัดให้เจริญก้าวหน้า สอดคล้องกับคำกล่าวของพระราชวราภรณ์ที่ว่า

เมื่อได้รับการศึกษาอบรมพอมีความรู้ความสามารถช่วยตนเองได้แล้ว และพอจะให้การ
ช่วยเหลือบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมวัด สังคมบ้านได้กว้างขวางออกไปอีกก็ยอมเสียสละ
ความสุขส่วนตัวในกรุงเทพมหานคร เพื่อความสุขส่วนใหญ่ของสังคมในภูมิภาคต่าง
จังหวัด ซึ่งกำลังขาดตัวผู้นำระดับผู้นำอยู่ในขณะนั้น โดยสมัครใจออกไปอยู่ภูมิลำเนาเดิม
อันเป็นมาตุภูมิ คือ จังหวัดสงขลา และไปอยู่ที่วัดมัชฌิมาวาส พระอารามหลวง ใน
ฐานะผู้ช่วยเจ้าอาวาส ในฐานะผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเจ้าอาวาสเป็นลำดับมา²

¹ สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, เนนุช แสงเสนห์ เป็นผู้สัมภาษณ์ , ที่
บ้านเลขที่ 15 ซอย 3 ถนนชายเขา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม
พ.ศ. 2540.

² พระราชวราภรณ์ “อนุสรณ์ท่านเจ้าคุณ ฯ เจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาส จาก พระราช
วราภรณ์ วัดราชผาติการา กรุงเทพมหานคร,” ใน อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ
พระเทพวิสุทธิคุณ (เลี่ยม อลีโน) พระราชศีลสังวร (ช่วง อติถเวที). 2525. ไม่มีเลขหน้า.

ธีระศักดิ์ ลิ้มปณฺธุฎฐิ ได้กล่าวถึงการสอนพระปริยัติธรรมของพระราชศีลสังวรที่วัด
มัชฌิมาวาสว่า

ตั้งแต่พระราชศีลสังวรเมื่อยังเป็นพระมหาช่วง อุตฺตเวที ย้ายมาจำพรรษา ณ วัด
มัชฌิมาวาส ก็ได้ฟื้นฟูและเอาใจใส่การศึกษาพระปริยัติธรรม โดยได้เปิดสอนนักรรรมและ
บาลีไวยากรณ์เพื่อให้พระภิกษุสามเณรเข้าสอบในสนามหลวง ทั้งนี้เพราะเมื่อพระมหา
จอน ฐานยุตโต ย้ายไปจำพรรษาที่วัดเกาะถ้ำ การศึกษาของพระภิกษุสามเณรของวัด
นี้ได้หยุดชะงักไปเป็นเวลานานเนื่องจากไม่มีผู้สอน พระราชศีลสังวรจึงได้เปิดสอนพระ
ปริยัติธรรมขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง และได้หาทุนอุปถัมภ์จากศาสนา และมูลนิธิ
มหามกุฏราชวิทยาลัยแล้ว ท่านได้จัดให้มีการเทศน์มหาชาติประจำปี เพื่อรวบรวมเงิน
บำรุงการศึกษา ได้จัดตั้งเป็นมูลนิธิเพื่อจ่ายเป็นนิตยภัตครู และเป็นค่าพาหนะในการเดิน
ทางไปสอบ นักรรรม - บาลี สนามหลวง¹

นงค์ สวัสดิรักษา² ได้กล่าวถึงการสอบพระปริยัติธรรมที่วัดมัชฌิมาวาสว่า การสอบ
พระปริยัติธรรมในวัดกลางเป็นงานใหญ่ เวลาพระสงฆ์สอบ พ่อของเธอก็คือ นายบุญ อินทชาติ
จะไปหาข้าวสารอาหารแห้ง เรียไรเงินทองมาช่วยกันที่วัด มีแม่ครัวที่เป็นชาวบ้านมาช่วยกันทำ
อาหารเลี้ยงพระกันที่วัดเต็มไปหมด

สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา³ ได้กล่าวถึงพระราชศีลสังวรกับการก่อตั้งยุวพุทธิกสมาคมแห่ง
ประเทศไทยสาขาสงขลาสรุปได้ว่า ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2493 โดย
มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชนได้ค้นคว้าแลกเปลี่ยนความรู้ เผยแพร่และปฏิบัติธรรมะในพุทธ
ศาสนา ตลอดจนทำสาธารณกุศลต่าง ๆ สำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่กรุงเทพมหานคร

¹ ธีระศักดิ์ ลิ้มปณฺธุฎฐิ, ท้องถิ่นของเรา ส. 071, 2539, หน้า 128.

² นงค์ สวัสดิรักษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นงนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้าน
เลขที่ 121 ซอย 18 ถนนทะเลหลวง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่
15 กรกฎาคม พ.ศ. 2540.

³ สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา, “พระราชศีลสังวรกับการก่อตั้งยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย
สาขาสงขลา,” ใน อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพวิสุทธิคุณ
(เลี่ยม อลิโน) พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวที), 2525, ไม่มีเลขหน้า.

พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) และมรอาวาสกลุ่มหนึ่งของจังหวัดสงขลาได้ปรึกษารื้อถอนเพื่อดำเนินการเปิดสาขาของยุวพุทธิกสมาคมที่สงขลา จึงกราบเรียนไปยังพระศาสนโสภณ (สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช จวน อุฏฐายีมหาเถร) ซึ่งเป็นประธานคณะกรรมการส่งเสริมสภาพการศึกษาตามมหาวิทยาลัย อันเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนการดำเนินงานของยุวพุทธิกสมาคม พระศาสนโสภณก็มีหนังสือตอบมายังพระราชศีลสังวรให้ดำเนินการจัดตั้งได้ และขณะเดียวกันก็มีความตั้งใจที่จะให้พระราชศีลสังวรเป็นผู้ดำเนินการอยู่แล้วในจังหวัดสงขลาเพื่อดำเนินการเปิดตำแหน่งที่ดำเนินการคือ เป็นผู้อุปถัมภ์สมาคม มีคณะกรรมการบริหารชุดแรก 15 คนและมีที่ทำการ ณ ศาลาการเปรียญวัดมัชฌิมาวาส (อาคารพิพิธภัณฑ) ภายหลังย้ายไปเรียนที่อาคารอเนกประสงค์ ในวันที่ 1 มกราคม 2500 ได้มีพิธีเปิดสมาคมยุวพุทธิกสมาคมอย่างเป็นทางการ และได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์สำคัญที่ได้วางไว้

2.3 ผลงานด้านการปกครองสงฆ์

พระราชศีลสังวรเป็นกำลังสำคัญในการบริหารคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเจริญมาได้ด้วยดี สุธน เจริญพงศ์ ได้กล่าวถึงงานด้านการปกครองสงฆ์ของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) ซึ่งมีความเจริญก้าวหน้ามาโดยลำดับดังนี้

2481	เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาส พระอารามหลวง อำเภอเมืองจังหวัดสงขลา และเป็นผู้อำนวยการศึกษาพระปริยัติธรรมประจำจังหวัดสงขลา
1 มีนาคม พ.ศ. 2484	เป็นพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2487	เป็นพระคณาธิการในตำแหน่งกรรมการสงฆ์จังหวัด ประจำองค์การศึกษาเรียกชื่อตำแหน่งว่า ศึกษาจังหวัดสงขลา
25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2494	เป็นพระคณาธิการในตำแหน่งกรรมการสงฆ์จังหวัด ประจำองค์การเผยแผ่ เรียกชื่อตำแหน่งว่า เผยแผ่จังหวัดสงขลา
30 มิถุนายน พ.ศ. 2495	เป็นรองเจ้าคณะจังหวัดสงขลา (ธรรมยุติ) รักษาการแทนเจ้าคณะจังหวัดสงขลา - สตูล (ธรรมยุติ)

16 สิงหาคม พ.ศ. 2522 ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดสงขลา - สตูล (ธรรมยุติ)

20 พฤษภาคม พ.ศ. 2523 ได้รับแต่งตั้งเป็นอนุกรรมการวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา¹

พระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) อดีตเจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เป็นปราชญ์ท้องถิ่น ที่ให้ความสำคัญกับงานอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านในยุค บุกเบิก หลังจากการรวมชาติในปี พ.ศ. 2505 ท่านได้ให้ความสนใจกับเรื่องท้องถิ่นศึกษาเป็น อย่างยิ่ง เป็นปราชญ์ที่ได้เล็งเห็นคุณค่าของอดีตและนำมาเชื่อมโยงกับปัจจุบัน วิสัยทัศน์อัน กว้างไกลของท่านที่ปรากฏในงานด้านต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงความรู้ ความสามารถและความมีคุณธรรมของท่าน คุณูปการนี้ อันมากมายของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) มีประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติ น้อยคนนักที่รู้จักท่าน ผู้วิจัยจึงได้ วิจัยชีวประวัติ และผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวทีเถร) เพื่อให้รู้จักท่านในฐานะ ปราชญ์ผู้วางรากฐานการศึกษาท้องถิ่นศึกษาในจังหวัดสงขลา และเรียนรู้วิธีการในการดำเนิน งานของท่านเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน

¹ สุรน เจริญพงศ์. "ประวัติสังเขปพระราชศีลสังวร (ช่วง อุตฺตเวที)." ใน นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติวัดมัชฌิมาวาส 2525 หน้า 3.

บทที่ 4

บทย่อ สรุปผล และเสนอแนะ

บทย่อ

การศึกษาเรื่อง “ศึกษาชีวประวัติและผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร)” ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาโดยกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า และวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้าดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาในประเด็นต่อไปนี้

- 1.1 ชีวประวัติของ พระราชศีลสังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร)
- 1.2 ผลงานของ พระราชศีลสังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร)

2. ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาชีวประวัติและผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าดังนี้

2.1 ขอบเขตด้านข้อมูล การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาจากข้อมูลต่าง ๆ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับชีวประวัติและผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร) จึงกำหนดขอบเขตของข้อมูลดังนี้

- 2.1.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องและให้ข้อมูลได้
- 2.1.2 ข้อมูลจากเอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับชีวประวัติ และผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร)
- 2.1.3 ข้อมูลจากผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร) ที่ปรากฏอยู่ทั่วไปที่สามารถศึกษาได้ภายในขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

2.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาชีวประวัติและผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร) โดยมีประเด็นในการศึกษาค้นคว้าดังนี้

- 2.2.1 ชีวประวัติของพระราชศีลสังวร (ช่วง อุดมเวทีเถร)
 - 2.2.1.1ชาติภูมิ
 - 2.2.1.2 ปฐมวัย
 - 2.2.1.3 เครือญาติ
 - 2.2.1.4 บรรพชาและอุปสมบท

2.2.1.6 สมณศักดิ์

2.2.1.7 อุปนิสัย และบุคลิกภาพ

2.2.1.8 มรณภาพ

2.2.2 ผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อดีตเวทีเถร)

2.2.2.1 ผลงานด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี และคติชนวิทยา

2.2.2.1.1 ผลงานด้านการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ภัทรศีลสังวร

2.2.2.1.2 ผลงานด้านโบราณวัตถุภายในพิพิธภัณฑ์ภัทรศีลสังวร

2.2.2.1.3 ผลงานด้านวรรณกรรม

2.2.2.2 ผลงานด้านพระพุทธศาสนา

2.2.2.2.1 ผลงานด้านปฏิสังขรณ์และพัฒนาวัด

2.2.2.2.2 ผลงานด้านการให้การศึกษา

2.2.2.2.3 ผลงานด้านการปกครองคณะสงฆ์

3. วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการการศึกษาเป็นขั้นตอนดังนี้

3.1 ขั้นสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยการสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพระราชศีลสังวร (ช่วง อดีตเวทีเถร) จากแหล่งเอกสารต่าง ๆ เพื่อเป็นความรู้พื้นฐาน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ช่วงกำหนดแนวทางการศึกษาและเขียนเค้าโครงวิจัย

3.2 ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยโดยการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษาดังนี้

3.2.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์จากญาติและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพระราชศีลสังวร (ช่วง อดีตเวทีเถร) ทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติ และผลงานพร้อมภาพถ่าย ประกอบผลงานบางตอน ในการสัมภาษณ์จะใช้วิธีการบันทึกแบบเสียง และจดบันทึกสรุปตามประเด็นที่สำคัญ

3.2.2 ข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติ และผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อดีตเวทีเถร) ซึ่งพระราชศีลสังวร และบุคคลต่าง ๆ ได้ศึกษาและรวบรวมไว้ โดยการนำข้อมูลเหล่านั้นมาอ่านเพื่อจับประเด็น และเก็บสาระเนื้อหาสำคัญเพื่อนำมาประกอบการศึกษาค้นคว้าตามขอบเขตที่กำหนดไว้

3.2.3 ชั้นจัดกระทำกับข้อมูลโดยการดำเนินการดังนี้

3.2.3.1 นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ ทั้งในส่วนที่เป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เอกสาร และภาพประกอบ มาจัดระบบการศึกษาตามขอบเขตที่ได้วางไว้

3.2.3.2 นำข้อมูลที่ได้เรียบเรียงแล้วไปให้ญาติ และบุคคลใกล้ชิดของพระราชสีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) ได้ตรวจสอบสาระสำคัญอีกครั้งหนึ่ง เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง

3.2.4 ชั้นนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า

เสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีพรรณวิเคราะห์ และมีภาพประกอบงานเป็นบางตอน

สรุป

การศึกษาชีวประวัติ และผลงานของพระราชสีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ชีวประวัติของพระราชสีลสังวร (ช่วง อุตตเวทีเถร) สกุลเดิม ช่วง เรืองหนู อดีตเจ้าอาวาสวัดมณีมาวาส อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ชาติะเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2446 เป็นบุตรคนที่ 10 ในจำนวนพี่น้อง 10 คน สถานที่เกิดคือที่บ้านพังจิก อำเภอสตงพระ จังหวัดสงขลา ปฐมศึกษาได้ศึกษาตามความนิยมของคนไทยสมัยนั้นจนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นชั้นประถมศึกษาป็นุรณ์ที่โรงเรียนประชาบาล อำเภอสตงพระ จังหวัดสงขลา ในปี พ.ศ. 2460 ปี พ.ศ. 2463 ขณะที่มีอายุได้ 17 ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดจะตงพระ อำเภอสตงพระ จังหวัดสงขลา โดยมีพระครูวิจารณ์ศีลคุณเป็นพระอุปัชฌาย์ ปี พ.ศ. 2467 ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุขณะที่มีอายุ 21 ปี โดยมีพระธรรมวโรดม (เซ่ง อุตตโม) เป็นพระอุปัชฌาย์

พระราชสีลสังวรเป็นพระที่จริยวัตรอันดีงาม ประพฤติตนถูกต้องตามหลักสมณวัตร ทำงานด้านศาสนาย่างเต็มความสามารถ งานที่เด่นชัดของท่าน คือ การก่อตั้งภัทรศีลพิพิธภัณฑสถาน อันเป็นการเสริมสร้างให้วัดมณีมาวาสมีความสำคัญยิ่งขึ้น มีนักวิชาการทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศให้ความสนใจต่อ โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ซึ่งได้เก็บไว้ที่พิพิธภัณฑสถานดังกล่าวนำไปสู่การขุดค้นถึงเรื่องราวบนคาบสมุทรสตงพระ แหล่งของโบราณวัตถุอย่างจริงจัง ท่านเป็นนักศึกษาท้องถิ่นสงขลา รุ่นบุกเบิก นักวิชาการได้กล่าวว่า ท่านเป็นนักประวัติศาสตร์ โบราณคดี และคติชนวิทยาของเมืองสงขลา

พระราชสีลสังวร มรณภาพเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2524 ด้วยโรคมะเร็งที่ตับ ขณะที่มีอายุ 78 ปี ท่านได้รับการพระราชทานเพลิงศพพร้อมกับพระเทพวิสุทธิคุณเจ้าอาวาสองค์ก่อนของวัดมณีมาวาสในวันและเวลาเดียวกัน โดยมีพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมารเสด็จมาพระราชทานเพลิงศพแทนพระองค์

2. ผลงานของพระราชสีลสังวร (ช่วง อดีตเวทีเถร)

พระราชสีลสังวรเป็นพระภิกษุที่ได้ดำเนินการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของภาคได้อย่างจริงจังและอยู่ในยุคบุกเบิกเป็นปราชญ์ท้องถิ่นประจำจังหวัดสงขลา ผลงานที่การะทำมีดังนี้

2.1 ผลงานด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี และคติชนวิทยา

2.1.1 ผลงานการจัดตั้งภัตธศิลป์พิพิธภัณฑสถาน จากการที่พระราชสีลสังวรได้ไปชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ที่กรุงเทพมหานคร ในครั้งที่ยังจำพรรษาอยู่ที่วัดราชาธิวาส กรุงเทพฯ ทำให้เห็นการณ์ไกลเกี่ยวกับการสะสมโบราณวัตถุจากบ้านเกิด คือที่อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ท่านได้สะสมเรื่อยมา เมื่อย้ายมาประจำที่วัดมณีมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา จึงเริ่มสะสมอย่างจริงจังจนกระทั่งเปิดให้ประชาชนเข้าชมได้ในวันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2482 ชื่อว่า ภัตธศิลป์พิพิธภัณฑ์ ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแห่งแรกในจังหวัดสงขลา

2.1.2 ผลงานด้านโบราณวัตถุภายในภัตธศิลป์พิพิธภัณฑสถาน โบราณวัตถุ ที่เด่นชัดเป็นประติมากรรมเนื่องในศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธ โบราณวัตถุที่พบเป็นคำตอบว่า ดินแดนคาบสมุทรมหานคร เป็นดินแดนที่ได้รับอิทธิพลจากจีน อินเดีย ด้วยเรื่องของศาสนา และการค้า มาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 - 18 และเด่นชัดพุทธศตวรรษที่ 15 - 18

2.1.3 ผลงานด้านวรรณกรรม วรรณกรรมของพระราชสีลสังวรมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีความเป็นท้องถิ่นนิยม เป็นตำราที่เกี่ยวกับภาษา และวัฒนธรรมพื้นบ้าน ประวัติศาสตร์และโบราณคดี วรรณกรรมที่น่าสนใจ เช่น ร่ำลึกชาติได้ เล่าความเป็นเส้นทางไปสู่กรุงหงสาวดีโบราณ

2.2 ผลงานด้านศาสนา

2.2.1 ผลงานปฏิสังขรณ์และพัฒนาวัด วัดมณีมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เป็นพระอารามหลวง ประจำจังหวัดสงขลา โบราณวัตถุภายในวัดได้รับการจัดซื้อเป็นโบราณวัตถุของชาติหลายอย่าง เช่น พระอุโบสถ พระวิหาร ศาลาการเปรียญ ศาลาอาวาสัดดิน เป็นต้น ด้วยความล้ำค่าในรูปแบบสถาปัตยกรรม และกาลเวลา ทำให้โบราณวัตถุเหล่านั้น

เมื่อทศโทรมลง จำเป็นต้องดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์ พระราชศีลสังวรมีความรู้ ความสามารถ เพราะสนใจ และรู้ค่าของศิลปกรรมดังกล่าวจึงเป็นแรงงานในการบูรณะเสมอ โบราณวัตถุที่ใช้เวลาในการอนุรักษ์มากคือ อุโบสถ ซึ่งใช้เวลาในการเตรียมการขึ้นต้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2506 - 2514

2.2.2 ผลงานด้านการศึกษา พระราชศีลสังวรได้เห็นถึงความสำคัญในการจัดการศึกษาทั้งฝ่ายสงฆ์ และฆราวาส ด้วยจุดมุ่งหมายหลักคือการพัฒนาคนให้เป็นคนดีโดยอาศัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต พระราชศีลสังวรได้เป็นกรรมการในการตรวจประโยคนักธรรมตรี โท และเป็นครูสอน นักธรรมตรี - โท เป็นครูสอนบาลีไวยากรณ์ ช่วงที่จำพรรษาที่วัดราชาธิวาส กรุงเทพฯ และเมื่อย้ายมาประจำที่วัดมณีมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ได้เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม ผลงานการสอนพระปริยัติธรรมเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา และเป็นหลักทฤษฎีของพระสงฆ์จนกระทั่งท่านเป็นผู้อำนวยการสอนพระปริยัติธรรมประจำจังหวัดสงขลา หรือที่เรียกกันว่าโรงเรียนสอนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อให้เยาวชนให้เข้าใจหลักธรรมะในพระพุทธศาสนา ให้เยาวชนได้มีโอกาสค้นคว้าแลกเปลี่ยนความคิด เผยแพร่ และปฏิบัติธรรมะในพระพุทธศาสนา ตลอดจนการทำการกุศลต่าง ๆ

2.2.3 ผลงานด้านการปกครองพระสงฆ์ พระราชศีลสังวรเมื่อย้ายจากวัดราชาธิวาส กรุงเทพมหานคร มาประจำที่วัดมณีมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา แล้วได้เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และเป็นเจ้าอาวาสในลำดับต่อมา และดำรงตำแหน่งที่สำคัญ คือ เป็นเจ้าคณะจังหวัดสงขลา - สตูล (ธรรมยุติ)

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาชีวประวัติ และผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อดีตเวทีเถร) ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ปัจจุบันนี้ภิกษุศีลพิธีภิกษุสถานเป็นที่รู้จักกันน้อยมาก คนที่รู้จักก็มีเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องหรือศึกษาเกี่ยวกับสถานะของพิธีภิกษุที่ซึ่งสังกัดกรมศิลปากรอาจตกเป็นของวัด ซึ่งกรมศิลปากรมีงบประมาณจำกัด กำลังเจ้าหน้าที่ขอไปก็ไม่ได้มา และพิธีภิกษุที่ดังกล่าวอาจตกเป็นสมบัติของวัดให้วัดดำเนินการเอง ซึ่งทางวัดเองก็ไม่มีคัมภีร์ในเรื่องนี้ด้วยข้อจำกัดทางด้านกำลังคนดูแล และงบประมาณ และไม่มีพระองค์ใดที่ให้ความสนใจต่องานพิธีภิกษุอย่างจริงจัง

ภายหลังจากการมรณภาพของพระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) ทำให้ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์เงียบมากเกือบไม่มีคนรู้จัก จึงควรให้ส่วนราชการเข้ามามีบทบาทในการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ เพราะพิพิธภัณฑ์แห่งนี้มีความสำคัญมากคู่เมืองสงขลา

1.2 พระราชศีลสังวรเป็นปราชญ์ทางด้านวัฒนธรรมของจังหวัดสงขลา เป็นผู้นำการศึกษาท้องถิ่นยุคบุกเบิก ควรมีการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เยาวชน และประชาชนรู้จักท่านในฐานะผู้นำด้านดังกล่าว ในรูปของแบบเรียนท้องถิ่น สารคดีแนะนำเมือง ชีวิตประวัติบุคคลสำคัญของจังหวัดสงขลา

1.3 ภาษาท้องถิ่นที่พระราชศีลสังวรได้แสดงทรรศนะไว้ ควรนำมาวิเคราะห์กันอย่างจริงจัง และลุ่มลึก อันจะเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ภาษาถิ่นต่อไป

1.4 ความรู้และทรรศนะของพระราชศีลสังวรในงานด้านภาษา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ของเมืองสงขลา และท้องถิ่นอื่นภาคใต้ ก่อให้เกิดคำถามใหม่ ๆ ที่นำไปสู่การศึกษาที่ลุ่มลึกต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการที่ได้ศึกษาถึงผลงานที่สำคัญ ๆ ของพระราชศีลสังวร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

2.1 ควรนำงานของพระราชศีลสังวรที่เกี่ยวกับภาษาท้องถิ่น มาทำการศึกษา เพราะข้อมูลเหล่านั้นนับวันจะสูญหาย เพราะว่ามีผู้รู้เหลืออยู่น้อยมา เช่น คำศัพท์ชื่อน้ำ นโมพุทธารยะ คำกลอนเรื่องมงคลร้อยแปด เป็นต้น

2.2 ควรมีการศึกษาถึงธรรมเนียมประเพณีไทยใต้แต่โบราณที่พระราชศีลสังวรได้เขียนไว้มาเรียบเรียง และนำเสนออย่างเป็นระเบียบ

2.3 ควรนำงานเขียนด้านประวัติศาสตร์ และโบราณคดีของพระราชศีลสังวรมาศึกษา เพราะจะทำให้ทราบประวัติศาสตร์ของเมืองสงขลา และเมืองต่าง ๆ ในท้องถิ่นภาคใต้อีก ทรรศนะหนึ่งอาจเป็นข้อมูลเบื้องต้นต่อการสร้างงานวิจัยใหม่ ๆ ทางด้านโบราณคดีต่อไป

2.1 ควรนำงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร) ที่เกี่ยวกับภาษาท้องถิ่น มาทำการศึกษาเพราะข้อมูลเหล่านั้นนับวันจะสูญหาย เพราะว่ามีผู้รู้เหลืออยู่น้อยมา เช่น คำศัพท์ชื่อน้ำ นโมพุททายะ คำกลอนเรื่องมงคลร้อยแปด เป็นต้น

2.2 ควรมีการศึกษาถึงธรรมเนียมประเพณีไทยได้แต่โบราณที่พระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร) ได้เขียนไว้มาเรียบเรียง และนำเสนออย่างเป็นระบบ

2.3 ควรนำงานเขียนด้านประวัติศาสตร์ และโบราณคดีของพระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร) มาศึกษา เพราะจะทำให้ทราบประวัติศาสตร์ของเมืองสงขลา และเมืองต่าง ๆ ในท้องถิ่นภาคใต้อีกทระศนะหนึ่งและอาจเป็นข้อมูลเบื้องต้นต่อการสร้างงานวิจัยใหม่ ๆ ทางด้านโบราณคดีต่อไป

บรรณานุกรม

- จำเริญ แสงดวงแข. “ภัรศีลพิพิธภัณฑสถาน,” ใน ของดีวัดมัชฌิมาวาส.
บรรณาธิการโดย อุดม หนูทอง. หน้า 28 - 35. สงขลา : โรงพิมพ์
มงคลการพิมพ์, 2522.
- ดรุณี แก้วม่วง. พระยาวิชญานุประดิษฐ์มหิศรภักดี (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) : ผู้นำการ
ปกครองหัวเมืองไทยฝั่งตะวันตก พ.ศ. 2444 - 2456. ปริญญาโท กศ.ม.
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2526. ถ่ายเอกสาร.
- เดโช สนวนานนท์ “คำนำ,” ใน นำชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมัชฌิมาวาส. หน้า
คำนำ. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2525.
- ธีรศักดิ์ ลิ้มปณฺธุฎ. ท้องถิ่นของเรา 1 จังหวัดสงขลา ส. 071. พิมพ์ครั้งที่ 2. ม.ป.ท.
2539.
- นิธิ เลียวศรีวงศ์. “ท่านอาจารย์สุริวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ ใน ไทยคดีศึกษา และ
อัตลักษณ์ไทย” ใน เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง “ทักษิณคดีศึกษา :
แนวคิดในการศึกษาและพัฒนา. หน้า 3. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา,
2539. อัดสำเนา.
- บัณฑิตวงศ์ ทองกลม. ชีวิตและผลงานของหมอลำทองมาก จันทะลือ (หมอลำอุทา).
ปริญญาโท ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2539.
ถ่ายเอกสาร.
- ประพนธ์ เรืองณรงค์. “การศึกษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านภาคใต้,” ใน
พื้นบ้านพื้นเมืองถิ่นไทยทักษิณ. บรรณาธิการโดย พรศักดิ์ พรหมแก้ว.
หน้า 152 - 153. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พรินตติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2534.

ผาสุก อินทราวุธ. “ ความสัมพันธ์ทางด้านศาสนาและความเชื่อของเมืองสงขลา กับหัวเมืองต่าง ๆ และดินแดนภายนอก , ” ใน พื้นบ้านพื้นเมืองถิ่นไทย ทักษิณ. บรรณาธิการโดย พรศักดิ์ พรหมแก้ว. หน้า 117 - 143. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2534.

พิริยะ ไกรฤกษ์. “ ร่างลำดับเหตุการณ์ของประติมากรรมที่พบที่สถิงพระ , ” ใน ประวัติศาสตร์และโบราณคดีคาบสมุทรสทิงพระ. บรรณาธิการโดย สถาพร ศรีลัจจัง. หน้า 61 - 70. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งแสงการพิมพ์, 2528.

พงศ์พันธุ์ ทินนิมิตร. ชีวิตและผลงานวรรณกรรมหลังดลของหนังก้น ทองหล่อ. ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. ศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2534. ถ่ายเอกสาร.

พจนารถ แสงประดับ. ศึกษาชีวประวัติและผลงานวรรณกรรมเพลงบอกของ ล้อชัย เลียงเสนาะ. ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. ศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2538. ถ่ายเอกสาร.

พรพันธุ์ เขมคุณาลัย. ชีวิตและผลงานประพันธ์ของ “ส ธรรมยศ” : การวิเคราะห์ ท่วงทำนองการเขียนและแนวคิด. ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. ศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2524. ถ่ายเอกสาร.

ภิญโญ จิตต์ธรรม. “ ประวัติสังเขปพระราชศีลสังวร (ช่วง อดุเวที) , ” ใน อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพวิสุทธิคุณ (เลี่ยม อลีโน) พระราชศีลสังวร (ช่วง อดุเวที). ไม่มีเลขหน้า.

วราภรณ์, พระราช. “ อนุสรณ์ท่านเจ้าคุณ ฯ เจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาส จาก พระราชวราภรณ์ วัดราชผาติการาม กรุงเทพมหานคร , ” ใน อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพวิสุทธิคุณ (เลี่ยม อลีโน) พระราชศีลสังวร (ช่วง อดุเวที). ไม่มีเลขหน้า.

วีระ แฝงยัง. ศึกษาชีวประวัติและผลงานของธรรมทาด พานิช. ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. ศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2538. ถ่ายเอกสาร.

- ศีลสังวร, พระราช. “สารสทิงอนุสรณ์,” ใน เลาความเป็นเส้นทางไปสู่
กรุงสทิงพาราณศรีโบราณ. หน้า ก - 16. 2525. ม.ป.ท., 2525.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. “หลักฐานทางโบราณคดีในภาคใต้,” ใน โบราณคดีไทยใน
ทศวรรษที่ผ่านมา. บรรณาธิการโดย แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. หน้า 97 - 101.
 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2525.
- สมใจ ศรีนวล. “โบราณวัตถุวัดมัชฌิมาวาส,” ใน ของดีวัดมัชฌิมาวาส.
 บรรณาธิการโดย อุดม หนูทอง. หน้า 36 - 47. สงขลา : โรงพิมพ์
 มงคลการพิมพ์, 2522.
- สงบ ส่งเมือง. “ประวัติศาสตร์โบราณคดีเมืองสงขลา ; พรหมแดนแห่งความรู้,”
 ใน สงขลาศึกษา : ประวัติศาสตร์และโบราณคดีของสงขลา. บรรณาธิการ
 โดย พรศักดิ์ พรหมแก้ว และจำนง แรกพินิจ. หน้า 29 - 39. กรุงเทพฯ :
 อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2535.
- สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา. “พระราชศีลสังวรกับการก่อตั้งยุวพุทธิกสมาคมแห่ง
 ประเทศไทย สาขาสงขลา,” ใน อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ
พระเทพวิสุทธิคุณ (เลี่ยม อลีโน) พระราชศีลสังวร (ช่วง อตุเวที).
 ไม่มีเลขหน้า.
- สุธน เจริญพงศ์. “ประวัติสังเขปพระราชศีลสังวร (ช่วง อตุเวที),” ใน นำชม
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติมัชฌิมาวาส. หน้า 1 - 7. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
 อมรินทร์การพิมพ์, 2525.
- สุธีวงศ์ เจริญวงศ์. “พระราชศีลสังวรกับงานด้านภาษาและวรรณกรรม,” ใน
อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพวิสุทธิคุณ (เลี่ยม อลีโน)
พระราชศีลสังวร (ช่วง อตุเวที). ไม่มีเลขหน้า.
- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. “หันสู่คติชน,” ใน ควานน้ำตามนทางชีวิตและงานของ
สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. หน้า 58. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง
 จำกัด (มหาชน), 2539.
- . วัฒนธรรมพื้นบ้านแนวปฏิบัติในภาคใต้. สงขลา : โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์.
 2525.

บุคลากรกรม

- นางค์ สวัสดิรักษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่บ้านเลขที่ 12 ซอย 18 ถนนทะเลหลวง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2540.
- นางเยาว์ พุ่มจำปา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่พิพิธภัณฑสถานวัดมัทธนิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่
26 ตุลาคม พ.ศ. 2540.
- นางเยาว์ พุ่มจำปา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่พิพิธภัณฑสถานวัดมัทธนิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่
20 มีนาคม พ.ศ. 2541.
- นางเยาว์ พุ่มจำปา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่พิพิธภัณฑสถานวัดมัทธนิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่
25 มีนาคม พ.ศ. 2541.
- ผุสดี เจริญพงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่บ้านเลขที่ 15 ซอย 3 ถนนชายเขา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
เมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2541.
- พระครูนิพัทธ์สมาจารย์ (ประกิจ อาทโร) เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางนุช แสงเสน่ห์
เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่วัดมัทธนิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540.
- ลี สวัสดิรักษา และนางค์ สวัสดิรักษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางนุช แสงเสน่ห์
เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 12 ซอย 18 ถนนทะเลหลวง อำเภอเมือง
สงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2540.
- วิโรจน์ เรืองหนู เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่บ้านเลขที่ 28 ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 16
กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541.

วิโรจน์ เรืองหนู เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นงนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่บ้านเลขที่ 28 ตำบลจะทิ้งพระ อำเภอสังขละ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 18
กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541.

สุชน เจริญพงศ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นงนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่บ้านเลขที่ 15 ซอย 3 ถนนชายเขา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2540.

สุชน เจริญพงศ์ และผุสดี เจริญพงศ์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 15 ซอย 3
ถนนชายเขา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 15 มีนาคม
พ.ศ. 2541.

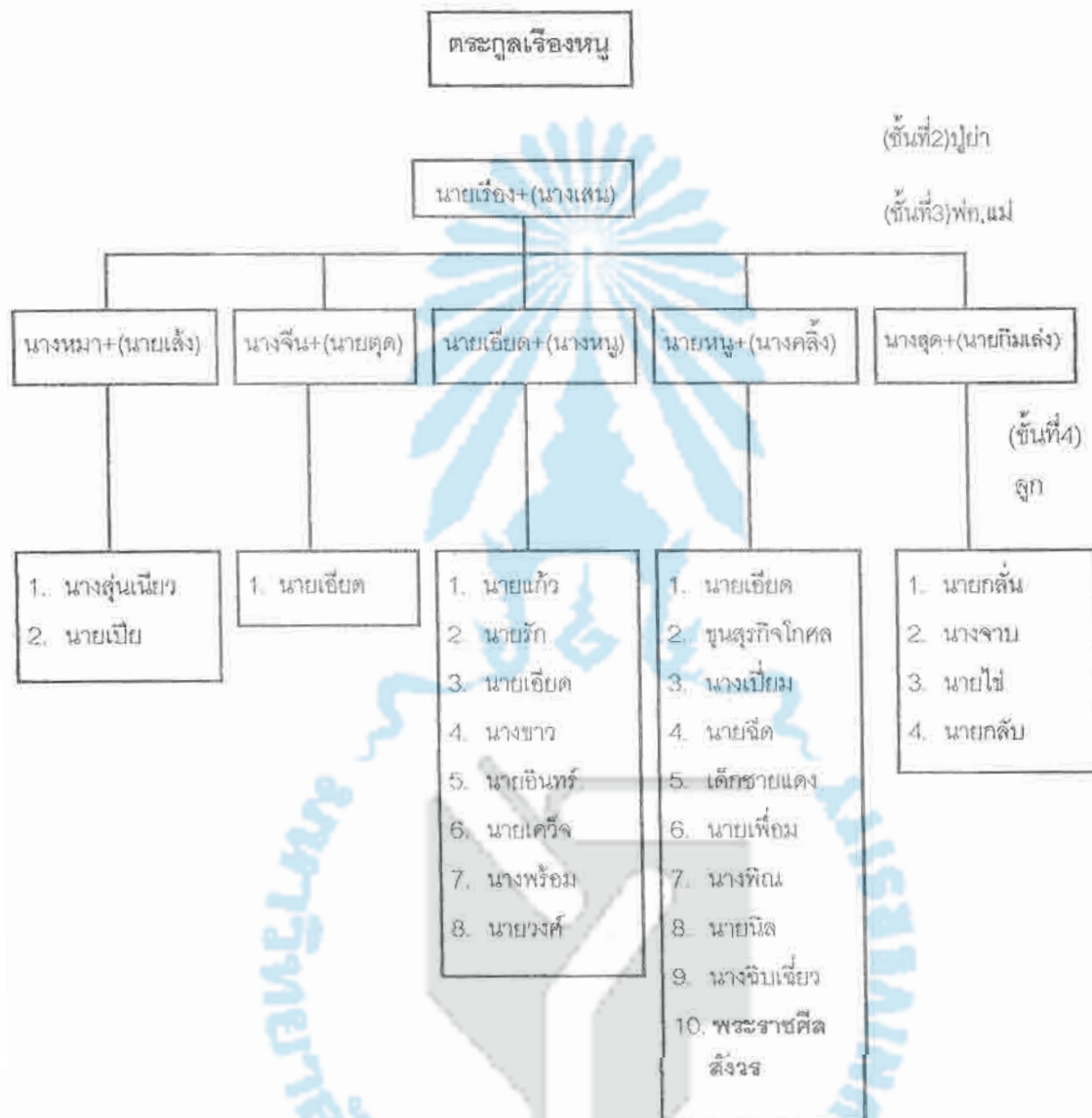
สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นงนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่บ้านเลขที่ 15 ซอย 3 ถนนชายเขา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2540.

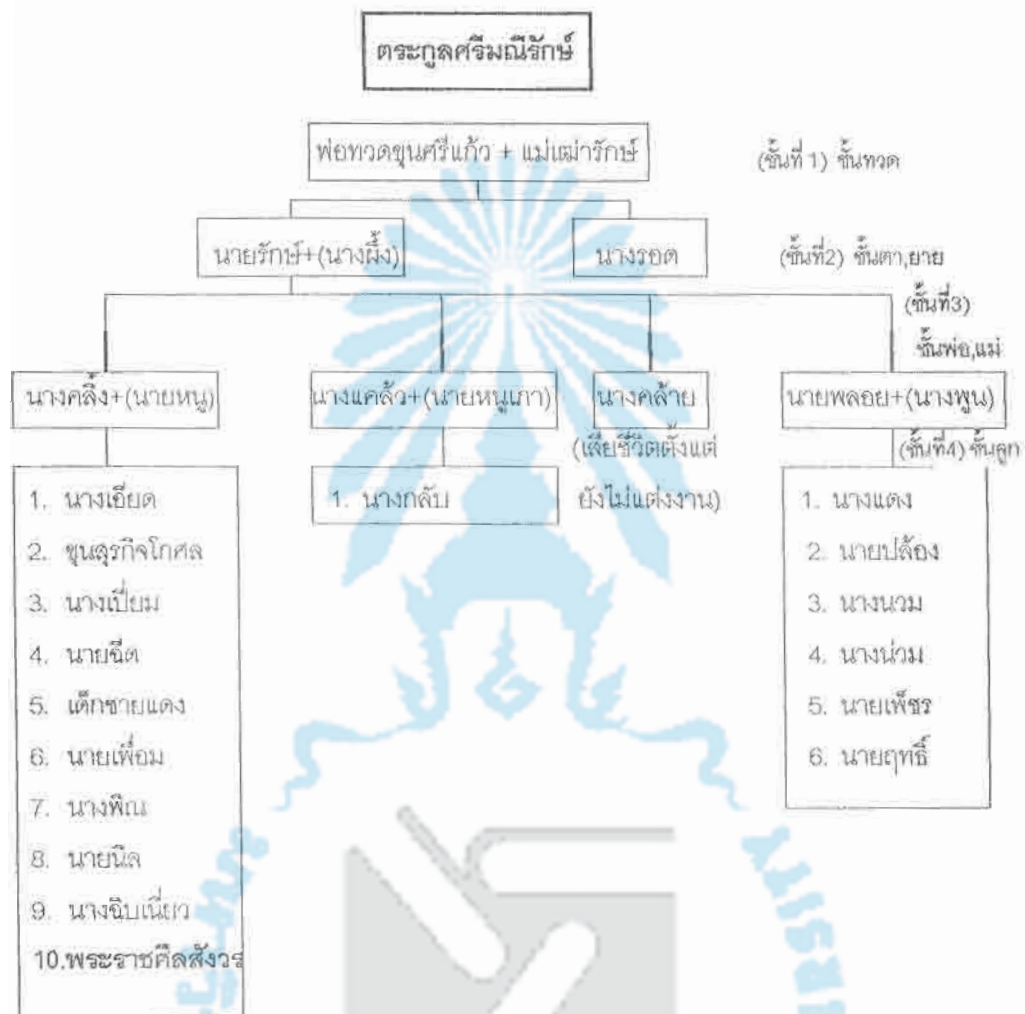
สุริวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นงนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 10
พฤษภาคม พ.ศ. 2540.

อัจฉรา ประสิทธิ์พรหม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นงนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่สถาบันทักษิณคดีศึกษา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 10
พฤษภาคม พ.ศ. 2540.

อำนวย ประสิทธิ์พรหม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นงนุช แสงเสน่ห์ เป็นผู้สัมภาษณ์,
ที่โรงเรียนบ้านจะโหนด มิตรภาพ 222 ตำบลจะโหนด อำเภอเมืองสงขลา
จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2540.

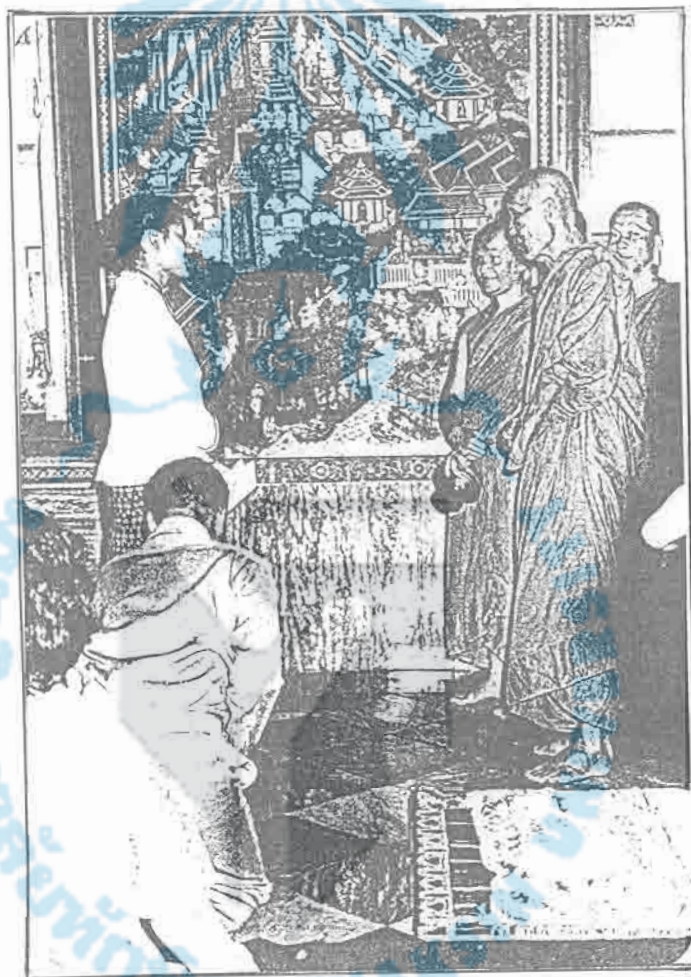

ภาพประกอบ 1 พระราชศีลสังวร (ช่วง อตุณเวทีเถร) อดีตเจ้าอาวาส
วัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 2 พระราชศีลสังวร (ช่วง อดุลเวทีเถร) ขณะบรรยายจิตรกรรมฝาผนัง
ภายในอุโบสถวัดมณีมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
ถวายแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

ภาพประกอบ 3 การได้รับการแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดของพระราชศีลสังวร
(ช่วง อุตฺตเวทีเถร)

ที่ ๑๙ / ๒๕๒๒

ข้าพระพุทธเจ้าตามความในข้อ ๑๒ แห่งกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๐๖)
ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์
พ.ศ. ๒๕๐๕ จึงมีพระบัญชาแต่งตั้งให้
พระราชศีลสังวร อายุ ๗๖ พรรษา ๕๕
วิทญฺญานะ น.ธ. ๕ พ.ธ. เอก ศัลยแพทย์มาวาล ตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด
จังหวัดสงขลา ปัจจุบันมีตำแหน่งในทางปกครองคณะสงฆ์ เป็น

ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดสงขลา - สังกัด
มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดของตน ตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ ๔
(พ.ศ. ๒๕๐๖) ว่าด้วยการเรียบเรียงการปกครองคณะสงฆ์

ของวิทญฺญานะเถรสังฆนายกในพระพุทธานุญาต ทอดกาสนาณ เทอญ ฯ

แต่งตั้ง ณ วันที่ ๑๖ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๒

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณ
สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณ

ภาพประกอบ 4 ภัทรศีลพิธีภักทสถาน วัดมณีมาวาส อำเภอเมืองสงขลา
จังหวัดสงขลา

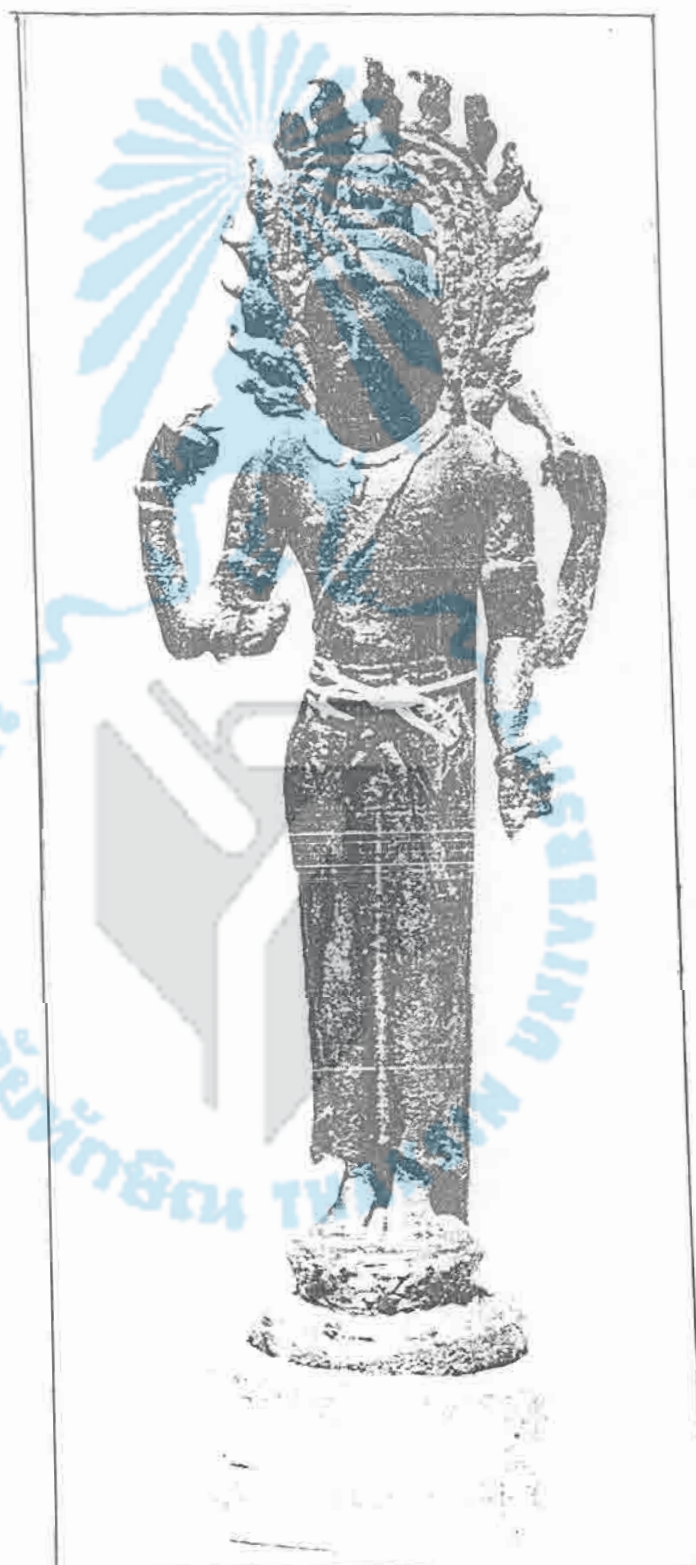
ภาพประกอบ 5 อุโบสถวัดมัชฌิมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 6 ท้าวชุมพลประติมากรรมภายในภัตตาคารพิพิธภัณฑ์สถาน
วัดมณีมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 7 พระศิวมหาเทพ ประติมากรรมภายในภัตตาคารพิพิธภัณฑ์สถาน
วัดมณีมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 8 พระอัครดยะ ประติมากรรมภายในภัทรคีฬพืพืภณทสถาน
วัดมณฑิมาวาส อำเภอมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 9 พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ในรูปแบบ 11 เศียร 22 กร

“ พระสมันตมุข ” ประติมากรรมภายในภัทรศีล
พิพิธภัณฑสถาน วัดมณีมาวาส อำเภอเมืองสงขลา
จังหวัดสงขลา

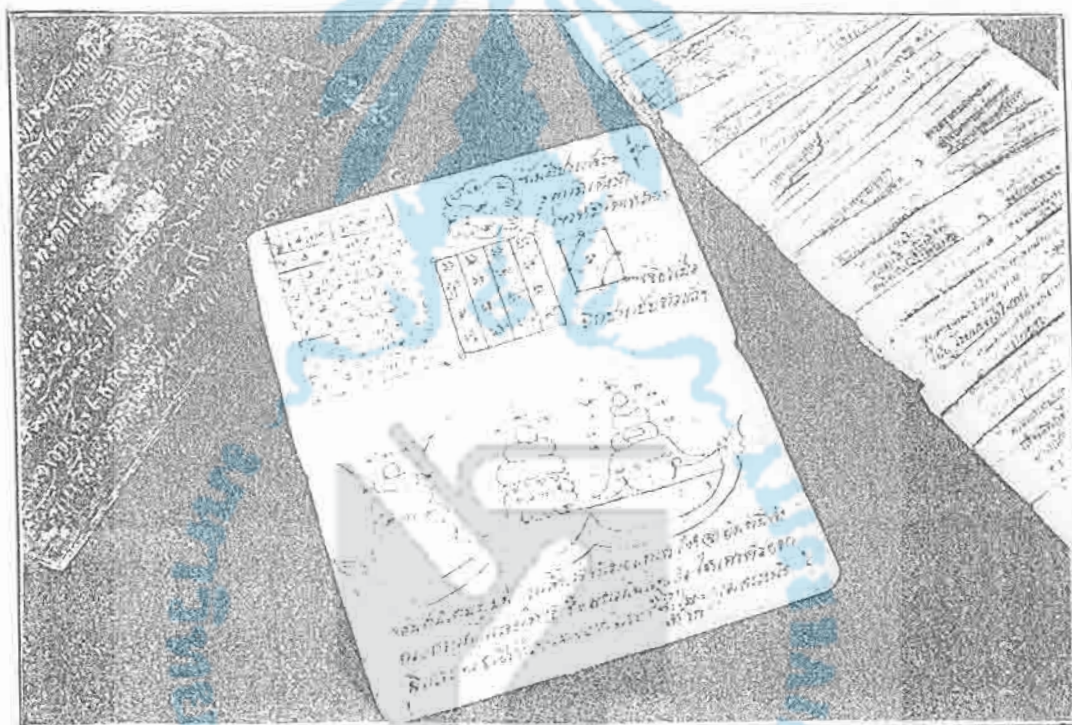
ภาพประกอบ 10 พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร 4 กร ประติมากรรมภายใน
ภัทรศีลพิพิธภัณฑสถาน วัดมณีมาวาส อำเภอเมืองสงขลา
จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 11 พระเศียรศิลา 4 กร ประติมากรรมภายในภัทรคีรี
พิพิธภัณฑสถาน วัดมณีมาวาส อำเภอเมืองสงขลา
จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 12 สมุดข่อย และใบลาน ภายในภัตตาคารพิพิธภัณฑ์สถาน
วัดมณีมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 13 ถ้วยเคลือบสีเขียว ภายในภัตตาคารพิพิธภัณฑ์สถาน
วัดมณีมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 14 คนตีแบบต่าง ๆ ภายในภัตตาคารพิพิธภัณฑ์สถาน
วัดมณีมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา

ศึกษาชีวประวัติและผลงานของพระราชศิลปิน (ช่วง อดีตเวทีเถร)

เสนอต่อมหาวิทยาลัยทักษิณ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา

พฤษภาคม 2541

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเรื่อง ศึกษาชีวประวัติและผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร) อดีตเจ้าอาวาสวัดมณีมาวาส อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยวิธีการศึกษาจากเอกสาร และเก็บข้อมูลโดยวิธีสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอผลงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ชีวประวัติของพระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร) ได้ศึกษาเรื่องชาติภูมิ ปฐมวัย เครือญาติ บรรพชาและอุปสมบท การศึกษาอบรมและวิทยฐานะ สมณศักดิ์ อุปนิสัยและบุคลิกลักษณะ และมรณภาพ

ผลงานของพระราชศีลสังวร (ช่วง อตุลเวทีเถร) ได้ศึกษาผลงานทางด้าน ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และคติชนวิทยา และผลงานด้านพระพุทธศาสนา

ผลงานด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี และคติชนวิทยา ประกอบด้วย ผลงานด้านการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ภัตศิลป์ ผลงานด้านโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ์ภัตศิลป์ และผลงานด้านวรรณกรรม

ผลงานด้านพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ผลงานด้านการปฏิสังขรณ์และพัฒนาวัด ผลงานด้านการให้การศึกษา และผลงานด้านการปกครองสงฆ์

A STUDY OF BIOGRAPHY AND WORKS OF
PHRARATCHASINSUNGWORN (CHUANG ATTAWAETITEN)

A large, light blue watermark of the Thaksin University logo is centered on the page. It features a sunburst at the top, a central emblem with a book and a torch, and a circular border containing the university's name in Thai and English.

AN ABSTRACT
BY
NONGNUT SAENGSAE

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Art Degree in Thai Studies
at Thaksin University
May 1998

This research study investigated biography and works of Phra Ratchasinsungworn (Chuang Attawaetiten), the past abbot of Wat Matchimawat, Muang District, Songkhla province. The researcher collected data through documents study, interviews and photograph taking. The study was reported in analytical description. The results of the study were as follow;

Phra Ratchasinsungworn's biography included birth place, childhood, relatives, ordination, education and academic status, religious rank, habits and personality and death

Works of Phra Ratchasinsungworn included works on history, archeology, Folklore, and Buddhism,

With regard to works on history, archeology and folklore, there were the establishment of Patarasin Museum, the collection of antiques displayed in Patarasin Museum, and literary work as well

Regarding work on Buddhism, there were the renovation and development of Wat Matchimawat, education and monks affairs and administration,

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นางนุช ชื่อสกุล แสงเสน่ห์
เกิด	วันที่ 1 มิถุนายน พุทธศักราช 2512
สถานที่เกิด	อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	6/7 หมู่ที่ 5 ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์ 1 ระดับ 4
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนบ้านเขาจันทร์ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2531	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนมหาวิทยาลัยราชวูธ จังหวัดสงขลา
พ.ศ. 2535	การศึกษาระดับบัณฑิต (วิชาเอก การประถมศึกษา เกียรตินิยม อันดับ 2) มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ภาควิชา อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา
พ.ศ. 2541	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วิชาเอกไทยคดีศึกษา) มหาวิทยาลัยทักษิณ อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา